

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE
NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának
2015. évi átfogó jelentése
az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus
tevékenységéről

2016. május

Minden jog fenntartva

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1051 Budapest, Nádor u. 22.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

Felelős kiadó: Dr. Székely László

Szerkesztő: Dr. Haraszi Margit Katalin

Olvasószerkesztő: Dr. Rostás Rita

Korrektor: Starkné Osvát Anna

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	6
1. Az NMM működésének jogi háttere.....	7
1.1. Magyarország Alaptörvénye	7
1.2. Nemzetközi szerződések	7
1.2.1. ENSZ dokumentumok.....	7
1.2.2. Európa Tanács dokumentumai.....	9
1.3. Az alapvető jogok biztosának megelőzési tevékenysége	11
1.4. A nemzeti megelőző mechanizmus költségvetése	12
2. A nemzeti megelőző mechanizmus kijelölése	13
2.1. Az NMM feladatainak ellátásáért felelős szervezeti egység létrehozása.....	13
2.2. A fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke	14
2.3. Az NMM 2015. évi látogatási terve.....	15
2.4. Az NMM létrehozásának költségei	16
3. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak	17
3.1. Az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának köztisztviselői.....	17
3.2. Külső szakértők	18
4. A Civil Konzultációs Testület	19
4.1. A Civil Konzultációs Testület létrehozása.....	19
4.2. A Civil Konzultációs Testület feladatai	20
4.3. A Civil Konzultációs Testület működése	20
5. Az NMM feladatainak teljesítése	22
5.1. A fogvatartási helyszínekhez történő hozzáférés, a látogatások időpontja	22
5.2. A látogatások tervezése és előkészítése	23
5.2.1. A látogatócsoportok összeállítása	23
5.3. A látogatások lebonyolítása	24
5.3.1. Az eljárási jogosultság igazolása.....	24
5.3.2. A fogvatartási helyszín megtekintése.....	24
5.3.3. Meghallgatások.....	24
5.3.4. Iratvizsgálat	25
5.3.5. A látogatás befejezése	26
5.4. A látogatások során szerzett információk feldolgozása és értékelése	26

5.4.1. Az NMM jelentésének előkészítése	26
5.4.2. Az NMM jelentése	27
5.4.3. Az NMM ajánlásai	28
5.4.4. Az NMM jelentésének közzététele	29
5.5. Párbeszéd az NMM ajánlásairól.....	29
6. Az NMM jogalkotást érintő jogosítványai	31
6.1. Jogszabálytervezetek véleményezése	31
6.2. Utólagos normakontroll	31
7. Az NMM feladatkörében tett látogatások fókuszpontjai.....	32
7.1. Befogadás	32
7.2. A fogva tartás tárgyi feltételei	32
7.3. Kiszolgáltatott csoportok	32
7.4. Az egészségügyi ellátás	33
7.5. Foglalkoztatás, szabadidős programok	33
7.6. Kényszerítő eszközök, valamint a fegyelmi és korlátozó intézkedések alkalmazása	33
7.7. A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kapcsolata.....	33
7.8. Panaszmechanizmus.....	34
8. A 2015-ben meglátogatott fogvatartási helyszínek	35
9. A szabadságuktól megfosztott személyek egyes csoportjai a fogvatartási helyszíneken.....	36
9.1. A szabadságuktól megfosztott gyermekek	36
9.1.1. Gyermekek a számukra fenntartott fogvatartási helyszíneken.....	36
9.1.1.1. Gyermekotthon.....	36
9.1.1.2. Szabadságvesztés büntetést töltő fiatalok.....	37
9.1.2. Gyermekek a családok és a felnőttek számára fenntartott fogvatartási helyszíneken	39
9.1.2.1. Gyermekek a Menekültügyi Órzott Befogadó Központban	39
9.1.2.2. Gyermekek a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában	40
9.1.2.3. Gyermek a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztályán.....	41
9.2. A fogyatékossgal élő, szabadságuktól megfosztott személyek	42
9.2.1. Fogyatékossgal élő személyek a tartós bentlakásos intézményekben	42
9.2.2. Fogyatékossgal élő személyek a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztályának zárt részlegén	44
9.2.3. Fogyatékossgal élő személyek a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában	44
9.3. A szabadságuktól megfosztott nők	45
9.4. A szabadságuktól megfosztott időszerű személyek.....	45
9.5. A szabadságuktól megfosztott személyek nemzetiségi jogainak védelme.....	46
10. Az ajánlásokra adott hatósági válaszok	47
11. Nemzetközi tevékenység, nemzetközi kapcsolatok	49
12. Disszemináció, média.....	51

13. Összefoglalás	54
14. Melléletek.....	57
1. sz. melléklet – <i>A Nemzeti Megelőző Mechanizmus 2015. évi költségei</i>	57
2. sz. melléklet – <i>Rövidítések jegyzéke</i>	58
3. sz. melléklet – <i>az OPCAT szövege</i>	60
4. sz. melléklet – <i>az Ajbt. szövege</i>	71
5. sz. melléklet – <i>a CKT ügyrendje</i>	90

Bevezetés

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) Közgyűlése 2002. december 18-án fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni ENSZ egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (a továbbiakban: (OPCAT),¹ amely – a huszadik ratifikációt követően – 2006. június 22-én lépett hatályba.

Az OPCAT-hez azok az államok csatlakozhatnak, amelyek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni ENSZ egyezményt aláírták vagy ratifikálta.² Magyarország több mint két évtizeddel az ENSZ egyezmény ratifikációját követően, 2012. január 12-jén csatlakozott a dokumentumhoz. Az Országgyűlés a fogvatartási helyek rendszeres, előre be nem jelentetett látogatásait végző nemzeti intézménynek (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus, NMM)³ az alapvető jogok biztosát jelölte ki.⁴ A feladatot 2015. január 1-től vagyok köteles ellátni.⁵

Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete (Tököl)

A nemzeti megelőző mechanizmusként végzett látogatásaimról szóló jelentéseket Hivatalom honlapján közzétettem, azokat a sajtó is feldolgozta.

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítéséről évente átfogó jelentést kell készítenem,⁶ amely kötelezettségemnek első ízben teszek eleget. A nemzeti megelőző mechanizmus első éves tevékenységét bemutató éves jelentés a 2015-ben végrehajtott látogatásokról szóló jelentések és az azokra adott hatósági válaszok rövid összefoglalóján túlmenően, a feladat ellátására történő 2014. évi felkészülésről is tájékoztatja az olvasót.

Budapest, 2016. május 31.

Székely László

¹A/RES/57/1999. Optional Protocol to the Convention Against Torture and Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

²Lásd az OPCAT 27. cikkét.

³Lásd az OPCAT 3. cikkét.

⁴Lásd a 2011. évi CXLI. törvény 8. §-át.

⁵Lásd az OPCAT 24. cikk 2. pontját, valamint az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 2015. január 1-től hatályos, III/A. fejezetét.

⁶Lásd az Ajbt. 39/C. §-át.

1. Az NMM működésének jogi háttere

Minden állam köteles törvényhozási, igazgatási, bírósági és egyéb hatékony intézkedéseket hozni annak érdekében, hogy kínzási cselekmények elkövetését a joghatósága alá tartozó egész területen megakadályozza. Ezen túlmenően, a szerződő állam kötelezi magát arra, hogy joghatósági területén megtilt minden olyan egyéb cselekményt, amely kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot képez, de nem minősül kínzási cselekménynek.⁷

1.1. Magyarország Alaptörvénye

- Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. (Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés)
- Senki nem utasítható ki olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá. (Alaptörvény XIV. cikk (2) bekezdés)

1.2. Nemzetközi szerződések

Az Alaptörvény értelmében, Magyarországon az „*alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.*”⁸ A törvényalkotás az Országgyűlés feladat-és hatáskörébe tartozik.⁹ Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat tartalmazó nemzetközi szerződéseket törvényben kell kihirdetni.¹⁰

1.2.1. ENSZ dokumentumok

Az **1976. évi 8. törvényerejű rendelettel**¹¹ kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 7. cikke értelmében „*Senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni.*”

Az **1991. évi LXIV. törvénnyel** kihirdetett, a gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény 37. cikke értelmében az államok gondoskodnak arról, hogy „*gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tízennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabaddlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni.*”

A **2007. évi XCII. törvénnyel** kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 15. cikke értelmében a „*kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy*

⁷ Lásd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni ENSZ egyezmény (UNCAT) 2. és 16. cikkét.

⁸ Lásd az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdését.

⁹ Lásd az Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdésének b) pontját.

¹⁰ Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 9. § (1) bekezdését.

¹¹1988. január előtt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa (a továbbiakban: NET) a jogalkotás területén az Országgyűlést helyettesítő jogkörrel rendelkezett azzal, hogy az Alkotmányt nem módosíthatta és nem alkotott törvény nevű jogforrást. A NET által alkotott, törvényi szintű jogforrás neve törvényerejű rendelet. A NET megszűnése óta törvényerejű rendelet nem bocsátható ki. A hatályos törvényerejű rendeletet csak törvénnyel lehet módosítani vagy hatályon kívül helyezni. (Lásd az Alkotmánybíróság 20/1994. (IV. 16) AB határozatának IV/2. pontját.)

büntetés alkalmazása mindenkivel szemben tilos.” Az „államok minden hatékony jogi, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más intézkedést megtesznek annak megakadályozására, hogy a fogvatékossággal élő személyekkel szemben – másokkal azonos alapon – kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést alkalmazzanak.”

Az **1988. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett**, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: ENSZ Egyezmény) Magyarországon 1987. június 26-án lépett hatályba. A magyar jogban a kínzás definíciója az említett időponttól létezik. Az ENSZ Egyezmény 1. cikke alapján kínzás az a cselekmény,

- amelyet valakivel szemben szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából,
- azért, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki, vagy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő vagy harmadik személy követett el, illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék vagy nyomást gyakoroljanak rá, illetőleg hogy harmadik személyt megfélemlítsenek vagy a harmadik személyre gyakoroljanak nyomást, valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak,
- és az éles testi vagy lelki fájdalmat vagy szenvedést, közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza.

Az ENSZ Egyezmény 3. cikke szerint egyetlen „*állam sem köteles kiutasítani, hazatoloncolni vagy kiadni valakit egy másik olyan államnak, ahol nyomós okoknál fogva tartani lehet attól a veszélytől, hogy az illető személyt megkínózzák.*”

A részes államok az ENSZ Egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítéséről, illetve az általuk foganatosított újabb intézkedésekről időszakos jelentésben tájékoztatják az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságát (a továbbiakban: Bizottság). A Bizottságnak lehetősége van magánszemélyektől, illetve államoktól származó olyan bejelentések vizsgálatára, amelyek azt állítják, hogy valamely részes állam az Egyezményből eredő kötelezettségeit nem teljesíti. A Bizottság maga kezdeményezheti az olyan, hitelt érdemlő információk kivizsgálását, amelyek alapján úgy véli, hogy valamely részes állam területén sorozatosan kínzást alkalmaznak.¹² A Bizottság által közzétett dokumentumok, különösen az általános kommentárok, a tagállamok időszakos jelentései,¹³ a panaszmechanizmus keretében keletkezett dokumentumok, illetve a Bizottság éves jelentései fontos útmutatóul szolgálnak a nemzeti megelőző mechanizmusok számára.¹⁴

A **2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett**, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvéhez (a továbbiakban: OPCAT) kizárólag olyan állam csatlakozhat, amely az ENSZ Egyezményt ratifikálta vagy ahhoz csatlakozott.¹⁵

¹² Lásd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény 19-22. cikkét.

¹³ A Magyarország által benyújtott időszakos jelentésekkel kapcsolatos információk elérhetők:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=HUN&Lang=EN

¹⁴ Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottság (CAT) dokumentumai elérhetők:

<http://www.ohchr.org/en/hrbodies/cat/pages/catindex.aspx>

¹⁵ Lásd az OPCAT 27. cikk 3. pontját.

Az OPCAT szerint a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmét nem bírósági úton, hanem a fogvatartási helyek rendszeres, megelőző jellegű látogatásán alapuló eszközökkel lehet megerősíteni. Az OPCAT által létrehozott rendszerben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – rendszeresen látogatnak olyan helyszíneket, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.¹⁶

Az OPCAT 4. cikk 2. pontjának értelmében a „szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.”

Az OPCAT a Bizottságon belül felállította a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottságot (a továbbiakban: Megelőzési Albizottság). A Megelőzési Albizottság egyik fő feladata, hogy olyan helyszíneket látogasson, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól, másrészt szükség szerint tanácsot ad és segítséget nyújt a részes államok számára a fogvatartási helyek rendszeres látogatását végző, független nemzeti testületek, a nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) létrehozásához és működéséhez.¹⁷ Az NMM tevékenysége szempontjából az Albizottság általános útmutatásain¹⁸ túlmenően, a részes államok területén tett látogatásokról szóló jelentésekben szereplő egyedi útmutatások és ajánlások¹⁹ is irányadóak.

A Megelőzési Albizottság két tagja, Malcolm Evans és Mari Amos 2015. szeptember 7-én, az OPCAT 11. cikk alapján, informális látogatást tettek Hivatalomban, amelynek során az NMM működésének megkezdéséről, továbbá a hazai civil szervezetekkel való együttműködés kereteiről tájékoztak.²⁰ A látogatás tapasztalatait Malcolm Evans levélben értékelte.²¹ Kérésének eleget téve, Malcolm Evans levelének másolatát a Civil Konzultációs Testület tagjainak is eljuttattam.

1.2.2. Európa Tanács dokumentumai

Az **1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett**, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: Európai Emberi Jogi Egyezmény) 3. cikke értelmében „*Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.*” Az ENSZ dokumentumoktól eltérően, az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikkében a „kegyetlen” kifejezés nem szerepel.

Az Európai Emberi Jogi Egyezményben és az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvekben vállalt kötelezettségek tiszteletben tartását, így a 3. cikkben szabályozott kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának betartását is *alapvetően* az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) ellenőrzi. Az Európai Emberi Jogi Egyezmény értelmében természetes személyek, nem kormányzati szervek, továbbá egyének csoportja, az Egyezményben biztosított

¹⁶ Lásd az OPCAT 1. cikkét.

¹⁷ Lásd az OPCAT 11. cikkét.

¹⁸ Guidelines on national preventive mechanisms: CAT/OP/12/5; Analytical assessment tool for national preventive mechanisms: CAT/OP/1/Rev.1; Compilation of SPT Advices to NPMs. A dokumentumok elérhetők: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/Brief.aspx>

¹⁹ Lásd: UN Committee Against Torture (CAT), *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives*, 26 February 2009, CAT/OP/MDV/1, 72. c) pont.

²⁰ A találkozóról készült emlékeztető Hivatalomban az AJB 4081/2015. számú ügyiratban található.

²¹ Malcolm Evans 2015. október 27-én kelt, angol nyelvű levele, Hivatalomban az AJB 4081/2015. számú ügyiratban található.

jogok megsértésére hivatkozva, bármely ügyet – a hazai jogorvoslat kimerítését követő hat hónapon belül – az EJEB elé terjeszthetnek.²² A felsoroltakon túl a részes államoknak is lehetőségük van arra, hogy a többi részes állam bármelyike ellen az EJEB előtt eljárást indítsanak.²³ Az EJEB az eljárás során arról dönt, hogy az érintett állam hatóságai az Európai Emberi Jogi Egyezmény valamely cikkét megsértették-e.

Az EJEB esetjoga alapján a *kínzás* olyan súlyos és szándékos kegyetlenséget feltételez, amit komoly testi-lelki sérülések hiányában nem lehet megállapítani. Az *embertelen bánásmód vagy büntetés*, ha nem is feltétlenül testi sérülést, de mindenképpen erős testi és lelki szenvedést okoz. A *megalázó bánásmód vagy büntetés* lényege, hogy az érintettben olyan erős félelmet, lelki gyötrelmet és alsóbbrendűségi érzést okoz, ami alkalmas arra, hogy a testi és lelki ellenállását megtörje.²⁴

A nemzeti megelőző mechanizmus tevékenysége szempontjából különösen az EJEB azon 3. cikkel kapcsolatos ítéletei szolgálhatnak iránymutatással, amelyek a fogvatartási körülményekkel, illetve a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmóddal kapcsolatos kérdéseket (higiéniai körülmények, a fogvatartott társak, illetve az őrszemélyzet általi rossz bánásmód, zsúfoltság, magánelzárás, fiatalok fogva tartása, idegenrendészeti őrizet, a fogvatartottak testi és lelki egészsége, stb.) elemezik.²⁵

Az **1995. évi III. törvénnyel kihirdetett**, Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezményhez (a továbbiakban: Kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény) Magyarország 1993. november 4-én csatlakozott, rendelkezéseit 1994. március 1-jétől kell alkalmazni.²⁶

A kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény 1. cikke hozta létre a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottságot (a továbbiakban: CPT). A CPT feladata, hogy a részes államok területén tett, rendszeres „látogatások révén megvizsgálja a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot, hogy erősítse védelmüket, ha szükséges, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód ellen.” A CPT minden látogatást követően jelentést készít, amely a látogatás során tapasztalt tényeken túlmenően a testület ezekkel kapcsolatos megjegyzéseit, valamint az érintett hatóságoknak szóló ajánlásait is tartalmazza.

A CPT nyolc alkalommal tett látogatást Magyarországon.²⁷ A testület először az 1999. évi időszakos látogatása során találkozott az állampolgári jogok országgyűlési biztosával,²⁸ majd valamennyi későbbi látogatása során is ellátogatott az intézménybe. A CPT legutóbbi magyarországi „ad hoc” látogatáson részt vevő képviselőivel 2015. október 21-én Hivatalomban találkoztam.²⁹

Miután a Jegyzőkönyv rendelkezései „nem érintik a részes államok olyan regionális egyezményekből származó kötelezettségeit, amelyek látogatási rendszert írnak elő a fogvatartási helyeken,”³⁰ a CPT magyarországi látogatásairól szóló jelentések kiemelt fontosságúak számomra. A testület legutóbbi időszakos magyarországi látogatásáról szóló jelentésének megállapításait, a Kormány

²² Lásd az Európai Emberi Jogi Egyezmény 34. és 35. cikkét.

²³ Lásd az Európai Emberi Jogi Egyezmény 33. cikkét.

²⁴ Lásd: Judgement of the European Court of Human Rights, Ireland v. the United Kingdom (18 January 1978) 167. pont.

²⁵ Lásd Factsheets on ECHR's case-law. Elérhető: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets>

²⁶ Lásd az 1995. évi III. törvény 3. §-át.

²⁷ A CPT eddigi, magyarországi látogatásaival kapcsolatos információk elérhetők: <http://www.cpt.coe.int/en/states/hun.htm>

²⁸ A parlamenti ombudsman intézménye, akkor állampolgári jogok országgyűlési biztosa, 1995. július 1-jén kezdte meg működését.

²⁹ A CPT 2015. október 21. és 27. közötti „ad hoc” látogatásáról szóló jelentését még nem publikálta.

³⁰ Lásd az OPCAT 31. cikkét.

számára tett ajánlásait, illetve az arra adott válaszokat a nemzeti megelőző mechanizmus első éves látogatási tervének összeállításakor figyelembe vettem.³¹

A testület által kidolgozott, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódról szóló átfogó standardok³² a különféle típusú fogvatartási helyszínek (például: börtönök, rendőrségi fogdák, pszichiátriai intézetek, idegenrendészeti fogdák) gyakorlati működése, továbbá olyan sérülékeny társadalmi csoportok, mint a nők vagy a fiatalok számára szempontjából értelmezik az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikke szerinti kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát.

1.3. Az alapvető jogok biztosának megelőzési tevékenysége

Az Alaptörvény értelmében az „*alapvető jogok biztos* alapjogvédelmi tevékenységet lát el,³³ amely tevékenység a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmára is kiterjed. Az Alkotmánybíróság következetes joggyakorlata szerint az államnak az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó kötelezettsége nem merül ki abban, hogy azok megsértésétől tartózkodnia kell, hanem magában foglalja azt is, hogy az alapvető jogok érvényesüléséhez szükséges feltételekről is gondoskodnia kell.³⁴ Az Alkotmánybíróság döntése mindenkire, így az alapvető jogok biztosára is kötelező.³⁵ Az említett okból az általános alapjogvédelmi tevékenységem körében is köteles vagyok vizsgálni, hogy az érintett hatóság az alapvető jogok érvényesüléséhez szükséges feltételekről megfelelően gondoskodott-e. Amennyiben a hatóság az említett kötelezettségét nem vagy hiányosan teljesíti, ajánlásomban – az alapvető jog érvényesülésének veszélyére hivatkozva – az alapvető jog érvényesüléséhez szükséges intézkedéseket kezdeményezhetek.³⁶

A „*kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés*” megakadályozása szempontjából különösen fontos a megelőzés. A Megelőzési Albizottság értelmezése szerint a megelőző tevékenység a szabadságától megfosztott személlyel szemben tanúsított bármely fajta bánásmódra kiterjed, amely – ellenőrzés hiányában – kínzáshoz vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódhoz vagy büntetéshez vezethet.³⁷ Az alapvető jogok biztos mind az általános alapjogvédelmi tevékenysége körében, mind a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátása során jogosult arra, hogy a nemzeti jog részét képező nemzetközi szerződések gyakorlati megvalósulását vizsgálja. Ezen túlmenően az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítását, megalkotását és nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerését is javasolhatja.³⁸

Miután a nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségek teljesítése az államok feladata, az OPCAT a részes államokat kötelezi arra, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus hatékony működéséhez szükséges jogszabályi feltételeket a belső jogukban biztosítsák. Magyarországon mind az NMM működéséhez szükséges „*felhatalmazásokat*”,³⁹ mind az ahhoz szükséges anyagi és eljárási jogi szabályokat⁴⁰ az Ajbt. tartalmazza.

³¹ Lásd CPT/Inf (2014) 13 és CPT/Inf (2014) 14.

³² Lásd CPT standards CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2015.

³³ Lásd az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdését.

³⁴ Lásd az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 10.) AB határozatát.

³⁵ Lásd az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 39. § (1) bekezdését.

³⁶ Lásd az Ajbt. 31-38. §-ait.

³⁷ Lásd Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives (26 February 2009), 4. pont.

³⁸ Lásd az Ajbt. 2. § (2) bekezdését.

³⁹ Lásd az OPCAT 19. cikkét.

⁴⁰ Lásd az OPCAT 3-4., 17., 18., 20-22. és 23. cikkét.

1.4. A nemzeti megelőző mechanizmus költségvetése

A feladataimmal kapcsolatos ügyvitel és előkészítés teendőit az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (a továbbiakban: Hivatal) látja el.⁴¹ Az NMM működésének költségeit Hivatalom fedezi. A Hivatal költségvetése a központi költségvetés szerkezetében önálló fejezetet képez, azt az Országgyűlés állapítja meg.⁴²

⁴¹ Lásd az Ajbt. 41. § (1) bekezdését.

⁴² Lásd az Ajbt. 41. § (4) bekezdését.

2. A nemzeti megelőző mechanizmus kijelölése

Az OPCAT 17. cikke értelmében „Legkésőbb egy évvel a jelen jegyzőkönyv hatálybalépését, ratifikálását vagy a hozzá történő csatlakozást követően minden részes állam köteles fenntartani, kijelölni vagy létrehozni egy vagy több független nemzeti megelőző mechanizmust a kínzások belföldi megelőzésére.”

Magyarország 2012. január 12-én csatlakozott az OPCAT-hez.⁴³ A Magyar Köztársaság – az OPCAT 24. cikkében biztosított lehetőséggel élve – a ratifikáláskor úgy nyilatkozott, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusokról szóló, az OPCAT IV. részéből származó kötelezettségei teljesítését három évvel elhalasztja.⁴⁴

Az OPCAT 18. cikk 4. pontja szerint az államok a nemzeti megelőző mechanizmusok létrehozásakor „kellő figyelmet szentelnek az emberi jogok előmozdítása és védelme érdekében létrehozott nemzeti intézmények jogállásával kapcsolatos alapelveknek.”

Az OPCAT a kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvénnyel lett a hazai jogrend része. Az Országgyűlés az OPCAT kihirdetéséről szóló törvény megalkotásakor a fogvatartási helyek rendszeres, előre be nem jelentett látogatásait végző nemzeti testület, más néven megelőző mechanizmus feladatainak ellátásával az akkor még „B” státuszú nemzeti emberi jogi intézményként működő⁴⁵ parlamenti ombudsmant, az állampolgári jogok országgyűlési biztosát – 2012. január 1-jétől alapvető jogok biztosát – bízta meg.⁴⁶

2014. december 29-től már „A” státusszal rendelkező nemzeti emberi jogi intézményként, az NMM feladatait 2015. január 1-jétől vagyok köteles ellátni.⁴⁷

2.1. Az NMM feladatainak ellátásáért felelős szervezeti egység létrehozása

2014. január 1-jén, az NMM feladatainak ellátására történő felkészülés részeként, az OPCAT Iroda (a továbbiakban: Iroda) 4 jogász végzettségű, a fogvatartási helyszínek látogatásában már gyakorlatot szerzett köztisztviselő munkatárssal, elkülönült szervezeti egységként kezdte meg működését Hivatalomban.

Hivatalom az NMM létrehozásának szakaszában a régió más országaiban már sikeresen működő nemzeti megelőző mechanizmusok tapasztalatait is igyekezett megismerni, illetve hasznosítani. Az említett célkitűzés megvalósítása érdekében az Iroda egyik munkatársa részt vett a Brnóban, 2014. február 20–21. között a Cseh Ombudsmani Hivatal a „*Together Towards Good Governance*” című, az Európai Unió által finanszírozott projekt keretében tartott, az időskorúak elhelyezésére szolgáló fogvatartási helyszínek látogatásainak tapasztalatairól szóló konferencián. A konferenciát követő

⁴³ Lásd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény 2. és 3. §-ainak hatálybalépéséről szóló 9/2012. (II. 24.) KÜM közleményt.

⁴⁴ Lásd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény 4. §-át.

⁴⁵ Szabó Máté, az állampolgári jogok biztosa a nemzeti emberi jogi intézményként történő akkreditáció iránti kérelmet és a pályázati anyagot 2010. október 11-én küldte meg Genfbe, a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Nemzetközi Koordinációs Tanácsának (International Coordination Committee of National Human Rights Institutions). A pályázat eredményeként 2011. augusztusban az állampolgári jogok országgyűlési biztosa – 2012. január 1-től alapvető jogok biztosa – „B” státuszú emberi jogi intézmény akkreditációt szerzett.

⁴⁶ Lásd az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 45. § (2) bekezdését.

⁴⁷ Lásd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény 9. §-át.

napon a lengyel, a szlovén, a szlovák és a cseh résztvevők, illetve munkatársam részvételével tartott kerekasztal-beszélgetés témája az NMM működésével, illetve létrehozásával kapcsolatos tapasztalatcsere volt.

2014. április 22-én levélben fordultam a Délkelet-Európai NMM Hálózat elnökéhez, amelyben jeleztem, hogy az új feladatköröm ellátására történő felkészülés keretében a tagállamokban működő NMM-ek tapasztalatainak megismerése, illetve hasznosítása céljából a szervezet munkájában megfigyelőként szeretnék részt venni. Az Iroda egyik munkatársa a Délkelet-Európai NMM Hálózat Ljubljánában, 2014. május 26–27-én tartott találkozóján már részt vehetett. A Délkelet-Európai NMM Hálózat, illetve a Hivatalom közötti együttműködés sikerét bizonyítja, hogy az említett időpontot követően valamennyi rendezvényre meghívást kaptam, azokon munkatársaim minden alkalommal részt vettek és felszólaltak.

Hivatalom az OPCAT Iroda vezetője, illetve a munkatársai munkakörének betöltésére 2014. június 16-án a közigazgatási állásportálon nyilvános pályázatot hirdetett. Az első pályázat, megfelelő jelentkező hiányában, eredménytelenül zárult.

A 2014. augusztus 1-jén kiírásra került második pályázat eredményeként az álláshelyet sikerült betölteni. Az Iroda vezetője 2014. szeptember 1-jén munkába lépett. Az Iroda beosztott munkatársainak munkakörére kiírt pályázatok elbírálását a kijelölt munkatársaimból álló bizottság az Iroda vezetőjének közreműködésével végezte.

Magyarországon a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességét az ügyészség ellenőrzi.⁴⁸ A Legfőbb Ügyészség felkérésére az Iroda egyik munkatársa 2014. szeptember 3-án az említett feladatot ellátó ügyészek számára az NMM feladatairól és látogatási módszereiről előadást tartott.

Bár az NMM feladatait önállóan vagyok köteles ellátni, e tevékenységem kapcsán is irányadó az Ajbt. 2. § (5) bekezdésének rendelkezése, amelynek értelmében az emberi jogok érvényesülésének biztosítására, valamint védelme során „*azon szervezetekkel és nemzeti intézményekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása*” együtt kell működnöm. A magyarországi fogvatartási helyszínek látogatásában, illetve a fogvatartottak jogainak érvényesítésében gyakorlatilag rendelkező civil szervezetek szakértőinek az NMM feladatai ellátásába történő bevonása érdekében Civil Konzultációs Testületet (a továbbiakban: CKT) hoztam létre, amely az első ülését 2014. november 19-én tartotta.

2.2. A fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke

Az OPCAT 20. cikk a) pontja alapján az illetékes minisztériumoktól a 4. cikke szerinti fogvatartási helyszínek földrajzi helyéről, számáról, valamint a szabadságuktól megfosztott személyek számáról információkat kértem.⁴⁹

Az Iroda a minisztériumok által szolgáltatott adatok feldolgozását követően, 2014. november közepére összeállította az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyek jegyzékét. A rendelkezésemre álló adatok szerint a magyar joghatóság⁵⁰ alá tartozó mintegy 3000 fogvatartási helyszínen közel 125 ezer fogvatartási hely található.

⁴⁸ Lásd az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 22. § (1) bekezdését.

⁴⁹ Az OPCAT „alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrzetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.”

⁵⁰ A joghatóság tárgyában lásd a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény 18. §-át.

Jelleg	Helyszínek száma	Férőhelyek száma	Fogvatartottak száma
szociális intézmények	1 500	96 201	91 331
büntetés-végrehajtás	32	13 292	17 796
gyermekvédelmi szakellátás nevelőszülők nélkül	482	9 322	8 090
rendőrség	771	3 051	változó kihasználtság
elkülönítve az idegenrendészeti őrizet	8	518	változó feltöltöttség
kórházak zárt osztályai	30	1 075	768
javítóintézet	4	454	
menekültügyi őrzött befogadó központok	3	381	változó feltöltöttség
igazságszolgáltatás (fogvatartotti várók)	107	na	változó kihasználtság
Összesítés	2 937	124 294	120 ezernél több

A magyar joghatóság alá tartozó fogvatartási helyek összesített jegyzéke, 2015. év⁵¹

A legfontosabb fogvatartási helyszínek vezetőivel, illetve képviselőikkel 2014. december 2-án Hivatalomban találkoztam. A találkozó résztvevőit tájékoztattam az NMM feladatairól, a látogatások céljáról, módszeréről, továbbá arról, hogy a feladatköröm sikeres ellátása érdekében a fogvatartási helyszínek vezetőit, illetve munkatársait milyen kötelezettségek terhelik. A találkozón a hatóságokon túlmenően a magántulajdonban lévő fogvatartási helyszínek, például alapítványok és az egyházak képviselői is megjelentek, akik együttműködési szándékukról biztosítottak. A rendőrség, a büntetés-végrehajtás, valamint a nemzetbiztonsági szakszolgálatok képviselőivel később külön is konzultáltam.

2014. december 1-jétől az NMM internetes oldala is elérhető, ahol a működéssel kapcsolatos információk mellett a fogvatartási helyszínek vezetőinek, illetve fenntartóinak szóló tájékoztatást is közzétettem.⁵²

2.3. Az NMM 2015. évi látogatási terve

Az OPCAT 20. cikk e) pontja alapján az NMM számára biztosítani kell, hogy a felkeresni kívánt helyeket szabadon kiválassza.

2014. december 15-én, az Iroda által összeállított fogvatartási helyek jegyzéke alapján – a CKT javaslatait is hasznosítva – meghatároztam az NMM első éves látogatási tervét. Munkatársaim a látogatási terv előkészítése során eltérő jellegű, földrajzi elhelyezkedésű és különböző fenntartókhoz tartozó intézmények kiválasztására törekedtek, továbbá a szabadságuktól megfosztott személyek életkorát is igyekeztek figyelembe venni. Az Iroda a dokumentumot

⁵¹ A kataszter eredetileg a 2014. december 1-jei állapotot tükrözte, de a 2015. év során történt változásokat a nyilvántartáson átveztettem.

⁵² Lásd <http://www.ajbh.hu/opcat?sessionid=980593FC979A5B4C3A509CAE0D58B0C9>

bizalmasan kezelte, ahhoz a Hivatalom más szervezeti egységeinek munkatársai sem férhettek hozzá.

2014. december 17-én az NMM indulásáról és feladatairól sajtótájékoztatót tartottam, amelyen mind az írott, mind az elektronikus média képviselői megjelentek.

2.4. Az NMM létrehozásának költségei

Hivatalom a központi költségvetési célzott támogatásának korlátozottsága miatt saját erőforrásai allokációjával teremtette meg az NMM feladatainak ellátására való felkészülést, ennek okán nem biztosíthatta teljes körűen az Iroda működését, a munkatársak külföldi tapasztalatszerzését, egyes rendezvények finanszírozását.

2014-ben az NMM létrehozása **30 874 586** forintba került, amelyet Hivatalom az általános alapjogvédelmi kötelezettségem ellátásával, a hivatali működés átalakításával és újrászervezésével biztosított.

3. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak

3.1. Az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának köztisztviselői

Az OPCAT 18. cikk 2. pontja értelmében az államok a „szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviseletére”.

Az NMM feladatainak teljesítése körében személyesen és a feladatok teljesítésére felhatalmazott munkatársaim útján is eljárhatok. Az NMM vizsgálati jogosultságai⁵³ a felhatalmazásom alapján eljáró munkatársaimat is megilletik, továbbá az érintett hatóságokat, illetve azok vezetőit – az Ajbt. 25. §-a alapján – terhelő együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.⁵⁴

Az NMM feladatainak teljesítésére – Hivatalom köztisztviselői közül, állandó jelleggel – legalább tizenegy munkatársamat kell felhatalmaznom. A „felhatalmazott köztisztviselő munkatársak a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot érintő szakterületen kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább öt éves szakmai gyakorlattal rendelkező, felsőfokú végzettségű szakértők lehetnek.” Közöttük „kell lennie legalább egy, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes biztos által javasolt személynek, és legalább két-két jogász, orvos, illetve pszichológus végzettségű személynek. A felhatalmazott köztisztviselő munkatársak között az egyik nem képviselőinek a száma legfeljebb eggyel haladhatja meg a másik nem képviselőinek számát.”⁵⁵

Az OPCAT NMM Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) 2015. január 1-jén négy jogász és két pszichológus szakértővel kezdte meg működését. A Főosztály munkatársainak nemek szerinti összetétele az Ajbt. előírásainak megfelelt. A munkatársak létszáma ápriliséig további két fővel bővült, azonban az orvosi állásokat, jelentkezők hiányában, nem sikerült betölteni. A 2015. év túlnyomó részében a Főosztály tizenegy helyett nyolc munkatárssal látta el a feladatát.

A Főosztály munkatársai (balról jobbra): dr. Izsák Gábor, dr. Izsó Krisztina, dr. Gurbai Sándor főreferensek, dr. Haraszti M. Katalin főosztályvezető-helyettes, dr. Fliegauf Gergely főosztályvezető, dr. Zeller Judit, dr. Sárközy István és dr. Rostás Rita főreferensek.

A Főosztályon dolgozó köztisztviselők a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot érintő szakterületen kiemelkedő elméleti tudással rendelkező szakértők, többen rendszeresen publikálnak, egyetemeken oktatnak, továbbá számos szakmai és ismeretterjesztő rendezvény meghívott

⁵³ Lásd az Ajbt. 21., 22. és 26. §-át, és a 27. § (1) és (2) bekezdését.

⁵⁴ Lásd az Ajbt. 39/D. § (1) bekezdését.

⁵⁵ Lásd az Ajbt. 39/D. § (3) bekezdését.

előadói. Munkatársaim szakmai tevékenysége hozzájárul a rossz bánásmód megelőzéséhez, és a prevenció szemléletnek a társadalom kevésbé érintett tagjai körében történő terjedéséhez.

3.2. Külső szakértők

Az NMM feladatainak teljesítésében való közreműködésre – Hivatalom köztisztviselő munkatársai mellett – eseti vagy állandó jelleggel más szakértőket is felhatalmazhatok.⁵⁶

Az Ajb. nem részletezi, hogy az NMM feladatainak teljesítésében való közreműködésre, az orvosokon, pszichológusokon és a jogászokon kívül, milyen szaktudással rendelkező szakértőket kell bevonnom. Jogszabályi előírás hiányában, ebben a kérdésben az SPT Svédországban 2008. március 10 és 14. közötti ország látogatásáról szóló jelentését tekintetem irányadónak, amely az NMM feladatait ellátó ombudsmani intézmény működése kapcsán rámutatott arra, hogy az OPCAT által előirányzott *„megelőzés szükségessé teszi a jogok és a feltételek vizsgálatát a szabadságtól való megfosztás kezdetétől egészen a szabadlábra helyezésig. Az ilyen vizsgálatot multidiszciplináris megközelítésben, például orvos, gyermek és gender specialista, valamint pszichológus bevonásával, a jogászai szempontokat kiegészítve kell elvégezni.”*⁵⁷

Az NMM feladatainak teljesítésében közreműködő szakértők kiválasztása részben a CKT tagok, részben az ELTE rektorával aláírt szerződés keretében, az egyetem által ajánlott szakértőkből összeállított névjegyzék alapján történt. A sem a magyar nyelvet, sem a munkatársaim által beszélt idegen nyelveket nem beszélő külföldiek meghallgatásában közreműködő tolmácsok kiválasztásakor az UNHCR Közép-európai Regionális Irodájának javaslatát is figyelembe vettem.

Miután a Főosztályon az orvosi állásokat nem sikerült betölteni, az NMM 2015. évi látogatásaiban közreműködő orvosok – pszichiáter, gyermekpszichiáter és gyermekkardiológus szakorvosok - eseti jelleggel felhatalmazott, külső szakértők voltak. Egyes esetekben a látogatások előkészítésébe tapasztalati szakértőket, azaz a kijelölt fogvatartási helyszín működését érintő gyakorlati ismeretekkel rendelkező személyeket is bevontam.

Az NMM feladatainak teljesítésében közreműködő külső szakértők munkavégzése és díjazása polgári jogi szerződés alapján történt. A külső szakértők írásban nyilatkoznak arról, hogy a feladatuk ellátásával összefüggésben tudomásukra jutott adatokat és információkat bizalmasan kezelik. Azokat – az írásbeli hozzájárulásom nélkül – harmadik személynek nem adják át, továbbá harmadik személynek és/vagy sajtónak nem nyilatkoznak.

⁵⁶ Lásd az Ajb. 39/D. § (3) bekezdését.

⁵⁷ Lásd Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Sweden (2008. szeptember 10.), 36. pont.

4. A Civil Konzultációs Testület

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatait önállóan vagyok köteles ellátni.⁵⁸ Az Országgyűlés döntésében fontos szerepet játszott, hogy az 1995. július 1-jétől működő parlamenti ombudsman olyan, funkcionálisan független, nemzeti emberi jogi intézmény, amely az általános alapjogvédelmi tevékenységének ellátása során a hazai fogvatartási helyszínek látogatásában már komoly gyakorlati tapasztalatokat szerzett.

Az „EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsődrendű kötelezettsége.”⁵⁹ Az alapvető jogok biztosja olyan állami intézmény, amely „alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti.”⁶⁰

Az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére irányuló állami kötelezettség megvalósulását a civil társadalom tagjai is figyelemmel kísérik, és szükség esetén felhívják a figyelmet a hiányosságokra. A civil társadalomnak az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme területén kifejtett tevékenysége elismeréseként az alapvető jogok biztosának a feladatai ellátása során törvényi kötelessége együttműködni „*azon szervezetekkel és nemzeti intézményekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása.*”⁶¹

4.1. A Civil Konzultációs Testület létrehozása

Az OPCAT 18. cikk 2. pontja értelmében az államok a „*szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással.*”

A Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezeteknek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismereteinek hasznosítása céljából, három év időtartamra hoztam létre a Civil Konzultációs Testületet (a továbbiakban: CKT). A CKT meghívott és nyilvános pályázat útján kiválasztott, független szervezetek képviselőiből áll.

A fogvatartottal való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati tapasztalatait, illetve ismereteit elismeréseként a Magyar Orvosi Kamarát, a Magyar Pszichiátriai Társaságot, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetségét és a Magyar Ügyvédi Kamarát meghívtam a testületbe.

A CKT többi tagjának kiválasztása nyilvános pályázat alapján történt. A pályázati felhívásban olyan, Magyarországon nyilvántartásba vett és működő civil szervezetek jelentkezését kértem, amelyek tevékenysége - a pályázat kiírását megelőző öt évben - a szabadságuktól megfosztott személyek jogainak és érdekeinek védelmére irányult, illetve a hazai fogvatartási helyszíneken tartózkodó személyekkel való bánásmódot vizsgálta.

Felhívásomra, a pályázatok benyújtására megjelölt határidő leteltéig összesen négy civil szervezet, a Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, a MENEDÉK Migránsokat Segítő Egyesület, valamint a Mental Disability Advocacy Centre jelentkezett. Miután a felhívásban szereplő követelményeknek mindannyian eleget tettek, a CKT tagjai lettek.

⁵⁸ Lásd az Ajbt. 39/A. §-át.

⁵⁹ Lásd az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdését.

⁶⁰ Lásd az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdését.

⁶¹ Lásd az Ajbt. 2. § (5) bekezdését.

4.2. A Civil Konzultációs Testület feladatai

A CKT testületként működik. A testület működése során a tagok javaslatot tehetnek az NMM éves látogatási tervének tartalmára és a vizsgálati prioritásokra; indítványozhatják egyes fogvatartási helyszínek meglátogatását; speciális ismeretekkel rendelkező szakértő felkérését javasolhatják, aki az általuk képviselt szervezet munkatársa is lehet. A CKT véleményezheti az NMM munkamódszereit, jelentéseit, tájékoztató kiadványait, valamint egyéb publikációit; megvitathatja az NMM feladatainak ellátására felhatalmazott munkatársak képességeinek fejlesztéséhez szükséges képzési tervet; továbbá részt vehet az NMM által szervezett konferenciákon, műhelybeszélgetéseken, kiállításokon és más rendezvényeken.⁶²

A Főosztály munkatársai az NMM 2015. évi látogatási tervének tervezetét a CKT javaslatainak tanulmányozását követően állították össze. A CKT javaslatait a látogatási terv jóváhagyása során is figyelembe vettem.

Az NMM a megfelelő szakértelemmel és gyakorlati ismeretekkel rendelkező külső szakértők alkalmazása érdekében következetes és átlátható eljárásrendet köteles kidolgozni.⁶³ Miután a két, orvosi végzettséggel rendelkező köztisztviselő alkalmazására vonatkozó törvényi előírást – jelentkezők hiányában – nem sikerült teljesíteni, az NMM látogatásaiban a Magyar Orvosi Kamara és a Magyar Pszichiátriai Társaság egyes tagjai külső szakértőként közreműködtek. A külső szakértők kiválasztásánál a Magyar Orvosi Kamara és a Magyar Pszichiátriai Társaság ajánlásai mellett az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló jogszabályok vonatkozó rendelkezéseit is figyelembe vettem.⁶⁴

Az NMM látogatásairól szóló jelentéseket a CKT tagoknak is megküldtem.

4.3. A Civil Konzultációs Testület működése

A CKT működésének három éves időtartamát első ülésétől, vagyis 2014. november 19-től kell számítani.⁶⁵ A résztvevők áttekintették az NMM 2015. január 1-jén induló tevékenysége keretében megvalósuló együttműködés lehetőségeit. A CKT tagok tájékoztatást kaptak az NMM működéséhez rendelkezésre álló köztisztviselők képzettségéről és megvitatták a külső szakértők közreműködésének feltételeit. Munkatársaim beszámoltak a feladat teljesítésére történő felkészülésről, a fogvatartási helyszínek látogatásának módszertanáról, valamint a civil szervezetek és a nemzeti megelőző mechanizmus együttműködésének jogszabályi kereteiről.

2015-ben a CKT két ülést tartott. A testület április 23-i ülésén a Főosztály tagjai beszámoltak az addigi látogatások tapasztalatairól, továbbá módszertani, valamint költségvetési kérdéseket vitattak meg a résztvevőkkel.

A CKT november 24-i, harmadik találkozásának témája az állami szervekkel folytatott dialógusok, különösen a jelentésekben megfogalmazott intézkedési és jogalkotási javaslatok eredményei,

⁶² Lásd az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasításának 6. §-át.

⁶³ Lásd Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: Analytical assessment tool for national preventive mechanisms, (CAT/OP/1/Rev.1) 16. pont (e) bekezdését.

⁶⁴ Lásd az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvényt, továbbá az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. IM rendelet előírásait.

⁶⁵ Lásd az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasításának 1. § (6) bekezdését.

illetve az egyes jelentésekben megfogalmazott ajánlásokra adott hatósági válaszok voltak. Munkatársaim az addigi NMM tevékenységem sajtóvisszhangját is ismertették.

A résztvevők megvitatták az NMM 2016. évi látogatási tervének kereteit. Munkatársaim rámutattak a látogatások lehetséges fókuszpontjaira, továbbá ismertették a látogatási helyszínek problématerképeinek kidolgozására vonatkozó elképzeléseiket és meghallgatták a civil partnerek javaslatait. A testület tagjai egyeztettek a 2016. évre tervezett workshopok témáiról és azok megvalósításának egyes kérdéseiről.

Az ülésen a testület tagjainak Malcolm Evans 2015. október 27-én kelt levelének másolatát is átadtam.

A CKT 2015. november 24-i ülése

5. Az NMM feladatainak teljesítése

Az OPCAT 19. cikke alapján az NMM feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából, a 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot rendszeresen vizsgálja.

Az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosja alapjogvédelmi tevékenységet lát el; a biztos eljárását bárki kezdeményezheti. Ezzel szemben, az NMM feladatainak teljesítése során az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyen a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és visszásság felmerülésének hiányában is köteles vagyok rendszeresen vizsgálni.⁶⁶

Az NMM látogatásainak elsődleges célja annak megállapítása, hogy a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott bánásmód mely elemei vezethetnek kínzáshoz vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódhoz vagy büntetéshez, azokat miként lehet megakadályozni. További fontos feladat, hogy ezek megvalósulásának vagy újbóli előfordulásának megelőzése érdekében az NMM ajánlásokat tegyen.⁶⁷

Miután az NMM feladata nem az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot okozó tevékenységek vagy mulasztások utólagos vizsgálata, hanem a szabadságuktól megfosztott személyekkel való rossz bánásmód megelőzése, a Főosztály egyéni panaszokkal nem foglalkozik. Amennyiben a látogatások során munkatársaimhoz vagy az NMM internetes oldalára egyéni panasz érkezett, azt a Főosztály Hivatalom illetékes szervezeti egységéhez továbbította. Bár az NMM internetes oldalára érkező panaszok vizsgálata nem a Főosztály feladata, azok tanulmányozása iránymutatásul szolgál a látogatások helyszíneinek kiválasztásához, illetve a látogatási szempontok összeállításához.

5.1. A fogvatartási helyszínekhez történő hozzáférés, a látogatások időpontja

Az OPCAT 20. cikkének b) és c) pontjai értelmében, az NMM számára valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez, továbbá a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódról, valamint fogvatartásuk körülményeiről szóló valamennyi információhoz hozzáférést kell biztosítani.

2015-ben az NMM valamennyi fogvatartási helyszínre előzetes értesítés nélkül látogatott. A látogatások időpontja általában a hivatali munkarendhez igazodott. Egyes, különlegesen kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottak elhelyezésére szolgáló intézmények látogatásának időpontját az adott fogvatartási helyszín sajátosságaihoz igazítottuk. Így például Budapesten az Aradi utcai és Gyorskocsi utcai rendőrségi fogdák látogatása késő éjszaka, a Merényi Kórház Pszichiátriai Osztályának látogatása hajnali öt órakor kezdődött.

Az ombudsmani intézmény széleskörű társadalmi ismertségének, továbbá az NMM felállításának részeként tartott ismeretterjesztő kampánynak köszönhetően a látogatócsoportok a fogvatartási helyszínekre akadálytalanul bejutottak.

⁶⁶ Lásd az Ajbtt. 39/B. § (1) bekezdését.

⁶⁷ Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives (26 February 2009), 5. pont.

5.2. A látogatások tervezése és előkészítése

Az Ajb. értelmében az „*alapvető jogok biztosa az általa lefolytatott vizsgálatok szakmai szabályait és módszereit normatív utasításban határozza meg.*”⁶⁸

2015-ben az NMM látogatásai a 2/2012. (I. 20.) AJB utasításban előírt szakmai szabályok és módszerek alkalmazásával történtek.⁶⁹

A fogvatartási helyszín kiválasztása az éves látogatási terv vagy valamely aktuális esemény alapján történt. A fogvatartási helyszín kiválasztását követően kijelöltem a látogatás vezetőjét és megkezdődött a felkészülés.

A látogatás vezetője tanulmányozta a kijelölt fogvatartási helyszín, illetve hasonló típusú fogvatartási helyszínek vizsgálatáról készült ombudsmani jelentések megállapításait, illetve ajánlásait, más nemzeti megelőző mechanizmusok, továbbá a fogvatartási helyszínek látogatásával foglalkozó nemzetközi szervezetek, külföldi és hazai civil szervezetek jelentéseit. A látogatócsoportok az általános alapjogvédelmi kötelezettségem teljesítése körében a korábban végzett helyszíni vizsgálatokról szóló jelentésekben megfogalmazott ajánlások megvalósulását is ellenőrizték.

Egyes esetekben – a látogatásvezetők kezdeményezésére – a látogatások előkészítésében a kijelölt fogvatartási helyszín működését érintő, gyakorlati ismeretekkel rendelkező személyeket, más szóval tapasztalati szakértőket is bevontam. A tapasztalati szakértők beszámolóit segítették a rossz bánásmódot eredményező tények és körülmények felismerését. Hivatalom mind a tapasztalati szakértők személyes adatait, mind beszámolóik tartalmát bizalmasan kezelte.⁷⁰

A látogatások lebonyolítása a látogatásvezető által összeállított és az általam jóváhagyott látogatási terv alapján történt. A látogatási terv a kiválasztott fogvatartási helyszín megnevezésén túl tartalmazza a látogatás időpontját, a látogatócsoport tagjainak nevét és szakképzettségét, valamint hivatali beosztását. A látogatási szempontokat a látogatási tervvel egyidejűleg, annak mellékleteként hagytam jóvá.

5.2.1. A látogatócsoportok összeállítása

Az OPCAT 18. cikkének 2. pontja szerint az NMM szakértőinek a szükséges képességekkel és szaktudással kell rendelkezniük.

A látogatócsoportok összeállításakor a nemek kiegyensúlyozott aránya mellett a csoport multidiszciplináris összetételére és a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok védelméhez szükséges szakértő biztosítására törekedtem.

A 2015. évi látogatásokat 4–8 tagú csoportok végezték, akiket a látogatásvezetők javaslatai alapján jelöltem ki. A látogatócsoportok összeállításakor munkatársaim szakmai ismeretei mellett, a kijelölt fogvatartási helyszín méreteit, befogadó képességét, a szabadságuktól megfosztott személyek nemek szerinti összetételét, illetve várható életkorát is figyelembe vettem.

⁶⁸ Lásd az Ajb. 30. §.

⁶⁹ Lásd az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 2/2012. (I. 20.) AJB utasítást.

⁷⁰ Lásd az OPCAT 21. cikk 2. pontját.

Hivatalom az általános alapjogvédelmi tevékenységem körébe tartozó feladatok ellátására főként jogászai szakképzettséggel rendelkező köztisztviselőket alkalmaz. Szükség esetén egy-egy látogatásban a Hivatalom más szervezeti egységeinél dolgozó, de a fogvatartási helyszín eredményes látogatásához szükséges szakmai ismeretekkel rendelkező jogászok is részt vettek. Az NMM 2015. évi látogatásaiban a jogászok mellett orvos, pszichológus, pedagógus képzettségű szakértők, illetve – a sem a magyar nyelvet, sem a munkatársaim által beszélt idegen nyelveket nem beszélő külföldiek meghallgatásában – tolmácsok is közreműködtek.

5.3. A látogatások lebonyolítása

5.3.1. Az eljárási jogosultság igazolása

Az alapvető jogok biztosaként az NMM hatáskörében korlátozás nélkül eljárhatok. Az alapjogvédelmi tevékenységem körében eljárásra jogosult munkatársaim, köztük az NMM feladatainak ellátásában részt vevő köztisztviselők kártya formátumú, „Alapvető Jogok Biztosának Hivatala” feliratú, sorszámozott, fényképes vizsgálói igazolvánnyal rendelkeznek, amelyen – nevükön túlmenően – hivatali beosztásuk is szerepel. A látogatócsoport tagjai a fogvatartási helyszínre történő megérkezésüket követően bemutatkoznak, ismertetik a látogatás célját, majd felmutatják vizsgálói igazolványukat és átadják azt az általam aláírt megbízólevelet, amellyel az NMM feladatainak teljesítésére szóló eljárási jogosultságukat igazolják.

A fogvatartási helyszín látogatásában közreműködő külső szakértők, például orvos szakértő, tolmács nevét, továbbá a látogatásban történő közreműködésre szóló felhatalmazásukat a megbízólevél tartalmazza.

Az Ajbt. 39/D. § (1) bekezdése értelmében amennyiben az NMM feladatainak teljesítése körében nem személyesen, hanem felhatalmazott munkatársaim útján járok el, az Ajbt. 21. §-a szerinti jogosultságok őket is megilletik.

5.3.2. A fogvatartási helyszín megtekintése

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének a) pontja alapján az NMM a *„fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet.”*

A látogatások során munkatársaim végigjárták a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintették azok berendezését és felszerelését, a szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó iratokba betekintettek, egyes iratokról fénymásolatot készítettek, és egyebek mellett, a szabadságuktól megfosztott személyek foglalkoztatását is megfigyelték.

Munkatársaim a látogatások során végzett megfigyeléseikről fényképfelvételeket készítettek, továbbá a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésére szolgáló helyiségek megtekintése során azok méretét és hőmérsékletét mérésekkel ellenőrizték. A látogatócsoportok a szabadságuktól megfosztott személyekkel való rossz bánásmód megelőzése érdekében a fogvatartási helyszíneken az olyan fogvatartási helyeket is megtekintették, ahol nem tartózkodott senki.

5.3.3. Meghallgatások

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének c) pontja értelmében az NMM a *„vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat”.*

Az OPCAT 20. cikkének e) pontja alapján az NMM választja ki a „meghallgatni kívánt személyeket.” A fogvatartási helyszín vezetői, munkatársai és feletteseik kötelesek a látogatócsoporttal, illetve annak tagjaival együttműködni.⁷¹ A látogatócsoport tagjai az előzetesen összeállított kérdéssorok alapján a fogvatartási helyszín vezetőjén túl a személyzet más munkatársát, illetve a látogatás helyszínén tartózkodó más személyt is meghallgatnak.

Az Ajbt. 39/B. § (4) bekezdése alapján a szabadságától megfosztott személy meghallgatásán a „meghallgatott személyen kívül más csak akkor vehet részt, ha a részvételéhez az alapvető jogok biztonsága hozzájárult.”

A látogatócsoport alapvető célja, hogy tagjai valamennyi, a látogatás helyszínén tartózkodó, szabadságától megfosztott személlyel találkozzanak. A látogatócsoport tagjai a bizalmas, négy szemközti helyzetek kialakítására törekcsenek, de csoportos meghallgatásokat is végeznek. A fogvatartottak között traumatizált, a személyiségjegyeik, fogyatékoságuk miatt nehezebben kommunikáló egyének is vannak. A látogatócsoport tagjai törekcsenek a fennálló kapcsolatteremtési gátak áthidalására, a válaszadók megnyílására elősegítésére. Ehhez a kérdezőnek bizalmat kell keltenie, melyet empatikus viszonyulással, feltétel nélküli elfogadás kifejezésével tud megalapozni, de ügyelni kell arra is, hogy ne keltsen túlzott bizalmat, ne sugallja például azt, hogy közben tud járni a fogvatartott áthelyezésében. Az összetett helyzet eredményes kezeléséhez nagyfokú tudatosságra, magas szintű önismeretre, elfogadó attitűdre és kongruens kommunikációra van szükség.

A szabadságától megfosztott személy – a fogvatartási helyszín vezetőjével és munkatársaival ellentétben – nem köteles a látogatócsoporttal együttműködni. Azon, szabadságuktól megfosztott személyek esetében, akik életkoruknál, egészségi állapotuknál, illetve más körülménynél fogva nem voltak képesek vagy hajlandók arra, hogy a fogva tartással kapcsolatos tapasztalataikról beszámoljanak, a látogatócsoport az elhelyezési körülményeket vizsgálta.

A látogatócsoport tagjai mind a szabadságuktól megfosztott személyeknek, mind a fogvatartási helyszín munkatársainak meghallgatásáról feljegyzéseket készítettek. A meghallgatott személyeket – legyen az fogvatartott, a személyzet tagja vagy egy látogató – tájékoztatták arról, hogy az NMM „részére történő információközlés miatt senkét sem érhet hátrány.”⁷²

5.3.4. Iratvizsgálat

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének b) pontja alapján az NMM a „fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthet, azokról kivonatot és másolatot készíthet.”

A látogatásvezető a látogatás kezdetén átadja azoknak az iratoknak a jegyzékét, amelyekbe ő vagy a látogatócsoport valamelyik tagja be kíván tekinteni vagy amelyek fénymásolatára a látogatócsoport igényt tart. Amennyiben a látogatás során további iratokba való betekintés, illetve azokról kivonat vagy másolat készítése válik szükségessé, azt a látogatócsoport tagjai a fogvatartási helyszín illetékes munkatársának jelzik.

Előzetes értesítés hiányában a fogvatartási helyszínek munkatársai nem tudnak a látogatásokra felkészülni, ezért gyakori, hogy egyes iratokat nem tudnak azonnal bemutatni vagy a kért iratanyag fénymásolását a látogatás végéig nem tudják elvégezni. Ilyen esetekben a hiányzó iratokat a

⁷¹ Lásd az Ajbt. 25. § (1) bekezdését és 39/D § (1) bekezdését.

⁷² Lásd az Ajbt. 39/E. §-át.

látogatócsoport vezetője által megjelölt határidőn belül – ami tizenöt napnál nem lehet rövidebb – kötelesek az NMM rendelkezésére bocsájtani.⁷³

2015-ben valamennyi, az NMM feladatainak teljesítéséhez szükséges iratot a törvényben előírt határidőn belül kézhez kaptam.

5.3.5. A látogatás befejezése

2015-ben az NMM látogatásainak időtartama hat órától két napig terjedt. Valamennyi látogatás – hangsúlyozva a partneri viszonyt – a fogvatartási helyszín személyzetének adott visszajelzéssel zárult.

A visszajelzés során a látogatócsoport tagjai összegzik a látogatás során szerzett tapasztalataikat, hogy mely iratokba tekintettek be, illetve melyekről készítették fénymásolatot, továbbá megjelölik, hogy a fogvatartási helyszín munkatársainak milyen további iratokat kell az NMM rendelkezésére bocsájtaniuk.

A visszajelzés során a látogatócsoport tagjai a bánásmóddal és a fogvatartás körülményeivel kapcsolatos pozitív és negatív benyomásaikat is megosztják a fogvatartási helyszín vezetőivel, ami a jó gyakorlat követésére buzdít, illetve lehetőséget ad egy-egy aktuális probléma mielőbbi megoldására.

5.4. A látogatások során szerzett információk feldolgozása és értékelése

A látogatócsoport tagjai közösen dolgozzák fel a fogvatartási helyszínen szerzett tapasztalataikat és élményeiket. A megbeszélés során tudatosulhatnak a nehézséget okozó helyzetek, és az azokra adott reakciók. A különböző típusú fogvatartási helyszínek látogatása, az ott élő, személyes szabadságukban kisebb-nagyobb mértékben korlátozott gyermekekkel és felnőttekkel való találkozás még rossz bánásmódra utaló körülmények hiányában is megterhelő. A közös elemzések – amellet, hogy a látogatócsoport tagjai lelki egészségének megőrzését segítik – növelik a következő látogatás hatékonyságát azáltal, hogy rámutatnak a helyszínen meghozott, azonnali döntések okára és hatására.

A látogatásvezető a fogvatartási helyszínen szerzett legfontosabb tapasztalatokról rövid feljegyzésben tájékoztat engem. Ezt követően elkészíti a látogatásról szóló rövid összefoglaló tervezetét, amelyet, jóváhagyást követően, Hivatalom az NMM oldalán magyar és angol nyelven közzétesz.

5.4.1. Az NMM jelentésének előkészítése

Az OPCAT 21. cikkének 2. pontja értelmében az NMM „*által gyűjtött bizalmas információkat titkosan kell kezelni.*”

Az alapvető jogok biztosa „*eljárása során az annak lefolytatásához szükséges mértékben kezelheti mindazokat a személyes adatokat, valamint törvény által védett titoknak és hivatás gyakorlásához kötött titoknak minősülő adatokat, amelyek a vizsgálattal összefüggnek, illetve amelyek kezelése a vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében szükséges.*”⁷⁴

⁷³ Az Ajbt. 21. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében az „*alapvető jogok biztosa vizsgálata során a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban adatokat és felvilágosítást kérhet, valamint a keletkezett iratokról másolat készítését kérheti.*” Az Ajbt. 21. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében az „*alapvető jogok biztosának az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott megkeresésének az alapvető jogok biztosa által megállapított határidőn belül eleget kell tenni. A határidő nem lehet rövidebb tizenöt napnál.*”

⁷⁴ Lásd az Ajbt. 27. § (1) bekezdését.

A látogatásban résztvevő munkatársaim a megfigyeléseik és az általuk végzett mérések, illetve meghallgatások eredményeit összegző részjelentéseket, fényképfelvételeket és a látogatás során birtokukba került dokumentumokat, a közreműködő szakértők a szakvéleményüket a látogatás vezetőjéhez továbbítják. A részjelentések és a szakvélemények személyazonosításra alkalmas adatokat nem tartalmaznak.

Miután az „*alapvető jogok biztosának a vizsgálata során beszerzett iratok és tárgyi bizonyítási eszközök nem nyilvánosak*”;⁷⁵ külső személyek számára sem a látogatás, sem az annak előkészítése során készült feljegyzések, illetve beszerzett dokumentumok az eljárás egyik szakaszában, így annak befejezését követően sem hozzáférhetőek.

5.4.2. Az NMM jelentése

Az NMM látogatásáról jelentés készül, amely „*tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket.*”⁷⁶ A jelentés borítóján a látogatás helyszínének megjelölésén túl az is feltüntetésre kerül, hogy nem általános alapjogvédelmi tevékenységem, hanem az NMM feladatainak teljesítése körében adom ki.

A jelentés röviden ismerteti az NMM feladatkörét, a látogatás helyszíne kiválasztásának indokait és körülményeit, továbbá azokat az ismérveket, amelyek alapján a kiválasztott helyszínen az OPCAT 4. cikkének 2. pontja alapján szabadságelvonás történik.

A jelentés tartalmazza továbbá a látogatás időpontját, a látogatócsoport tagjainak nevét és szakképzettségét, a Főosztály munkatársainak hivatali beosztását, a vizsgálat módszerét, az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások listáját, továbbá azon alapvető jogok felsorolását, amelyeket a jelentés érint.

A tényállás tartalmazza a fogvatartási helyszín látogatása során végzett azon megfigyelések, valamint a látogatócsoport tagjai által végzett azon meghallgatások, illetve beszerzett adatok leírását, amelyekre az NMM a megállapításait és az ajánlásait alapozza.⁷⁷ A jelentés tervezetét a látogatás vezetője a részjelentések, valamint a szakértői vélemények felhasználásával készíti elő. A háromszögelés (trianguláció) módszerének – a különböző személyektől származó információk (allegációk) és a dokumentumok összevetése – alkalmazása elősegíti az objektivitást.

A jelentés megállapításai körében kell rámutatni az elhelyezési körülmények, illetve a bánásmód azon aspektusaira, amelyek alapvető joggal összefüggő visszásságot vagy annak veszélyét eredményezik. A jelentésnek ebben a részében kell kitérni arra is, hogy az alapvető joggal összefüggő visszásság helytelen jogértelmezés eredménye-e, vagy valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű, esetleg nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető-e vissza.

A bánásmóddal kapcsolatos kritikai megjegyzéseken túlmenően a látogatás során észlelt, pozitív gyakorlattal kapcsolatos megállapításokat is a jelentésnek ebben a részében kell bemutatni.

Bár az NMM látogatásainak célja a „*kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése*”, gyakran előfordult, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek olyan, a

⁷⁵ Lásd az Ajbt. 27. § (3) bekezdését.

⁷⁶ Lásd az Ajbt. 28. § (1) bekezdését.

⁷⁷ Lásd az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 2/2012. (I. 20.) AJB utasítás 32. § (1) bekezdését.

bánásmóddal kapcsolatos sérelmeket fogalmaztak meg, amelyek valamely másik alapjoggal összefüggő visszásságra vagy annak veszélyére utaltak. A szabadságuktól megfosztott személyek számára az ilyen körülmények elviselése is fizikai és lelki megpróbáltatásokat okoz. Miután a szabadságuktól megfosztott személyek emberi jogainak „teljes tisztelőben tartása” mindenkinek közös felelőssége,⁷⁸ jelentéseimben a „kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés” körén kívül eső alapjogokkal összefüggő visszásságok, illetve azok veszélyének megállapítását is feladatommak tekintem.

5.4.3. Az NMM ajánlásai

Az OPCAT 19. cikkének b) pontja alapján a nemzeti megelőző mechanizmust fel kell hatalmazni ajánlások megfogalmazására az „illetékes hatóságok számára, hogy javítsák a szabadságuktól megfosztott személyek körülményeit és a velük való bánásmódot, és hogy megakadályozzák a kínzást és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének vonatkozó normáit.”

Az NMM látogatásainak célja, hogy az érintett hatóságokat és intézményeket a rossz bánásmód megelőzését szolgáló intézkedéseik hatékonyságának javítására ösztönözze.⁷⁹ Az NMM látogatásairól szóló jelentéseimben megfogalmazott ajánlások a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott rossz bánásmód megszüntetését, illetve jövőbeni megelőzését szolgálják.

Az általános jogvédelmi tevékenységem körében megillető, széleskörű intézkedési jogosítványaimmal az NMM feladatainak ellátása során is élhetek:

- A szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni rossz bánásmód orvoslása érdekében akár a vizsgált hatóság,⁸⁰ akár a vizsgált hatóság felügyeleti szerve vezetőjének ajánlást tehetek.⁸¹ 2015-ben az NMM feladatainak ellátása során a meglátogatott fogvatartási helyszínek vezetőinek összesen **89**, a felettes szervek vezetőinek **45** ajánlást tettem.
- Alapvető joggal összefüggő visszásság orvoslása érdekében vagy jogszabálysértésre utaló körülmény észlelése esetén a legfőbb ügyész útján az illetékes ügyész fellépését kezdeményezhetem.⁸² 2015-ben ezzel az intézkedési lehetőséggel, **egy** alkalommal éltem.⁸³
- Amennyiben a látogatások során feltárt rossz bánásmód vagy annak veszélye valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve valamely kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, a jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javasolhatom.⁸⁴ 2015-ben az NMM látogatásait követően **17** jogalkotási ajánlást tettem.⁸⁵
- Amennyiben a vizsgálatom során a személyes adatok védelméhez, illetve a közérdekű vagy a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való joggal összefüggő visszásságot

⁷⁸ Lásd az OPCAT preambulumát.

⁷⁹ Lásd Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives (26 February 2009), 5. pont.

⁸⁰ Lásd az Ajbt. 32. § (1) bekezdését.

⁸¹ Lásd az Ajbt. 31. § (1) bekezdését.

⁸² Lásd az Ajbt. 33. § (1) és (2) bekezdését.

⁸³ A Debreceni Terápiás Ház látogatásáról szóló jelentésben.

⁸⁴ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

⁸⁵ A jogalkotás kapcsán lásd még a 6. fejezetet.

észlelem, bejelentéssel fordulhatok a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz.⁸⁶ 2015-ben ezzel az intézkedési lehetőséggel nem éltem.

5.4.4. Az NMM jelentésének közzététele

„Az alapvető jogok biztosának jelentése nyilvános. A nyilvánosságra hozott jelentése nem tartalmazhat személyes adatot, minősített adatot, a törvény által védett titkot és hivatás gyakorlásához kötött titkot.”⁸⁷

Az NMM látogatásáról szóló jelentésemet az érintett fogvatartási helyszín vezetőjének, az ajánlások címzettjeinek, a Civil Konzultációs Testület tagjainak és a CPT magyar tagjának minden esetben megküldöm.

Az NMM jelentéseit Hivatalom honlapján digitális formában, bárki számára, korlátozástól mentesen, díjmentesen hozzáférhetővé kell tennem. Munkatársaim az NMM jelentéseit magyar nyelven, a címzetteknek való megküldését követően néhány napon belül a nyilvánosság számára is hozzáférhetővé teszik. Az NMM jelentését a kiadásától számított harminc napon belül az elektronikus gyűjteményben is közzé kell tenni.⁸⁸

Pénzügyi források hiányában eddig egyetlen esetben volt lehetőségem arra, hogy az NMM látogatásáról szóló jelentést angol nyelven teljes terjedelemben hozzáférhetővé tegyem. A Debreceni Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ látogatásáról szóló jelentés angol nyelvre fordításának költségeit az UNHCR Közép-európai Regionális Irodája fedezte. A többi látogatásról készült jelentés összefoglalójának angol nyelvű fordítását Hivatalom a jelentések kiadásától számított harminc napon belül az NMM hivatalos oldalán közzétette.

5.5. Párbeszéd az NMM ajánlásairól

Az OPCAT 22. cikke alapján az „állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azokkal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.”

Annak ellenére, hogy az alapvető jogok biztosának ajánlása nem kötelező, az Ajbt. az érintett hatóságot arra kötelezi, hogy az alapvető jogok biztosának megállapításaira, illetve kritikai észrevételeire, továbbá az azok megszüntetését célzó kezdeményezéseire érdemben reagáljon. Az Ajbt. a válaszadásra nyitva álló határidőket is megállapítja. Az említett előírásokat nem csak az általános alapjogvédelmi tevékenységem ellátása során, hanem az NMM feladatainak teljesítése körében is alkalmazni kell.

Ha az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságot a vizsgált hatóság saját hatáskörben meg tudja szüntetni, a vizsgált hatóság vezetőjénél kezdeményezhetem annak orvoslását. Az ilyen kezdeményezés rövid úton – távbeszélőn, szóban vagy elektronikus levélben – is történhet. Ez esetben a kezdeményezés időpontját, módját és lényegét az ügyiraton rögzíteni kell. A vizsgált hatóság az ajánlással kapcsolatos érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az annak kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles engem tájékoztatni.⁸⁹ Amennyiben a vizsgált hatóság a kezdeményezéssel nem ért egyet, azt a kézhezvételtől számított harminc napon belül, a véleményével ellátva, köteles a felügyeleti szervéhez felterjeszteni. A felügyeleti szerv a

⁸⁶ Lásd az Ajbt. 36. §-át.

⁸⁷ Lásd az Ajbt. 28. § (2) bekezdését.

⁸⁸ Lásd az alapvető jogok biztosá vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 2/2012. (I. 20.) AJB utasítás 39. § (1) bekezdését.

⁸⁹ Lásd az Ajbt. 32. § (1) és (2) bekezdését.

felterjesztés kézhezvételétől számított harminc napon belül az állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedéséről köteles értesíteni.⁹⁰

Ha a lefolytatott vizsgálat arra a megállapításra jut, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörében nem tudja megszüntetni, annak orvoslására – a vizsgált hatóság egyidejű tájékoztatása mellett – ajánlást tehetnek a vizsgált hatóság felügyeleti szervének. A felügyeleti szerv az ajánlással kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről annak kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles értesíteni.⁹¹ Amennyiben a vizsgált hatóságnak nincs felügyeleti szerve, a vizsgált hatóság számára tesztek ajánlást.⁹²

Amennyiben a legfőbb ügyész útján az illetékes ügyész fellépését kezdeményezem, az ezzel kapcsolatos álláspontjáról, esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles értesíteni.⁹³

Ha a rossz bánásmódnak vagy veszélyének megszüntetése érdekében valamely jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javaslom, a megkeresett szerv az ezzel kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles értesíteni.⁹⁴

Az ajánlásaimmal kapcsolatos párbeszéd legfontosabb jogi garanciáját az Ajbt. 38. § (1) bekezdésének előírásai jelentik. Az említett jogszabályhely értelmében, ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja vagy az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel nem értek egyet, az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszthetem és kérhetem, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Kírívóan súlyos vagy a természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszásság esetén indítványozhatom, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt. Az NMM látogatások nem tártak fel olyan súlyos jogsértést, amelynek orvoslása érdekében az Országgyűléshez kellett volna fordulnom.

⁹⁰ Lásd az Ajbt. 32. § (3) bekezdését.

⁹¹ Lásd az Ajbt. 31. § (1) bekezdését.

⁹² Lásd az Ajbt. 31. § (4) bekezdését.

⁹³ Lásd az Ajbt. 33. § (1) bekezdését.

⁹⁴ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

6. Az NMM jogalkotást érintő jogosítványai⁹⁵

Az OPCAT 19. cikke értelmében, a nemzeti megelőző mechanizmusokat fel kell hatalmazni „javaslatok és észrevételek” benyújtására a „*hatályos vagy tervezett jogszabályokkal kapcsolatosan.*”

6.1. Jogszabálytervezetek véleményezése

Az Ajbt. 2. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, valamint javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.

A jogalkotásról szóló törvény szerint a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni arról, hogy ha a törvény valamely szervezet számára kifejezetten jogot biztosít a jogállását vagy a feladatkörét érintő jogszabályok tervezeteinek véleményezésére, úgy ezzel a jogával élhessen.⁹⁶ A jogszabályok előkészítéséért felelős szervek a tervezeteket elsősorban annak bizonyítékaként küldték meg számomra, hogy a jelentéseimben megjelölt jogszabályok módosítására, hatályon kívül helyezésére, illetve megalkotására vonatkozó javaslataimnak eleget tettek.

A nemzeti megelőző mechanizmus javaslattételi jogköre érdekében az állam valamennyi, a fogvatartási körülményeket érintő jogszabály tervezetét már az előkészítés szakaszában, hivatalból köteles a nemzeti megelőző mechanizmusnak megküldeni. A jogszabálytervezeteket komplex módon, azaz a nemzeti megelőző mechanizmus látogatásai során szerzett tapasztalatokon túlmenően, az általános hatáskörében végzett vizsgálatai megállapításainak tükrében véleményeztem.

2015-ben a jogszabály előkészítéséért felelős szervek **255** jogszabálytervezetet küldtek meg véleményezésre, **2** előterjesztésről hivatalból fejtettem ki az álláspontomat.

6.2. Utólagos normakontroll

Amennyiben valamely vizsgálatom során azt észlelem, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságot önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, a Kúriánál az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát kezdeményezhetem.⁹⁷

Amennyiben álláspontom szerint valamely jogszabály alaptörvény-ellenes vagy nemzetközi szerződésbe ütközik, annak felülvizsgálata érdekében az Alkotmánybírósághoz fordulhatok.⁹⁸

2015-ben az NMM feladatainak teljesítése körében utólagos normakontrollt sem a Kúriánál, sem az Alkotmánybíróságnál nem kezdeményeztem.

⁹⁵ A jogalkotást érintő ajánlások kapcsán lásd még az 5.4.3. fejezetet.

⁹⁶ Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 19. § (1) bekezdését.

⁹⁷ Lásd az Ajbt. 34/A. § (1) bekezdését.

⁹⁸ Lásd az Ajbt. 34. §-át.

7. Az NMM feladatkörében tett látogatások fókuszpontjai

Az NMM a fogvatartási helyszínek látogatása során a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésének körülményeit, illetve a velük való bánásmódot vizsgálja. A látogatócsoportok az elhelyezés, illetve a bánásmód azon területeit vizsgálták, ahol a legnagyobb a kockázata annak, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogai nem megfelelően érvényesülnek.

Az NMM feladatainak teljesítése során tett látogatások sajátossága, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok, különösen a testi és a lelki bántalmazásra utaló tünetek felismerése és azonosítása orvosi, illetve pszichológiai módszerekkel történt.

A fókuszpontok meghatározása a CPT magyarországi fogvatartási helyszíneken tett látogatásairól szóló jelentések, az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságának jelentései, a Megelőzési Albizottság látogatásairól szóló jelentések, az általános alapjogvédelmi tevékenységem körében tett helyszíni vizsgálatok megállapításai, továbbá a CKT javaslatai alapján történt.

7.1. Befogadás

Miután a szabadságuktól megfosztott személyek a fogva tartásuk kezdeti szakaszában különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak, az NMM a befogadási eljárást valamennyi fogvatartási helyszínen részletesen vizsgálja. A vizsgálat a befogadás körébe tartozó eljárási cselekményeken – például orvosi vizsgálaton, a fogvatartott fekvőhelyének kijelölésén, ruházattal, ágyfelszereléssel, tisztálkodási eszközökkel történő ellátáson – túl a fogvatartási helyszín rendjére, az irányadó magatartási szabályokról történő tájékoztatás tartalmára, továbbá az őrszemélyzettel, illetve a hozzátartozókkal történő kapcsolattartás módjára és feltételeire is kiterjed.

7.2. A fogva tartás tárgyi feltételei

A látogatócsoportok végigjárják a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintik azok berendezését és felszerelését. Megvizsgálják a szabadságuktól megfosztott személyek által használt helyiségek méreteit, a rendelkezésükre álló mozgástér nagyságát, a helyiségek természetes fénnel történő megvilágításának, szellőzésének körülményeit, a bútorzatot, az ivóvízhez, az illemhelyekhez történő hozzáférést, a szabad levegőn tartózkodás feltételeit, a tisztálkodási lehetőségeket, a vizesblokkok és a közösségi helyiségek állapotát, valamint az élelmezést.

7.3. Kiszolgáltatott csoportok

Tevékenységem során köteles vagyok megkülönböztetett figyelmet fordítani a gyermekek, a Magyarországon élő nemzetiségek, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére.⁹⁹ Miután az említett kötelezettségem az NMM feladatainak teljesítése során is irányadó, a látogatócsoportok fokozott figyelmet fordítanak a nők, a külföldiek, a fiatal felnőttek, a homoszexuális, a biszexuális, a transznemű, valamint az egészségügyi ellátásra szoruló, szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni rossz bánásmódok megelőzésére.

⁹⁹ Lásd az Ajbt. 1. § (1)-(3) bekezdéseit.

7.4. Az egészségügyi ellátás

Magyarországon „mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.”¹⁰⁰ Minden „betegnek joga van – jogszabályban meghatározott keretek között – az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz.”¹⁰¹

A szabadságuktól megfosztott személyek számára rendelkezésre álló egészségügyi szolgáltatásokat – így az orvosi ellátást, az ápolást, a szükséges diétákat, gyógyászati segédeszközöket, rehabilitációt vagy bármely más speciális kezelést – olyan feltételek szerint kell biztosítani, amely a társadalom tagjai számára általában elérhető. A szabadságuktól megfosztott személyek ellátásával foglalkozó egészségügyi intézmények akadálymentes megközelíthetőségét, felszerelését és berendezését, az orvosi, ápolási és a technikai személyzetet is az említett követelményeknek megfelelően kell kialakítani.

7.5. Foglalkoztatás, szabadidős programok

A szabadságtól való megfosztás okozta izoláció, illetve tétlenség ellensúlyozására szolgáló intézkedések valamennyi fogvatartási szektorban kiemelt fontossággal bírnak. Az NMM látogatásai különleges figyelmet fordítanak arra, hogy a fogvatartási helyszínek a szabadságuktól megfosztott személyek számára milyen közösségi, kulturális, oktatási, illetve szabadlevegős programokat biztosítanak.

7.6. Kényszerítő eszközök, valamint a fegyelmi és korlátozó intézkedések alkalmazása

A szabadságkorlátozás, valamint a kényszerítő és korlátozó eszközök alkalmazása az alapvető jogok érvényesülését önmagukban is érintik. Az ebből fakadó kockázatok megfelelő jogszabályok megalkotásával, illetve azok helyes alkalmazásával csökkenthetők.

Munkatársaim a fogvatartási helyszínen történt rendkívüli eseményekről, továbbá a személyzet által alkalmazott konfliktuskezelési módszerekről is tájékozódnak. Megvizsgálják, hogy a személyzet a fogvatartási helyszín rendjét megszegő, szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni kényszerítő eszközök, a fegyelmi büntetések, valamint az egészségügyi és szociális intézményekben a korlátozó intézkedések alkalmazását miként adminisztrálja. A kényszerítő eszközök, a fegyelmi büntetések, valamint a korlátozó intézkedések alkalmazásával összefüggésben rendelkezésre álló iratok vizsgálata – az egészségügyi személyzet feljegyzésein túlmenően – arra is kiterjed, hogy azok indokoltságát és jogszerűségét ki és hogyan ellenőrzi, illetve azok mértéke a hatályos jogszabályoknak megfelelő-e.

7.7. A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kapcsolata

A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kiegyensúlyozott emberi kapcsolata a rossz bánásmód megelőzésének egyik leghatékonyabb eszköze, ezért munkatársaim minden látogatás alkalmával részletesen vizsgálják azokat.

A látogatócsoportok tájékozódnak az azonos helyiségeket használó, szabadságuktól megfosztott személyek közötti kapcsolatokról, amelynek során különös figyelmet fordítanak a fogvatartottak közötti erőszakra utaló információk összegyűjtésére.

¹⁰⁰ Lásd az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdését.

¹⁰¹ Lásd az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 7. § (1) bekezdését.

A vegyes, férfi-női személyzet fontos biztosítéka a fogvatartási helyszíneken előforduló bántalmazások megelőzésének.¹⁰² Miután a szabadságától megfosztott személy átvizsgálását az őrszemélyzet vele azonos nemű tagjának kell végeznie, és a ruházatától megfosztott fogvatartott bármilyen vizsgálatát az őrszemélyzet ellenkező nemű tagjának tekintetétől távol kell végrehajtani,¹⁰³ munkatársaim a szabadságuktól megfosztott személyek, az őrszemélyzet, az ápolók, stb. nemi összetételét valamennyi látogatás során megvizsgálják.

Az ombudsmani intézmény húsz éves működése alatt végzett helyszíni vizsgálatok tapasztalatai szerint amennyiben a fogvatartási helyszínek személyzete a hierarchikus struktúrában frusztrált, a munkakörülményeivel vagy a munkavégzésének feltételeivel tartósan elégedetlen, előfordulhat, hogy azt az alárendeltjein, illetve a neki más módon kiszolgáltatott, szabadságuktól megfosztott személyeken vezeti le. Munkatársaim az említett helyzetek felismerése, illetve megelőzése céljából megvizsgálják, hogy a fogvatartási helyszín személyzete a feladatai ellátásához szükséges szakképzettséggel rendelkezik-e, továbbá a színvonalas munkavégzéshez szükséges továbbképzés, illetve szupervízió mennyire elérhető és hatékony. A látogatócsoportok a fogvatartási helyszín helyiségeinek, berendezésének és felszerelésének megtekintése során a személyzet számára rendszeresített helyiségeket, különösen az öltözőket, fürdőket, étkezőket, a pihenőhelyiségeket és az illemhelyeket is szemrevételezik.

7.8. Panaszmechanizmus

Magyarországon mindenkinek *„joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely, közhatalmat gyakorló szervezethez.”*¹⁰⁴

Az OPCAT 4. cikk 2. pontjára figyelemmel, mely szerint a szabadságelvonás valamely személy olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben történő elhelyezését jelenti, amelyet valamilyen *„bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”*, a fogvatartási helyszíneket közhatalmat gyakorló szerveknek tekintem.

A rossz bánásmódok megelőzésének, illetve megszüntetésének egyik leghatékonyabb eszköze, ha a fogvatartási helyszín személyzete a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezéssel, illetve bánásmóddal kapcsolatos sérelmeiről a lehető legrövidebb időn belül értesül, azokat észszerű időn belül kivizsgálja és az orvoslásuk érdekében szükséges intézkedéseket haladéktalanul megteszi.

A szabadságuktól megfosztott személyek kiszolgáltatott helyzetére, illetve az esetleges megtorlásokkal kapcsolatos aggodalmaira figyelemmel elvárom, hogy a fogvatartási helyszínek az anonim panaszok előterjesztésének lehetőségét is biztosítsák. Munkatársaim minden fogvatartási helyszínen megvizsgálják, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek a panaszukat milyen módon terjeszthetik elő, a személyzet a panaszokat hogyan regisztrálja, azok kivizsgálása és orvoslása, továbbá a panaszosok tájékoztatása hogyan történik.

¹⁰² Lásd CPT/Inf (99) 12, 26. pont.

¹⁰³ Lásd CPT/Inf (2000) 13, 23. pont.

¹⁰⁴ Lásd az Alaptörvény XXV. cikkét.

8. A 2015-ben meglátogatott fogvatartási helyszínek

Az NMM feladatköre teljesítésének első évében **15** fogvatartási helyszínen **2339** fogvatartási helyet vizsgáltam. A látogatások időpontját, a fogvatartási helyszínek nevét, illetve a fogvatartási helyek számát az alábbi táblázat tartalmazza.

Sorszám	A látogatás időpontja 2015.	A fogvatartási helyszín		A látogatás időpontjában		
		neve	eng. férőhely (db)	megtékintett fogvatartási helyek száma (db)	kihasználtság %	fogvatartottak száma (fő)
1.	január 26-27.	Debreceni MÖBEK	182	182	35,7	65
2.	január 28.	Debreceni Terápiás Ház	250	251	100,4	251
3.	január 29.	Debreceni Reménysugár Gyermekotthon* nevelőszülői hálózat nélkül	40+122 =162	164	105,0 64,6	120
4.	február 26.	Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztály	51	51	72,5	37
5.	március 24-25.	Fiatalkorúak Büntetés- végrehajtási Intézete	217 fk.** 590 nk.	820	72,8 fk. 102,2 nk.	158 fk. 603 nk.
6.	április 2.	Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza	297	297	65,9	196 (ebből 2 újszülött)
7.	június 23.	Platán Otthon Kecskemét	100	100	91,0	91
8.	június 24-25.	Somogy Megyei Bv. Int.	129	132	102,3	132
9.	június 25-26.	Zita Speciális Gyermekotthon	32	32	93,7	30
10.	július 21.	KIGYK Speciális Gyermekotthon	32	32	81,2	26
11.	augusztus 13.	KIGYK Különleges Gyermekotthon	24	24	100,0	24
12.	szeptember 23.	KIGYK Kísérő Nélküli Kiskorúak Gyermekotthona	34	53	155,9	53
13.	október 13-14.	BRFK Központi Fogda és ORFK NNI Fogda***	67+36=103	103	23,9 25,0	16+9= 25
14.	november 10.	Péceli Idősek Otthona	45	48	106,6	48
15.	november 11.	Écsi Idősek Otthona	50	50	100	50
	Összesítés		2 298	2 339****	83,26*****	2 164

* Az 1. szám a különleges gyermekotthoni részlegre, a 2. lakásonthonokra vonatkozik.

** A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban Bvtv.) 82. § 1. pont értelmében „*fiatalkorú alatt érteni kell a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott - fiatalkorúak szabadságvesztését töltő - elítéltet is.*” fk.=fiatalkorú; nk.=nagykorú.

*** Egy helyszíni ellenőrzés alkalmával 2 intézményben tett látogatást az NMM. Az 1. szám a BRFK Központi Fogda, a 2. szám az ORFK Készenléti Rendőrség NNI Fogda adata.

**** A megtékintett fogvatartási helyek száma tartalmazza az üres férőhelyeket és a férőhelyen felül elhelyezett személyek számát is.

***** A fogvatartási helyszínek látogatások napján tapasztalt telítettségének átlaga.

9. A szabadságtól megfosztott személyek egyes csoportjai a fogvatartási helyszíneken

9.1. A szabadságtól megfosztott gyermekek

A szabadságtól megfosztott fiatalok, a fogva tartásuk okától függetlenül, sebezhetőbbek, mint a felnőttek. Az életkorukból adódó kiszolgáltatott helyzetüknél fogva a fiatalok elhelyezésére szolgáló fogvatartási helyszínek személyzetének fokozott éberségre van szüksége annak érdekében, hogy a gyermekek fizikai és mentális jóllétéről megfelelően gondoskodjon.¹⁰⁵

Magyarországon gyermekjogi szakombudsman nincs, azonban az NMM feladatainak teljesítése során is megkülönböztetett figyelmet kell fordítanom a gyermekek jogainak védelmére. Gyermekek az a „személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”¹⁰⁶

Annak ellenére, hogy a magyar büntetőjog rendszerében a gyermek már a tizennegyedik (kivételesen a tizenkettedik) életévének betöltése után vétőképes, illetve az egészségügyi jog területén már tizenhatodik életévének betöltése után önállóan hozhat bizonyos döntéseket, a szabadságtól megfosztott, tizennyolc évnél fiatalabb, büntetés-végrehajtás esetén a huszonegyedik életévet meg nem haladott személyeknek különleges bánásmódot, kiemelt figyelmet, illetve sajátos fogvatartási körülményeket kell biztosítani.¹⁰⁷

Az NMM a szabadságtól megfosztott gyermekek elhelyezésére szolgáló fogvatartási helyszíneken tett látogatásai egyrészt a szándékos bántalmazásokra, illetve rossz bánásmódra utaló információk összegyűjtésére, másrészt annak feltárására koncentráltak, hogy a fogvatartási környezet a fizikai és mentális jóllét biztosítására és védelmére alkalmas-e. Az NMM látogatásai során különös figyelmet fordított arra, hogy a fogvatartási helyszín a különböző nemű és életkorú, szabadságtól megfosztott személyek együttes elhelyezéséből adódó speciális igényeknek mennyiben tesz eleget.

9.1.1. Gyermekek a számukra fenntartott fogvatartási helyszíneken

9.1.1.1. Gyermekotthon

Az „államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lebetűségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők durván kezelik vagy elbanyagolják gyermeküket, illetőleg ha különválnak, és döntenek a gyermek elhelyezéséről.”¹⁰⁸

Az NMM Debreceni Reménysugár Gyermekotthonban (a továbbiakban: Gyermekotthon) tett látogatásokkor 40 férőhelyen, 42 – 1 hónap és 16 éves kor közötti – gyermeket gondoztak. Több gyermek esetében felmerült a gyanú, hogy intézményi elhelyezésükben a szülei nehéz anyagi helyzete játszott döntő szerepet. A gyermekek egy része kizárólag 3 év alatti életkora miatt volt különleges szükségletű. Harmaduknál sem súlyos fogyatékoság, sem a testvérek együttes elhelyezésének igénye nem nehezítette volna a nevelőszülőnél történő elhelyezést. A három évnél

¹⁰⁵ Lásd a CPT/Inf (99) 12, 20. pontját.

¹⁰⁶ Lásd az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: ENSZ Gyermekjogi Egyezmény) 1. cikkét.

¹⁰⁷ A Bvtv. 82.§ 1. pontja értelmében „fiatalok alatt érteni kell a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott - fiatalok szabadságvesztésétől - elűtelt is.”

¹⁰⁸ Lásd az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk 1. pontját.

fiatalabb gyermekek gondozásában, az éjszakát is beleértve, a Gyermekotthon tíz alkalmazottja egymást váltva vett részt, ami az egyszemélyes kötődési minta kialakulását nem teszi lehetővé. A gyermekek többsége külső óvodába vagy iskolába járt, számukra a rendszeres fejlesztési és foglalkoztatási lehetőséget a Gyermekotthonban is biztosították.

Reménysugár Gyermekotthon

További 122 gyermek lakásotthonokban élt. A lakásotthonokban élő gyermekek szabadidős foglalkoztatása esetleges volt. Előfordult az idősebb gyermekek részéről a fiatalabbak felé irányuló agresszió, amelyet a lakásotthonok személyzete nem minden esetben tudott kezelni. A látogatáskor 13 gyermek engedély nélkül volt távol az intézményből, egyikükkel kapcsolatban a prostitúció gyanúja is felmerült.

A Gyermekotthon a *kiskorú anyák és gyermekeik együttes elhelyezését* is biztosítja. A kiskorú anyák nevelői segítséggel folytathatják a tanulmányaikat, amelynek eredményeként akár szakképesítés szerzésére és később, a munkaerőpiacon az elhelyezkedésre lehetőségük nyílik. A támogató környezetben erősödik a fiatal édesanyák és gyermekeik közötti kötődés, ami megalapozhatja, hogy az ellátásból kikerülve is családként élhessenek együtt.

Ajánlással fordultam az emberi erőforrások miniszteréhez, amelyben kértem, lépjen fel hatékonyabban a gyermekek családból anyagi ok miatt történő kiemelésének megelőzése érdekében, továbbá kezdeményeztem a tizenkét évnél fiatalabb gyermekek intézményi elhelyezésének teljes felszámolását. A tartósan beteg vagy súlyos fogyatékkal élő gyermekek befogadó szülőknél történő elhelyezése érdekében javasoltam a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosítását.

9.1.1.2. Szabadságvesztés büntetést töltő fiatalkorúak¹⁰⁹

Az államok „*minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára.*”¹¹⁰

A CPT álláspontja szerint az olyan „*fiatalkorút, akít azért fosztottak meg a szabadságától, mert köztörvényes bűncselekmény elkövetésével vádolják vagy emiatt ítélték el, olyan fogvatartási helyszínre kell vinni,*

¹⁰⁹ A Bvtv. 82.§ 1. pontja értelmében, „*fiatalkorú alatt érteni kell a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott - fiatalkorúak szabadságvesztését töltő - elítélteit is*”.

¹¹⁰ Lásd az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 40. cikk 3. pontját.

amelyet kifejezetten az ő korosztálya számára terveztek, ezeken a helyeken a rezsimet az ő szükségleteihez kell igazítani, a személyzetet pedig ki kell képezni a fiatalkorúakkal való bánásmódra.”¹¹¹

Magyarországon a köztörvényes bűncselekmény elkövetése miatt elítélt *fiatalkorú személyek* szabadságvesztés büntetésének végrehajtására kijelölt egyik fogvatartási helyszín a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete (a továbbiakban: Intézet), amely Tökölön található. Bár az Intézet alapfeladata a fiatalkorú bűnelkövetők elhelyezése, létszámuk a felnőtt korú fogvatartottak számának csupán egyötöde – a látogatáskor a **761** fogvatartottból mindössze **158** - volt.

Az Intézetben a fiatalkorú, szabadságuktól megfosztott személyeket elkülönítve tartották fogva. Az elhelyezésükre szolgáló zárkák telítettségi mutatója 72,8 % volt, azonban az Intézet egyes részein a zárkák alapterülete a jogszabályban előírt legkisebb nagyságot nem érte el. Ezekben a helyiségekben sem a szellőzés, sem a megvilágítás nem volt megfelelő. Néhány zárkában – jelzőberendezés hiányában – a fogvatartottak csak kiabálással tudtak az őröknek jelezni. A vizesblokkok az Intézet egész területén erősen leromlott állapotban voltak.

A szállítózárka, vagyis az a helyiség, ahol a fogvatartottaknak az egyes büntetés-végrehajtási intézetek között történő szállításukat megelőzően várakozniuk kell, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházának épületében található. A látogatás idején a szállítózárkában akkora volt a zsúfoltság, hogy ülőhely nem jutott mindenkinek, de fiatalkorú szabadságától megfosztott személy nem volt a várakozók között. Miután szállításra a fiatalkorúaknak is ebben a helyiségben kell várakozniuk, felhívtam az Intézet figyelmét arra, hogy az elkülönítésükről a szállítózárkában is gondoskodni kell.

Több, szabadságától megfosztott személy állította, hogy a fogvatartott társaiktól fizikális és/vagy szexuális bántalmazást voltak kénytelenek elszenvedni. Tapasztalataik szerint a fogvatartott társak által elkövetett bántalmazásokat nem tanácsos a személyzetnek jelezni, mert az megtorlásként fenyegetést vagy újabb erőszakot vonhat maga után. Az Intézetben rendelkezésre álló fegyelmi határozatok is megerősítették, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek rendszeresen bántalmazzák egymást.

Többen panaszkodtak, hogy nem csak a fogvatartott társaik, hanem a fogva tartó személyzet is bántalmazza őket. Beszámolóik szerint az egészségügyi személyzet egyik tagja többeket fojtogatott és rasszista módon beszélt velük. Az őrszemélyzet bizonyos tagjai részéről alkalmanként, „*mibeztartás végett*”, egy-egy „*nevelő célzatú*” pofon is elcsattan. A fogva tartó személyzet olyan helyiségben bántalmazta őket, mint például a fürdő, ahol nincs térfigyelő kamera.

Bár a magyar jog szerint a szabadságvesztés végrehajtása során különös gondot kell fordítani a fiatalkorú elítéltek személyiségének fejlődésére, az Intézet mindössze négy pszichológust alkalmazott, akik a felnőtt fogvatartottak ellátásáért is felelősek voltak.

A látogatásról szóló jelentésben kezdeményeztem, hogy az Intézet valamennyi zárkában biztosítsa a megfelelő világítást és szellőzést, továbbá gondoskodjon a vizesblokkok felújításáról. A rossz bánásmód megelőzése érdekében kezdeményeztem, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek közötti erőszak, továbbá a fogva tartó személyzet által alkalmazott „*nevelő célzatú*” bántalmazások megszüntetése érdekében az Intézet vezetője haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának megfontolásra ajánlottam, hogy az Intézetben ne a felnőtt korú, szabadságuktól megfosztott személyek

¹¹¹ Lásd CPT/Inf (99) 12, 28. pont.

tartózkodjanak jelentős többségben, továbbá vizsgálja meg, van-e lehetőség további pszichológusok alkalmazására.

9.1.2. Gyermek a családok és a felnőttek számára fenntartott fogvatartási helyszíneken

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye értelmében lehetőség szerint „el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek mindenek felett álló érdekében ennek ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak.”¹¹² Előfordulhatnak azonban „olyan kivételes helyzetek (pl. ha a gyerekeket és a szülőket idegenrendészeti őrizetben tartják), amelyekben egyértelműen az szolgálja a fiatalok érdekeit, ha bizonyos felnőttektől nem szakítják el őket.”¹¹³

9.1.2.1. Gyermek a Menekültügyi Őrzött Befogadó Központban

A látogatás idején Debrecenben, a menedékkérő családok magyarországi fogva tartására kijelölt intézményben (a továbbiakban: MÖBEK) 65 fogvatartott személy közül 26 gyermek volt.

Annak ellenére, hogy a MÖBEK legrégebbi lakója is legfeljebb két hete tartózkodott az intézményben, ezen időtartamnak is voltak pszichés nyomai. Sokan panaszkodtak, hogy szervezett programok hiányában, illetve az egész napos tétlenség következtében az őrizetet nemcsak fizikailag, hanem pszichésen is rosszul viselik.

A MÖBEK a látogatás idején gyermekeket is fogva tartott

A fogvatartási helyszínen szabadságtól megfosztott csecsemőkorú személyek is éltek, de a MÖBEK az „életkoruknak megfelelő szükségleteik” kielégítéséhez szükséges felszereléssel, így gyermekágygal, etetőszékkel, a kiskorúak magasságához igazodó illemhellyel vagy éjjeli edénnyel nem rendelkezett.

Miközben a fogvatartott 65 külföldinek csaknem fele – köztük a gyermekeknek is közel fele – nő volt, addig a 179 főnyi őrszemélyzetben mindössze 8 nő teljesített szolgálatot, vagyis arányuk még az 5 %-ot sem érte el.

¹¹² Lásd az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 37. cikk c) pontját.

¹¹³ Lásd CPT/Inf (99) 12, 25. pont.

Elfogadhatatlan, hogy a MÖBEK területére belépő valamennyi, szabadságától megfosztott személy, így a nők és a gyermeklányok ruházatának átvizsgálását is az őrszemélyzet férfi tagjai végezték. Hasonlóképpen elfogadhatatlan, hogy a befogadás részét képező orvosi vizsgálaton a családoknak együtt kellett részt venniük, a szülők és gyermekeik egymás és a férfi fegyveres biztonsági őr jelenlétében voltak kénytelenek meztelenre vetkőzni.

Azt a fogvatartási gyakorlatot is kifogásoltam, miszerint egy-egy kisgyermekes családot még az épületen belül is négy-öt férfi fegyveres biztonsági őr kísért orvosi vizsgálatra, továbbá a játszószoza, valamint a sétálóudvar kijárata előtt az őrszemélyzet akár tíz férfitagja is összegyűlt, ami különösen a gyermekekre volt megfélemlítő hatással.

Annak ellenére, hogy az őrszemélyzet formaruhás, kézbilincsel, rendőrbottal és könnygáz spray-vel felszerelt tagjai még a játszószobában szervezett gyermekfoglalkozásokon is jelen voltak, bántalmazásra vagy udvariatlan megjegyzésekre nem panaszkodott senki.

A látogatásról szóló jelentésben felkértem az országos rendőrfőkapitányt és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatóját, intézkedjenek annak érdekében, hogy a házaspárok, illetve kisgyermekes családok elhelyezésére kijelölt fogvatartási helyszínek őrszemélyzetében a nők aránya legalább a 30 %-ot érje el, a fogvatartott külföldiek orvosi vizsgálatra kísérését, illetve ruházatának átvizsgálását az őrszemélyzet azonos nemű, a gyermekfoglalkozások felügyeletét női tagja végezze. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatójától a szabadságuktól megfosztott gyermekek szükségletei kielégítéséhez szükséges felszerelés beszerzését is kértem.

9.1.2.2. Gyermekek a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában

A szabadságuktól megfosztott személyek számára egy teljesen felszerelt kórházat kell biztosítani, „ami lehet börtönkórház vagy a börtönön kívüli egészségügyi intézmény.”¹¹⁴

Magyarországon a büntetések és intézkedések végrehajtása során az elítélt egészségi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását elsősorban a fogva tartó büntetés-végrehajtási intézmény vagy a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza (a továbbiakban: Kórház) biztosítja. A gyógykezelés a 4 szakfeladatot ellátó – Belgyógyászati, Sebészeti, Szülészet-nőgyógyászati és a Tüdőbeteg – fekvőbeteg osztály zárt kórtermében történik. Az intézményben - a felsoroltakon túlmenően – Betegség Megállapító Osztály (a továbbiakban: BMO) is működik, ahol olyan fogvatartottak tartózkodnak, akiket nem fekvőbeteg-ellátás, hanem valamilyen szakorvosi vizsgálat céljából helyeztek el a Kórházban.

A Kórház befogadó képessége 297 fő. volt, ahol a látogatáskor az intézményben 194 nagykorú személyt, köztük egy-egy román, portugál és nigériai állampolgárt kezeltek. 30 személyt a nőgyógyászatban, 34 személyt a sebészetben, 44 személyt a pulmonológiában, 57 személyt a belgyógyászatban ápoltak. 26 beteg a BMO-n tartózkodott, 3 személyt külső kórházban ápoltak, 1 személy a fegyelmi elkülönítőben volt. A látogatáskor a Kórházban fiatalkorú elítélt¹¹⁵ nem tartózkodott, azonban a szülészet-nőgyógyászati osztályon 2 újszülött volt.

Kifogásoltam, hogy a Kórházban a kórtermek ajtaja éjjel-nappal zárva van, ami a fogház végrehajtási fokozatban letöltendő szabadságvesztésre ítélt betegekre azért hátrányos, mert a

¹¹⁴ Lásd CPT/Inf (93) 12, 36. pont.

¹¹⁵ A Bvtv. 82.§ 1. pontja értelmében, „fiatalkorú alatt érteni kell a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott - fiatalkorúak szabadságvesztését töltő - elítéltet is”.

kórházi tartózkodásuk idején a bíróság által meghatározott fokozatnál szigorúbb mozgáskorlátozást kénytelenek elviselni.

A kórtermek állapota, berendezése, a higiénés körülmények, különösen a betegek tisztálkodási lehetőségei a társadalom börtönön kívüli tagjai számára egészségügyi szolgáltatást nyújtó intézményekre előírt színvonalat meg sem közelítették. Az épületek, kórtermek és azok berendezései erősen elhasználódtak, túlnyomó többségük sürgős felújításra vagy cserére szorult. Az alacsony víznyomás az illemhelyek használatát is megnehezítette. A betegek a főépület harmadik emeletén – és gyakran az alsóbb szinteken is – a használatot követően kannában összegyűjtött vízzel voltak kénytelenek leönteni az illemhelyeket.

A Szülészeti-nőgyógyászati Osztály kórtermében két anya és újszülött gyermekeik együtt voltak. A szülészetén saját, külön melegvíztárolót, az újszülöttek számára átfolyó rendszerű vízmelegítőt szereltek fel, de az alacsony víznyomás miatt ezek működése is akadozott. Az állapotos nők, illetve a kisgyermekes anyák és gyermekeik által használt terasz is felújításra szorult. A bútorok itt is rossz állapotban voltak.

2014-ben a Kórházban huszonöt, 2015-ben – a látogatás időpontjáig – három gyermek született. A látogatócsoport az anyák és az újszülöttek ellátása, együttes elhelyezése és a fogva tartás kapcsán rossz bánásmódra utaló körülményt nem észlelt. A születéseket a Kórház a szülést követő első munkanapon a területileg illetékes polgármesteri hivatalnál bejelenti. Az anyakönyvvezető az újszülött születési anyakönyvi kivonatát a Kórházba, illetve az anya tartózkodási helyére postázza.

A betegek szerint a Kórházban a leromlott tárgyi feltételek ellenére is jobbak az elhelyezési körülmények, mint azokban a büntetés-végrehajtási intézetekben, ahonnan ideszállították őket. Gyakori, hogy valaki kifejezetten a Kórházba szállítása céljából követ el önkárosítást. Munkatársaim olyan beteggel is találkoztak, aki annyira nem akart másik büntetés-végrehajtási intézetbe kerülni, hogy különböző fémtárgyakat (ágyrugó, teáskanál, evőkanál, fogkőtisztító) nyelt le.

Felkértem a Kormányt, hogy a Kórház bővítésének és korszerűsítésének pénzügyi feltételeit biztosítsa. Megfontolásra javasoltam az igazságügyi miniszternek, hogy kezdeményezze a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény olyan módosítását, amely rendelkezik arról, hogy a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek közös kórteremben vagy betegszobában történő elhelyezése esetén az ajtók nyitva, illetve zárva tartása kapcsán milyen szabályokat kell alkalmazni.

9.1.2.3. Gyermekek a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztályán

Munkatársaim a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztály zárt részlegén tett látogatás alkalmával az egyik, férfiak közös elhelyezésére szolgáló, 8 ágyas kórteremben egy 18. életévét be nem töltött beteggel találkoztak.

Annak ellenére, hogy munkatársaim a gyógykezelés alatt álló gyermek szándékos bántalmazására vagy rossz bánásmódra utaló körülményt nem észleltek, felhívtam a Merényi Gusztáv Kórház vezetőjének figyelmét, hogy az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló jogszabályi előírások szerint a „*felölt ellátás keretében gyermekellátást nyújtó egészségügyi szolgáltatónak gyermekek elhelyezésére külön kórtermet, szülői jelenlét lehetőségét és elérhető*

*gyermekgyógyász szakorvosi ellátást biztosítania kell. 18 év alatti gyermek felnőtt osztályon is ellátható a következő szakmákban: fül-orr-gégészet, traumatológia, sebészet, szülészet-nőgyógyászat, szemészet, ortopédia.*¹¹⁶

9.2. A fogyatékossgal élő, szabadságuktól megfosztott személyek

Az NMM feladatainak teljesítése szempontjából fogyatékossgal élő személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, mentális vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.¹¹⁷

A szabadságuktól megfosztott, fogyatékossgal élő személyek gyakran kerülnek szegregált intézményekbe, amely állandósítja a társadalmi stigmatizációt és marginalizációt. Az intézményi lét a szabadságuktól való megfosztás állandósulását idézi elő, mely akár életük végéig is tarthat. Az ilyen típusú intézményekben fogyatékossgal élő személyek esetében az észszerű alkalmazkodás hiánya megnövelheti annak kockázatát, hogy elhanyagolás, erőszak, visszaélés, kínzás és rossz bánásmód áldozataivá váljanak.¹¹⁸

9.2.1. Fogyatékossgal élő személyek a tartós bentlakásos intézményekben

2015-ben az NMM feladatainak teljesítése körében a fogyatékossgal élő, szabadságuktól megfosztott személyek tartós bentlakásos intézményekben történő elhelyezése körében két intézményről – a Debreceni Terápiás Házzal (a továbbiakban: Terápiás Ház) és a kecskeméti Platán Otthonról (a továbbiakban: Platán Otthon) – tettem közzé jelentést.

A Terápiás Házban az engedélyezett férőhelyek száma 280 volt, amelyet ideiglenesen 250-re csökkentettek. A látogatás napján az intézményben 200 pszichoszociális fogyatékossgal és 51 értelmi fogyatékossgal élő személy élt.

A Platán Otthonban az engedélyezett férőhelyek száma 100 volt. A folyamatban lévő felújítások miatt, a látogatáskor a Platán Otthon 91 lakója átmeneti telephelyen, további 4 időskorú személy a felújítás alatt álló épületben kapott ellátást.

A Terápiás Házban és a Platán Otthon fogyatékossgal élő személyek részlegében tett látogatások a tárgyi feltételek hiányosságait állapították meg. A jogszabályi előírások ellenére, az intézmények épületeiben nem mindenhol volt biztosított az akadálymentes közlekedés. Nem minden lakószobában sikerült az ellátottanként legalább hat négyzetméternyi lakóterületet és azt biztosítani, hogy egy-egy lakószobában legfeljebb négy személyt helyezzenek el. További problémát jelentett, hogy a házastársi, illetve élettársi lakószobák sem állnak megfelelő számban rendelkezésre.

A Terápiás Ház még a tíz ellátottra jutó legalább egy fürdőkádat vagy zuhanyzót sem biztosította, sőt a nemenként elkülönített illemhelyre vonatkozó jogszabályi előírásoknak sem tett eleget. A Platán Otthonban a zuhanyzóhelyiségek felújításra szorulnak, és a személyzet szerint a meleg vízre sokat kell várni. Az intézmény sem nemek szerint elkülönített illemhelyet, sem zuhanyzót nem tudott biztosítani. A szabadságuktól megfosztott személyek rendelkezésére álló illemhelyeket és zuhanyfülkéket nem lehetett bezárni.

¹¹⁶ Lásd az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló 60/2003. (X. 20.) ESzCsM rendelet 1. sz. mellékletének 4.4. pontját.

¹¹⁷ Lásd a CRPD 1. cikkét.

¹¹⁸ Manfred Nowaknak, az ENSZ kínzás elleni küzdelemmel foglalkozó különleges jelentéstevőjének 2008. évi A/63/175. számú időközi jelentése (Manfred Nowak: *Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, 28 July 2008, A/63/175.), 38-39. bekezdés.

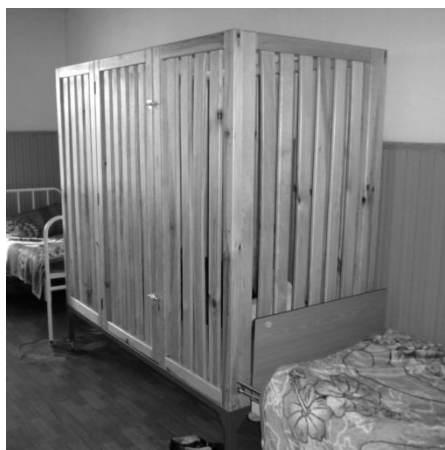

Mosdóhelyiség a Terápiás Házban

A Platán Otthonban a szabadságuktól megfosztott, fogyatékossgal élő személyek számára nem állt rendelkezésre intim szoba, míg a Terápiás Házban előfordult, hogy a helyiség használatáért sorba kellett állni. A kulcsot a személyzet egyik tagjától kellett elkérni, és a helyiséget csak meghatározott „együtt járási idő” elteltével, a személyzet jóváhagyásával lehetett használni.

A megalázó bánásmóddal összefüggő visszasságot okoz, ezért elfogadhatatlan a Terápiás Házban tapasztalt azon gyakorlat, mely szerint a szabadságuktól megfosztott, fogyatékossgal élő személyeket – egészségi állapotra való tekintet nélkül – a személyzet női tagjai, lemeztelenítve fürdetik, amelynek során az intim testrészeket szemrevételezik.

Mind a Terápiás Ház, mind a Platán Otthon látogatásáról szóló jelentésben a fogyatékossgal élő, szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott korlátozó intézkedésekről szóló protokoll hiányosságaira is felhívtam a figyelmet. A Terápiás Ház esetében a felnőttek számára rendszeresített „rácsos ágyak” használatának megszüntetését kezdeményeztem. A Platán Otthon kapcsán jeleztem, hogy változatos szabadidős és közösségi programok szervezésével a szabadságuktól megfosztott, fogyatékossgal élő személyek esetében rendszeresített nyugtató injekciók alkalmazása megelőzhető, illetve jelentősen csökkenthető lenne.

Felnőtt rásos ágy

Annak ellenére, hogy az ápoló-gondozó személyzet létszáma a jogszabályi előírásoknak mindkét intézményben megfelelt, előfordult, hogy a Terápiás Ház 50 fő feletti ápolási egységében egyetlen ápoló volt jelen. Az intézmény vezetője szerint a személyzet „*ki van facsarva*”, a lelki egészségük megőrzését szolgáló szupervízió megoldatlan.

Mind a Terápiás Ház, mind a Platán Otthon kapcsán felhívtam a figyelmet arra, hogy a fogyatékossgal élő személyek lakóhelyük megválasztásához való jogát a tartós bentlakásos intézményben is tiszteletben kell tartani.¹¹⁹ A vélt vagy valós fogyatékossg – ideértve a pszichoszociális fogyatékossgot is – sem az érintett személy akarata ellenére történő pszichiátriai intézetbe történő elhelyezésének, sem gyógykezelésének nem lehet jogszerű alapja.¹²⁰ A rossz bánásmód tilalmába ütközik, így alapvető joggal összefüggő visszásságot okozhat, ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy, akarata ellenére, pusztán gondnokának nyilatkozata alapján kerül tartós bentlakásos szociális intézménybe.

9.2.2. Fogyatékossgal élő személyek a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztályának zárt részlegén

A látogatáskor a Merényi Kórház Pszichiátriai Osztályának 51 ágys zárt részlegén 37 beteget gyógykezelték.

A látogatócsoport az elhelyezés tárgyi feltételei tekintetében beázásokat, gombásodó falakat és bútorzatot, hulló vakolatot és törött csempéket látott. Esős időben az ebédlőben tartózkodó betegekre csorgott a víz, illetve a csepegő esővíz összegyűjtésére elhelyezett vödörket kellett kerülgetniük. A szűkös kórtermek ablakai nem működtek megfelelően.

A közös előterü illemhelyek, a koedukált fürdőhelyiség, a nem zárható ajtók, valamint a hiányzó kád- és zuhanyfüggönyök miatt a férfiak és nők láthatták egymást a WC használata, zuhanyzás és fürdés/fürdetés közben. A személyzet törekedett arra, hogy a 35 évesnél fiatalabb, önállóan fürdeni nem tudó nőket ne a férfiapolók fürdessék. A látogatásról szóló jelentésben felhívtam a figyelmet arra, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek szeméremérzete az életkortól és a nemtől független. Az említett okból, az ellentétes nemű ápolószemélyzetnek a szabadságuktól megfosztott személyek fürdetésében történő közreműködését csupán a beteg személy fizikai állapota indokolhatja.

Kifogásoltam, hogy a zárt részleg alkalmazható korlátozó intézkedések elrendeléséről és végrehajtásáról szóló szabályok hiányosak. A látogatócsoport az ápolószemélyzet alacsony létszámát, illetve az ebből fakadó jelentős leterheltséget észlelte. Annak ellenére, hogy az OPCAT a rossz bánásmód sikeres megelőzése érdekében igen fontos szerepet tölt be, azt a személyzet nem vagy csak felületesen ismerte.

A zárt részleg gyógykezelt, szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni rossz bánásmód megelőzése érdekében a korlátozó rendelkezésekről szóló szabályok kiegészítését, illetve módosítását, valamint az OPCAT ismertetését kezdeményeztem. Javasoltam, hogy a korlátozó rendelkezésekről szóló szabályok ismeretét a zárt részleg személyzetének minden tagja számára tegyék kötelezővé. A dokumentumot oly módon kell kifüggeszteni, hogy az mind a szabadságuktól megfosztott személyek, mind törvényes és meghatalmazott képviselőik, illetve az intézmény dolgozói számára jól látható legyen.

9.2.3. Fogyatékossgal élő személyek a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában

A látogatáskor a Kórházban több, mozgásában hosszabb-rövidebb ideig korlátozott beteg is tartózkodott, azonban a kerekesszékek gumibroncsaiban nem volt levegő. A betegek a leeresztett gumibroncsokkal rendelkező eszközökkel még az épületen belül is csak igen nagy nehézségek árán tudtak közlekedni. Azon túl, hogy a kórtermek, illetve a kezelőhelyiségek

¹¹⁹ Lásd a CRPD egyezmény 12. és 19. cikkét.

¹²⁰ Lásd a CRPD 14. és 25. cikkét.

bejáratánál lévő küszöbökön segítség nélkül képtelenek voltak átjutni, a sétaudvart még csak megközelíteni sem tudták.

A kerekesszékek sérült gumiabroncsai okozta mozgáskorlátozás nem a fogva tartásból fakad, és nem a betegek egészségi állapotának, hanem a Kórház által elmulasztott karbantartási munkáknak a következménye, így a megalázó bánásmóddal összefüggő visszásságot okoz.

9.3. A szabadságuktól megfosztott nők

Az NMM szabadságuktól megfosztott nőkkel szinte valamennyi látogatása során találkozott. A MÖBEK-ben az egyik, szabadságától megfosztott nő arra panaszkodott, hogy bár a hazájában két abortuszon is átesett, a menekültügyi őrizete során kérelmezett nőgyógyászati vizsgálat helyett csak lázcsillapítót kapott. Egy másik nő a befogadásakor végzett orvosi vizsgálat szerint négy és fél hónapos terhes volt. Ő azt sérelmezte, hogy kérése ellenére a személyzet őt sem vitte szakorvosi vizsgálatra. Őt a látogatás második napján, hirtelen rosszullete miatt végül rendőri kísérettel a nőgyógyászati ambulanciára szállították.

A Terápiás Házban, valamint a Platán Otthon fogyatékos részlegén elhelyezett nőknek injekció, illetve tableta formájában kötelező fogamzásgátlásnak kellett magukat alávetniük. Az egyik, fogyatékossgal élő, szabadságától megfosztott nő testébe, aki szeretett volna teherbe esni, a tudta nélkül - a gondnoka hozzájárulásával - helyezték be a fogamzásgátló eszközt.

Az emberi erőforrások minisztere a Terápiás Ház látogatásáról szóló jelentésben megfogalmazott ajánlásaim alapján ígéretet tett a vonatkozó jogi szabályozás olyan kiegészítésére, ami rendezi a gondnokság alá helyezett személy és gondnoka között a méhen belüli fogamzásgátló eszköz, a művi meddővé tétel, továbbá a terhesség-megszakítás tárgyában fennálló véleménykülönbséget. Az emberi erőforrások minisztere megfontolja egy olyan szabályozás előkészítését, amely megteremti annak feltételeit, hogy a tartós bentlakásos intézményben fogyatékossgal élő, szabadságuktól megfosztott személyek megtarthassák és megfelelő segítséggel maguk gondozhassák a gyermeküket.

9.4. A szabadságuktól megfosztott időskorú személyek

A látogatócsoporthoz különös hangsúlyt helyeztek az idős emberek helyzetére. Az NMM feladatainak teljesítése körében időskorúnak a 60 éves vagy annál idősebb személyt tekintem.¹²¹

A Terápiás Házban élő időskorú személyek sérelmezték, hogy az *intézmény szolgáltatásait nem önkéntesen veszik igénybe*, hanem rokonaik kérésére vagy kényszere miatt vannak ott. Néhány idős ember hangsúlyozta, hogy mennyire hiányzik neki a szabadság. Aggasztó, hogy az intézmény egyes idős, bizonytalan mozgású személyeket rácsos ágyban helyez el, köztük olyanokban is, amelyek belülről nem nyithatóak. Az intézményi környezet kifejezetten ingerszegény volt, az idősebb ellátottak napjaikat az ágyukban vagy az épület folyosóin céltalanul töltötték, elvéve beszélgettek csak szobatársaikkal.

Az idős betegek könnyebben válhatnak a fogvatartási helyszínen fellépő agresszió áldozataivá. A Merényi Kórház vizsgálata során olyan jelzés érkezett a látogatócsoporthoz, mely szerint egy fiatal férfi beteg bántalmazott egy idős hölgyet, aki, eltévesztve a kórtermet, a férfi ágyába feküdt be.

A Merényi Kórház Pszichiátriai Osztályának zárt részlegén tartózkodó betegek közel 30%-a időskorú volt. *Rendszerszintű problémának* tűnik, hogy az *idős, demens betegek ellátása* nem megnyugtató. A pszichiátriai betegséggel kezelt időskorú személyeket az idősek otthonában nem lehet elhelyezni, a megfelelő bentlakásos szociális ellátás igénybevételére sokat kell várni. Az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) a magyar mentális egészségügyi ellátás

¹²¹ Lásd Népszámlálás, 4. Demográfiai adatok, Központi Statisztikai Hivatal 2013. 200. oldal.

vonatkozásában korábbi jelentésében hangsúlyozta, hogy az időskorúak ellátását a számukra létrehozott osztályokon kell megoldani.

Ajánlással fordultam az emberi erőforrások miniszteréhez, hogy készítse elő a jogszabályi keretét annak, hogy az időskorú betegek számára elérhetővé váljanak olyan ellátási formák, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy ellátásuk ne kórházi pszichiátriai osztályon, akut ellátás keretében történjen.

9.5. A szabadságuktól megfosztott személyek nemzetiségi jogainak védelme

A tevékenységem során megkülönböztetett figyelmet fordítok a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmére. Az említett kötelezettségem érvényesítése érdekében a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesem az NMM munkatársai közé egy személyt köteles jelölni.¹²²

Magyarországon a nemzetiséghez való tartozás kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga, a nemzetiséghez tartozás kérdésében nyilatkozatra – főszabályként – senki sem kötelezhető. Az NMM-nek nem áll rendelkezésére olyan nyilvántartás, amelynek alapján a szabadságuktól megfosztott személyek nemzetiségi hovatartozását meg lehetne állapítani.

Az NMM látogatásai során a nemzetiségi jogok érvényesülése vizsgálata elsősorban a hátrányos megkülönböztetésre fókuszált. A szabadságuktól megfosztott személyek egyrészt maguk nyilatkoztak nemzetiségi hovatartozásukról, illetve arról, hogy emiatt érte-e őket hátrányos megkülönböztetés. Másrészt a személyzettel folytatott interjúk során a hátrányos megkülönböztetés megállapításához elégséges volt a személyzet percepciója valamely, szabadságától megfosztott személy vagy a szabadságuktól megfosztott személyek csoportja tekintetében. Diszkrimináció ugyanis már abban az esetben is megvalósul, ha adott személy vagy személyek valamely vélelmezett tulajdonságuk alapján kénytelenek a hátrányos megkülönböztetést elszenvedni.

A rossz bánásmód tilalma és megelőzése szempontjából a szabadságuktól megfosztott személyeket, nemzetiségi hovatartozásuktól függetlenül, azonos jogok illetik meg. A 2015-ben lefolytatott látogatások során több alkalommal is előfordult *a roma fogvatartottakkal szembeni előítéleteség*, amely leginkább *diszkriminatív beszédben* jelent meg.

¹²² Lásd az Ajbt. 39/D. § (4) bekezdését.

10. Az ajánlásokra adott hatósági válaszok

A MÖBEK látogatásról szóló jelentés kézhezvételét követően az országos rendőrfőkapitány és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója a házaspárok és kisgyermekes családok menekültügyi őrizetének végrehajtására a békéscsabai MÖBEK-et jelölte ki. Ajánlásomra az országos rendőrfőkapitány elrendelte, hogy a nők és a kisgyermekes családok idegenrendészeti, illetve menekültügyi őrizetének végrehajtására szolgáló intézményekben az őrszemélyzet tagjai között a nők arányának el kell érnie a 30%-ot. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója intézkedett aziránt, hogy a játszószoza ne csak a foglalkozások ideje alatt, hanem napközben is folyamatosan nyitva legyen, és a szociális munkások gondoskodjanak a fogvatartottaknak megfelelő szabadidős programokról.

A Terápiás Ház elfogadta ajánlásaimat és részletes kezdeményezéseket fogalmazott meg, határidővel és felelőssel. Az Intézmény fenntartója, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság ajánlásaim alapján a fenntartásában működő mind a 69 pszichiátriai intézményben soron kívüli ellenőrzést tartott, és a tapasztalatok összegzését rendelkezésemre bocsátotta. Az EMMI és az IM ígéretet tett arra, hogy a CRPD által meghatározott jogokat figyelembe véve, a gondok alá helyezett személyeket érintő olyan jogszabály-módosítást kezdeményez, amely esetükben a méhen belüli fogamzásgátló eszköz alkalmazását és a művi meddővé tételt szabályozza.

A Gyermekotthon vizsgálatát követően is több jogszabály-módosítást kezdeményeztem. Jelentésemben hangsúlyoztam az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni védelméről szóló egyezménye ratifikációjának szükségességét, ami időközben a 2015. évi XCII. törvénnyel a hazai jogrendszer részévé vált. A tartósan beteg vagy súlyos fogyatékossgal élő gyermekek befogadó szülői elhelyezésének szorgalmazása érdekében a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosítását javasoltam.

A Merényi Gusztáv Kórházról közzétett jelentés eredményeként 2015 szeptemberében az EMMI Közigazgatási Államtitkársága jelezte, hogy infrastrukturális beruházásra 40 millió forintot elkülönítenek a vis maior keretből, melynek folyósítása megkezdődött. Visszontválaszomban a felújítással összefüggő aggodalmamat fejeztem ki az EMMI, valamint az Állami Egészségügyi Ellátó Központ mint fenntartók felé. Felhívtam az érintettek figyelmét arra, hogy a zárt részleg átalakítása kapcsán különös gondot kell fordítani az egy betegre jutó elegendő élettérnek, valamint az ápolószemélyzet jogszabályban előírt létszámának a biztosítására.

Az EMMI ígéretet tett arra, hogy a jövőben a fiatalokú pszichiátriai betegeket a felnőttektől elkülönítik.

A Merényi Gusztáv Kórház vezetője az ajánlások többségét elfogadta, de elfogadhatatlannak ítélt meg, hogy a személyzet létszámának növelésére irányuló ajánlásom végrehajtására nem fix, hanem „folyamatos” határidőt tűzött ki.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka ajánlásaim alapján elrendelte a Fiatalokúak Büntetés-végrehajtási Intézetének helyszíni ellenőrzését. Felülvizsgáltatta az Intézet állományszervezési tábláját további pszichológusi és orvosi státuszok biztosítása érdekében. Az Intézet egy pszichológusi státuszt kapott is. Ezen kívül az országos parancsnok tervet dolgoztatott ki a fogda részleg átalakítására és bővítési lehetőségeire. Utasította az Intézet parancsnokát a fogda részleg saját hatáskörben lehetséges felújítására, előírta a szellőztetés, a természetes fényhez jutás és a vízellátás megoldását. Az Intézet parancsnoka útján intézkedett továbbá aziránt is, hogy a szállítózárkában rövid ideig se legyen zsúfoltság, minden

fogvatartottnak legyen ülőhelye, valamint a dohányzókat és nemdohányzókat ne együttesen helyezték el. Felhívta a parancsnok figyelmét arra, hogy fiatalok esetében magánelzárást kizárólag indokolt esetben alkalmazzon, továbbá a szükséges elkülönítés végrehajtásánál mérlegelje a fogda részlegen található zárkák használatának szükségességét.

A Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza esetében felkértem a Kormányt, hogy az intézmény bővítésének és korszerűsítésének pénzügyi fedezetét biztosítsa. A Kórház főigazgató főorvosa gondoskodott a kórtermek festéséről, a nyílászárók cseréjéről, a kórtermek bútorzatának javításáról, cseréjéről, a kerekesszékek karbantartásáról. Az állapotos nők és gyermekeik által használt terasz felújítását, a kórtermek televízióval való felszerelését feladatként határozta meg. A Kórház állománya négy orvossal bővült. Az igazságügyi miniszter az ajánlást elfogadta, egyúttal kilátásba helyezte, hogy a kormányzat a Kórház víz- és csatornahálózatának teljes cseréjére 2 milliárd forintot biztosít, és a munkálatok valószínűsíthetően már 2016-ban megkezdődnek.

11. Nemzetközi tevékenység, nemzetközi kapcsolatok

A Főosztály nemzetközi tevékenysége során számos konferencián, workshopon vett részt, valamint vendégül látta több nemzetközi szervezet képviselőit és más nemzeti megelőző mechanizmusok tagjait.

2015. március 1–3. között Strasbourg adott otthont a CPT fennállásának 25. évfordulója alkalmából szervezett konferenciának, amelynek során lehetőség nyílt beszámolni Malcolm Evans, az Albizottság elnöke részére az NMM addigi tevékenységéről.

2014-ben kezdődött meg a Cseh Ombudsman Hivatalával való együttműködés, amelynek folytatásaként 2015. március 10. és 12. között az NMM két munkatársa részt vett a cseh és a magyar nemzeti megelőző mechanizmusok bilaterális értekezletén Brnóban. Az egyeztetésen a delegáció tagjai eszmét cseréltek az NMM tevékenységével összefüggő technikai kérdésekről. Októberben Budapesten folytatódott a szakmai konzultáció.

2015. április 28–29-én Bécsben rendezték meg a „Nemzeti megelőző mechanizmus ajánlások utánkötése az EU-ban: stratégia-fejlesztés, jelenlegi gyakorlatok és előrelépés” című konferenciát. A rendezvény következtetése szerint amellet, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus az ellenőrzött szervekkel párbeszédet folytat, fontos a médiával és a parlamenti nyilvánossággal való kapcsolattartás, továbbá a horizontális és vertikális egyeztetés a Kormánnyal.

2015. június 4-én Varsóba látogatott a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesem, aki részt vett a svájci székhelyű Kínzás Megelőzési Szövetség (APT) és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) által szervezett, „A preventív megbízatás teljesítése: nemzeti megelőző mechanizmusként kijelölt ombudsmani intézmények az EBESZ régióban” című workshopon.

2015 júniusában a Főosztály munkatársai részvételével zajlott az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR) és az Európa Tanács közös szervezésében megrendezett, a menedékkérők fogva tartásáról és a fogva tartás alternatíváiról szóló kerekasztal konferencia. A június 15-én megtartott panelbeszélgetés a menekültek fogva tartására vonatkozó jogszabályokat és a gyakorlatokat vette számba. Június 16-án a gyermek mindenk felett álló érdekéhez kapcsolódó európai és nemzetközi normákról, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatáról tanácskoztak.

2015. június 18-án az NMM két munkatársa megbeszélést tartott a Román Köztársaság Nagykövetségén a Debreceni Menekültügyi Őrzött Befogadó Központról szóló NMM jelentésről.

2015. június 17–19. között a Lett Ombudsman Hivatalában, Rigában rendezték meg „A megelőző jellegű megközelítés integrálása” című konferenciát a Nemzetközi Ombudsmani Intézet (IOI) és az APT szervezésében. A konferencia fókuszában a megelőző monitoring tevékenység alapelvei és munkamódszerei álltak. E szempontok alapján megállapítható volt, hogy az NMM már a kezdeti szakaszban jól látta el a feladatát.

2015. június 28–30. között a Főosztály két munkatársa részt vett a Tiranában megrendezett, a délkelet-európai térségben működő nemzeti megelőző mechanizmusoknak a fogvatartottak egészségügyi ellátására és az egészségügyi intézményekben történő elhelyezésére vonatkozó álláspontjáról, valamint az egyes országokban érvényesülő gyakorlatról szóló konferencián.

Malcolm Evans és Mari Amos a Hivatal épületében

2015. szeptember 7-én az Albizottság két tagja, Malcolm Evans és Mari Amos nem hivatalos látogatást tettek Magyarországon, amely során felkeresték az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalát is. A megbeszélésen személyem, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesem, a Hivatal főtitkára és a Főosztály tagjai megvitatták az NMM megalakulása óta szerzett tapasztalatokat és beszéltek a preventív szemlélet érvényre juttatásának lehetőségéről, a működés feltételeiről. A megbeszélés második feléhez csatlakoztak a CKT tagok képviselői, a résztvevők ekkor az együttműködés lehetőségeiről tárgyaltak. Malcolm Evans a 2015 novemberében küldött levelében méltatta az OPCAT tevékenységemet.

2015. szeptember 28. és 30. között Londonban a Főosztály vezetője vett részt a Bristol Egyetem által szervezett, az előzetes letartóztatásról és az OPCAT NMM jelentések utánkövetéséről szóló konferencián.

A 2015. október 13–15-én, Madridban rendezett, az Európai Ombudsman összehívott tanácskozásra, melynek témája a tömeges migráció, illetve a Frontex keretében szervezett toloncolások végrehajtása volt, a Főosztály migrációs szakértője kapott meghívást.

2015. október 21-én a CPT képviselője, 2015. október 26-án Nils Muižnieks, az Európa Tanács emberi jogi biztosa látogatott Hivatalomba. Mindkét megbeszélés középpontjában a menekültügy és a migráció állt, a megbeszéléseken a Főosztály két tagja is részt vett.

2015. október 28–30. között Tiranában tanácskoztak a Délkelet-Európai Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Hálózatának képviselői. A konferencia témája a 2015. évben tapasztalható, tömeges méretű migráció okozta rendkívüli helyzet kezelése volt, különös figyelemmel a fogvatartott migránsok/menedékkérők alapvető jogainak védelmére.

2015. december elején az osztrák ombudsman, Günther Kräuter arra kért, hogy a magyar NMM is csatlakozzon a Délkelet-Európai Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Hálózatához. A csatlakozás iránti kérelmet még abban az évben megküldtem.

12. Disszemináció, média

Hivatalom szerkezeti felépítésében is változást jelentett a Főosztály felállítása, több munkatárs felvétele. A jogi megalapozást követően az OPCAT egyezmény szemléletmódját, a Főosztály munkamódszerét, attitűdjét belső tréningeken fogadtatták el a Főosztály pszichológus és jogász végzettségű dolgozói Hivatalom más szervezeti egységeinek munkatársaival.

A belső továbbképzéseken a következő témákat dolgozták fel:

- A kínzás és a fogva tartás fogalma;
- Az OPCAT NMM jellegű meghallgatások és visszajelzések pszichológiája (keretek, konzisztenciák, nehézségek);
- A poszt-traumatikus stressz szindróma (PTSD) és a kumulatív trauma zavar (CTD) elhatárolása, relevanciája és checklistje;
- Személyészlelés – a torzítások mechanizmusa, az objektivitás elősegítése;
- Fogvatartottak közötti erőszak (esetismertetés);
- Foucault kínzásfogalma;
- Lucifer hatás – avagy miért válnak az emberek gonosszá;
- Szerepek a gyerekközösségben – zaklatók; áldozatok; szemlélők.

A nemzeti megelőző mechanizmusok számára kiadott ENSZ ajánlás szerint¹²³ az OPCAT szellemiségének, munkamódszerének, illetve munkája során szerzett tapasztalatainak továbbadása alapvető kötelesség, hisz ezzel hozzájárulhat a kínzás és rossz bánásmód megelőzéséhez.

Az NMM tevékenység közvetlen kapcsolatot feltételez a társadalom szélesebb rétegeivel. Ez a kapcsolat nagyon összetett, hiszen a tevékenység egyszerre érdekli a közigazgatás legkülönbözőbb szereplőit, a civil szervezetek képviselőit, a kutatókat és a klienseket is.

A kommunikáció előmozdítása érdekében és a nemzetközi elvárásoknak megfelelően a Hivatal 2014 folyamán létrehozta az NMM honlapját, amely a Hivatal honlapján érhető el angol és magyar nyelven (<http://www.ajbh.hu/opcat>). A honlapon megtalálhatók az NMM-mel kapcsolatos alapvető tudnivalók, az NMM-hez fordulás lehetőségeinek leírása, az intézmények számára fontos információk, különböző célcsoportok, köztük gyermekek számára készült ismertetőanyag. A honlapon követhetőek továbbá az NMM-mel kapcsolatos események, például a látogatások, a CKT ülések. A honlapon olvasható a jelentések magyar nyelvű változata, valamint rövidített angol nyelvű verziója. A MÖBEK jelentés teljes egészében hozzáférhető angolul. Az NMM honlapja közvetlenül elérhető az Albizottság webfelületéről¹²⁴ is. Az NMM-mel bárki közvetlen kapcsolatba léphet a honlapon található külön információk alapján.

Kiemelten fontos, hogy az NMM-mel kapcsolatos tudnivalók a fogvatartási helyeken is közvetlenül elérhetőek legyenek, ezért a 2014 végén tartott hatósági dialógus értekezletre információs szórólap készült, amelyet megkaptak az érintettek. Az NMM ezt a rövidített információs anyagot a látogatásokra is elvitte.

2014. december 17-én sajtótájékoztatót tartottam az NMM 2015. január 1-jétől induló tevékenységéről. Az NMM 2015-ös tevékenysége kiemelt sajtóvisszhangot kapott. Az egyes látogatásokról szóló sajtóközleményekre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat foglalja össze:

¹²³ Guidelines on national preventive mechanisms, United Nations CAT/OP/12/5, 31. pont

¹²⁴ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/NationalPreventiveMechanisms.aspx>

A meglátogatott intézmény neve	Független sajtóközlemények száma
Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztály	282
Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete	130
Debreceni Terápiás Ház	124
Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza	72
Debreceni Menekültügyi Órzott Befogadó Központ (MÖBEK)	15
Debreceni Reménysugár Gyermekotthon	9
Károlyi István Gyermekközpont (KIGYK) Speciális Gyermekotthona	7
KIGYK Különleges Gyermekotthona	7
KIGYK Kísérő Nélküli Kiskorúak Gyermekotthona	6
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4
Platán Otthon fogyatékkal élők részlege	2
Zita Speciális Gyermekotthon	2
Összesítés	660 megjelenés

Az NMM látogatásairól szóló sajtóközlemények

Az első három, debreceni helyszínről készült jelentés közül a Terápiás Ház kapta a legnagyobb médiafigyelmet. Ezzel párhuzamosan – vagy ennek is köszönhetően – a szociális jellegű zárt intézményekben országos változás történt, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság a jelentés eredményeit felhasználva körlevélben hívta fel valamennyi, általa fenntartott intézmény vezetőjének a figyelmét a hiányosságokra, problémákra.

A Terápiás Házban a jelentés utóéletéeként személycsere is történt, bár az NMM célja minden esetben a rossz bánásmód megelőzése és nem az érintett intézményekben történő személyi változások elérése.

Nagy figyelmet kapott a tököli fiatalok büntetés-végrehajtásáról szóló jelentés is. Ebben szerepet játszhat, hogy a jelentés olyan történéseket tárt fel, amelyekkel a büntetés-végrehajtás hosszú ideje szembesül, és amelyek általános jelenségnek is tekinthetők. Ezek közül kettőt kell mindenképpen megemlíteni: a fogvatartottak közötti erőszakot és az elhelyezési körülményeket.

A legnagyobb médiavisszhangot a Merényi-jelentés váltotta ki. Itt az elhelyezési körülményekre figyelt fel a sajtó. Több orgánumban jelentek meg az NMM által készített fényképek, amelyek közül egyesek a közösségi oldalakon is tovább terjedtek. A jelentés folyamánként a társadalom széles szegmense értesült a pszichiátriai intézményekben tapasztalható általános állapotokról és a munkaerőhiányról. Ilyen szempontból elmondható, hogy a Merényi-jelentésem felerősítette az egészségügy állapotáról szóló társadalmi diskurzust.

Az NMM által kiadott jelentéseket követő sajtóérdeklődésre, illetve annak elmaradására a megjelenés idején zajló, nagy horderejű hazai vagy nemzetközi események (pl. a szíriai válság, tömeges migráció) is hatással voltak.

A honlapon és a sajtóban való esetleges megjelenésen túl az NMM kötelessége tudatos disszeminációs tevékenység végzése. Az ismeretek terjesztésének hatékony módja a jövőben

szakemberek képzése. A Főosztály munkatársai közül hatan rendszeresen vagy alkalmanként oktatási feladatokat láttak el hazai felsőoktatási intézményekben. Több egyetem jogáshallgatójához (ELTE, Pécsi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem, Pázmány Péter Egyetem), az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának diákjaihoz, illetve a Debreceni Egyetem téma iránt érdeklődő, pszichológia szakos hallgatóihoz is eljutottak információk például a fogvatartási helyek fogalmának értelmezéséről, a kínzás fogalmáról és megelőzéséről. A legkomplexebb ismeretátadás a Pécsi Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán valósult meg, ahol „A Lucifer-hatás és azon túl. Hogyan előzhető meg a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód a zárt intézményekben?” címmel indult szemináriumi csoport. Az alapképzés mellett a Főosztály néhány munkatársa PhD hallgatókat is képez.

A Főosztály munkatársai az év során számos hazai és nemzetközi konferencián vettek részt, a jelentésekhez kapcsolódóan is kaptak meghívást az NMM munkatársai egy-egy kerekasztal-megbeszélésre. Szakmai folyóiratokban való publikálás is növeli az OPCAT ismeretek széles körű terjesztését.

13. Összefoglalás

Az NMM feladatkörének teljesítése körében tehát az a feladatom, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából, az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot – beadvány és felmerült visszasság hiányában is – rendszeresen vizsgáljam.¹²⁵ Az NMM látogatásainak végső célja, hogy az érintett hatóságokat és intézményeket a rossz bánásmód megelőzését szolgáló intézkedéseik hatékonyságának javítására ösztönözze.

Az OPCAT NMM feladatait 2015. január 1-jétől látom el. A feladatkör ellátásának speciális szabályait az Ajb. III/A. fejezetének az említett időpontban hatályba lépett rendelkezései tartalmazzák. A jogszabályi környezet alkalmas arra, hogy az új feladataimat teljesítsem.

Az NMM feladatainak teljesítése körében személyesen és az arra felhatalmazott köztisztviselő munkatársaim útján járok el. 2014-ben kezdődött a feladat teljesítése körében eljáró köztisztviselő munkatársaim – a jogászokon kívül 2-2 orvos és pszichológus – nyilvános pályázat útján történő kiválasztása. A feladat teljesítésére felállított szervezeti egység vezetője 2014. szeptember 1-jén állt munkába. A két orvosi státuszt – jelentkezők hiányában – nem sikerült betölteni. Az NMM feladatainak teljesítésében való közreműködésre – eseti vagy állandó jelleggel – külső szakértőket is felhatalmazhatok.

A feladat ellátására történő felkészülést 2014-ben megkezdtem, amelynek során 2014. május 26-án megfigyelőként bekapcsolódtam a Délkelet-Európai NMM Hálózat munkájába, továbbá munkatársaim több alkalommal találkoztak és konzultáltak a Visegrádi Együttműködés tagállamaiban működő NMM-ok munkatársaival. A Főosztály munkatársai az Európai Unió által finanszírozott „*Together Towards Good Governance*” című projekt keretében 2014-ben és 2015-ben két-két alkalommal Brnóban, illetve Budapesten konzultáltak a cseh ombudsmani intézmény azonos feladatot ellátó munkatársaival.

Bár az NMM feladatait önállóan vagyok köteles ellátni, a Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezeteknek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismereteinek hasznosítása céljából, három év időtartamra Civil Konzultációs Testületet hoztam létre, amely meghívott és nyilvános pályázat útján kiválasztott, független szervezetek képviselőiből áll.

Munkatársaim 2014. év november közepére, az illetékes kormányzati szervektől származó adatok alapján összeállították az OPCAT 4. cikkének hatálya alá tartozó fogvatartási helyek jegyzékét.

Hivatalom 2014-ben az NMM feladatainak ellátására történő felkészülésre **30 874 586** forintot költött.

2015-ben az NMM feladatainak teljesítése körében **15 fogvatartási helyszínen** összesen **2339 fogvatartási helyet** vizsgáltam. A látogatásokat 4–8 tagú csoportok végezték. A látogatócsoportok összeállításakor a nemek kiegyensúlyozott aránya mellett azok multidiszciplináris összetételére és a nemzeti etnikai kisebbségi jogok védelméhez szükséges szakértő biztosítására törekedtem.

Annak ellenére, hogy valamennyi látogatás előzetes bejelentés nélkül történt, a látogatócsoportok valamennyi fogvatartási helyszínre akadálytalanul bejutottak, a fogvatartási helyszínek személyzete

¹²⁵ Lásd az Ajb. 39/B. § (1) bekezdését.

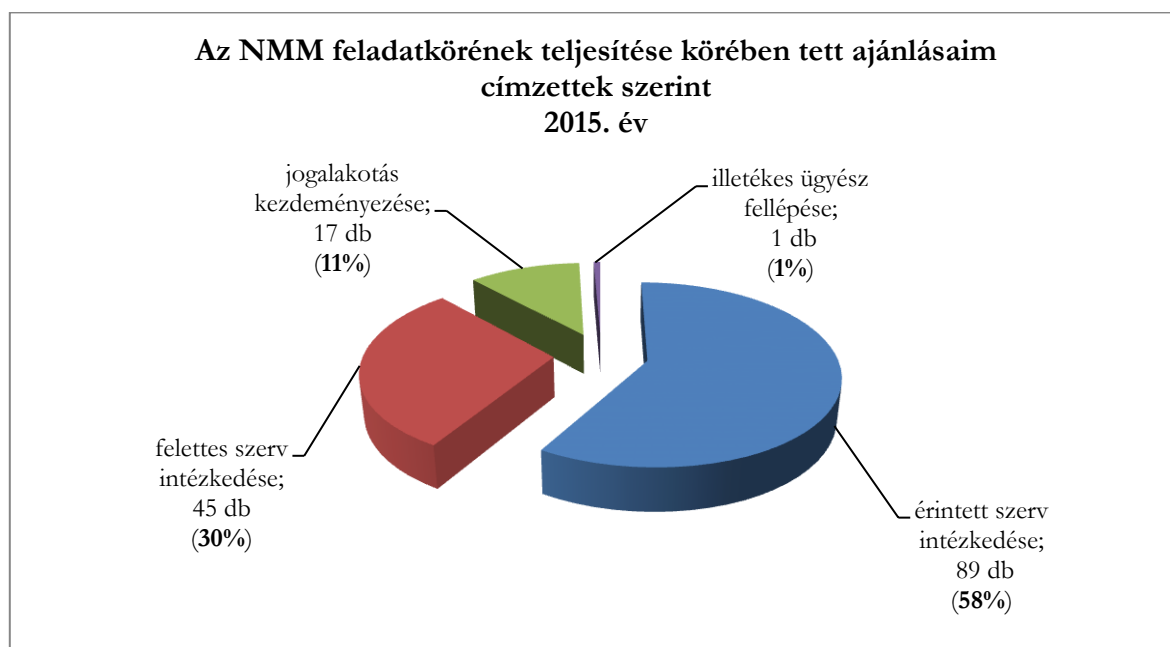
együttműködési kötelezettségének eleget tett. A látogatócsoportok végigjárták a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintették azok berendezését és felszerelését, iratokba betekintettek, egyes iratokról fénymásolatot készítettek, a szabadságuktól megfosztott személyek foglalkoztatását megfigyelték, velük és a személyzet tagjaival is elbeszélgettek.

A látogatásokról jelentés készült, amely „*tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket.*”¹²⁶ A látogatócsoportok a fogvatartási helyszínek személyzete által alkalmazott súlyos testi vagy lelki sérülésekkel járó, szándékos bántalmazásra utaló körülményeket csak a szabadságvesztés büntetést töltő fiatalokúakkal való bánásmód körében észleltek.

A megtekintett fogvatartási helyszínek telítettségének átlaga 83,26 % volt. A látogatócsoport a legmagasabb, 156 %-os kihasználtságot Fótton, a Károlyi István Gyermekközpont Kísérő Nélküli Kiskorúak Otthonában észlelte, ahol a zsúfoltság megelőzése érdekében további férőhelyeket hoztak létre.

Az NMM látogatások a debreceni MÖBEK őrszemélyzetének nemi összetételével, a Terápiás Házban alkalmazott, kötelező fogamzásgátlás alkalmazásával, a Merényi Gusztáv Kórház Pszichiátriai Osztályának zárt részlegén, valamint a Büntetés-végrehajtás Központ Kórházában tapasztalt körülményekkel kapcsolatban embertelen vagy megalázó bánásmóddal összefüggő súlyos visszasságokat tártak fel.

Jelentéseimben olyan intézkedéseket kezdeményeztem, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott rossz bánásmód megszüntetését, illetve jövőbeni megelőzését szolgálják. 2015-ben összesen **152** ajánlást tettem. **89** esetben a fogvatartási helyszín vezetőjének,¹²⁷ **45** esetben a felettes szervének¹²⁸ intézkedését, **1** alkalommal – a legfőbb ügyész útján – az illetékes ügyész¹²⁹ fellépését kezdeményeztem. **17** esetben jogszabály módosítását vagy megalkotását javasoltam.¹³⁰

¹²⁶ Lásd az Ajbt. 28. § (1) bekezdését.

¹²⁷ Lásd az Ajbt. 32. § (1) bekezdését.

¹²⁸ Lásd az Ajbt. 31. § (1) bekezdését.

¹²⁹ Lásd az Ajbt. 33. § (2) bekezdését.

¹³⁰ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

Az ajánlások címzettjei a javaslataimat megvizsgálták és azokra a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak, esetleg a válaszára nyitva álló határidő hosszabbítását kérték. Ajánlásaim megvalósulását utóvizsgálatok keretében fogom ellenőrizni.

Az ajánlásaimra érkezett hatósági reagálások azt bizonyították, hogy mind a látogatási helyszínek, mind a felettes szerveik vezetői érdemben foglalkoztak az ajánlásaimmal: azok megvalósítása érdekében további szakmai egyeztetések kezdődtek.

Az ajánlásokon túlmenően **255** jogszabály-tervezetét az előkészítést végző szervek felkérésére, további **2** előterjesztést hivatalból véleményeztem.

2015-ben az NMM működése **69 647 353** forintba került, amely összeget Hivatalom – az új feladatkör ellátásának fedezetéül szolgáló – többlettámogatás hiányában – az általános alapjogvédelmi tevékenységem ellátására folyósított költségvetésből biztosította.

14. Mellékletek

1. sz. melléklet – A Nemzeti Megelőző Mechanizmus 2015. évi költségei

Kiadás megnevezése	Összeg
Fizetések járulékokkal együtt	58 646 939
Egyéb költségek	
Informatika és kommunikáció	858 987
Belföldi kiküldetés	228 162
Külföldi kiküldetés	884 054
Szakmai, üzemeltetési anyagok (könyvek, folyóiratok, szakirodalom)	775 148
Épületüzemeltetés, közüzemi díjak	4 053 718
Karbantartási, javítási szolgáltatások	481 359
Szakmai tevékenységet segítő szolgáltatások (fordítás, sajtófigyelés)	757 105
Egyéb szolgáltatások (biztosítás, pénzügyi szolgáltatás, gépkocsi használat, postaköltség)	843 732
Reklám, propaganda, reprezentációs kiadások	284 481
ÁFA és egyéb dologi kiadások	1 833 667
Teljes összeg HUF-ban	69 647 352

Magyarázat:

A Főosztály 2015. év végi létszáma 8 fő volt, ami 2015. április közepére alakult ki. Emiatt a fenti táblázatban a Hivatal teljes költségvetésétől külön el nem különíthető költségeket úgy kalkuláltuk, hogy a Hivatal teljes költségeinek egy főre jutó összegét megszoroztuk a Főosztály éves átlagléttségével.

2. sz. melléklet – Rövidítések jegyzéke

Ajbt.	Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény
APT	Association for the Prevention of Torture; Kínzás Megelőzési Szövetség
Bizottság (CAT)	az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága
BMO	Betegség Megállapító Osztály
BRFK Központi Fogda	Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi Fogda
CKT	Civil Konzultációs Testület
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; Európa Tanács Kínzásmegelőzési Bizottsága
CRPD	Convention on the Rights of Persons with Disabilities; a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ Egyezmény (UNCAT)	Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. tvr.
Európai Emberi Jogi Egyezmény	Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény
Főosztály	OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztály
Gyermekotthon	Debreceni Reménysugár Gyermekotthon
IM	Igazságügyi Minisztérium
Intézet	Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Tököl

Iroda	OPCAT Iroda
IOI	The International Ombudsman Institute Nemzetközi Ombudsmáni Intézet
KIGYK	Károlyi István Gyermekközpont
Kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény	European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi III. törvény
Kórház	Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza, Tököl
Megelőzési Albizottság (SPT)	The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottsága
Merényi Gusztáv Kórház	Egyesített Szent István és Szent László Kórház Rendelőintézet, Merényi Gusztáv Kórház telephely, Pszichiátriai és Addiktológiai Centrum, Pszichiátriai Osztály
MÖBEK	Debreceni Menekültügyi Órzott Befogadó Központ
NPM/NMM	National Preventive Mechanism Nemzeti Megelőző Mechanizmus
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. tv.
ORFK NNI Fogda	Országos Rendőr-főkapitányság Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Fogda
Platán Otthon	Egészségügyi és Szociális Intézmények Igazgatósága Platán Otthon fogyatékos részlege
Terápiás Ház	Debreceni Terápiás Ház
UNHCR	The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees; ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala
WHO	World Health Organization; Egészségügyi Világszervezet
Zita Speciális Gyermekotthon	Somogy Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság kaposvári Zita Speciális Gyermekotthona

2011. évi CXLI. törvény

a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről¹³¹

1. § Az Országgyűlés e törvénnyel felhatalmazást ad a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményhez fűzött, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 2002. december 18-án elfogadott fakultatív jegyzőkönyv (a továbbiakban: jegyzőkönyv) kötelező hatályának elismerésére.

2. § Az Országgyűlés a jegyzőkönyvet e törvénnyel kihirdeti.

3. § A jegyzőkönyv [...] hivatalos magyar nyelvű fordítása a következő:

„Fakultatív jegyzőkönyv a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményhez

PREAMBULUM

A jelen jegyzőkönyvet aláíró részes államok,

Megerősítve, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilos, és az emberi jogok súlyos megsértésének minősül;

Meggyőződve arról, hogy további intézkedések szükségesek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) céljainak eléréséhez és a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének megerősítéséhez a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;

Felidézve, hogy az Egyezmény 2. és 16. cikke arra kötelez minden részes államot, hogy a joghatósága alatt álló bármely területen tegyen hathatós intézkedéseket a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen;

Elismerve, hogy az említett cikkek megvalósításáért az államok viselik az elsődleges felelősséget; hogy a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének a megerősítése és emberi jogaik teljes tiszteletben tartása mindenkinek a közös felelőssége; valamint azt, hogy a nemzetközi végrehajtó szervek kiegészítik és megerősítik a nemzeti intézkedéseket;

Felidézve, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés hatékony megelőzéséhez oktatásra, valamint egyidejűleg különböző törvényhozói, közigazgatási, bírósági és egyéb intézkedésekre van szükség;

Felidézve továbbá, hogy a Nemzetközi Emberi Jogi Konferencia határozottan kinyilvánította, hogy a kínzás felszámolására irányuló törekvéseknek elsősorban és főként a megelőzést kell megcélolniuk, és az Egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének elfogadását sürgette, amelynek a rendeltetése létrehozni a fogvatartási helyek rendszeres látogatásának megelőző rendszerét;

Meggyőződve arról, hogy a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmét megelőző jellegű, nem bírósági eszközökkel lehet megerősíteni, amelyek a fogvatartási helyek rendszeres látogatásán alapulnak;

Az alábbiakban állapodtak meg:

¹³¹ Kihirdetve: 2011. XI. 3.

I. RÉSZ

ÁLTALÁNOS ELVEK

1. cikk

A jegyzőkönyv célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.

2. cikk

1. A Kínzás Elleni Bizottságon belül létrejön a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottsága (a továbbiakban: Megelőzési Albizottság), amely a jelen jegyzőkönyvben meghatározott feladatokat hajtja végre.

2. A Megelőzési Albizottság az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának keretei között végzi tevékenységét, illetve annak céljai és alapelvei, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének azon normái szerint működik, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódra vonatkoznak.

3. A Megelőzési Albizottság ezenkívül a bizalmasság, a pártatlanság, a szelektivitásmentesség, az univerzalitás és az objektivitás alapelvei szerint működik.

4. A Megelőzési Albizottság és a részes államok együttműködnek a jelen jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtása céljából.

3. cikk

Minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

4. cikk

1. Minden részes állam köteles a jelen jegyzőkönyvnek megfelelően lehetővé tenni a látogatásokat a 2. és 3. cikkben hivatkozott mechanizmus keretében, a joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely helyen, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (a továbbiakban: fogvatartási helyek). A látogatások célja az, hogy szükség esetén megerősítsék az említett személyek védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetésekkel szemben.

2. A jelen jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

II. RÉSZ

A MEGELŐZÉSI ALBIZOTTSÁG

5. cikk

1. A Megelőzési Albizottság tíz tagból áll. Miután az ötvenedik részes állam is ratifikálta a jelen jegyzőkönyvet, vagy csatlakozott ahhoz, a Megelőzési Albizottság tagjainak száma huszonötre nő.

2. A Megelőzési Albizottság tagjait olyan személyek közül kell kiválasztani, akik erkölcsileg feddhetetlenek, bizonyítottan sikeres szakmai tapasztalatokat szereztek az igazságszolgáltatás, különösen a büntetőjog, a büntetés-végrehajtás vagy a rendőrségi igazgatás terén, illetve azokon a területeken, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódhoz kapcsolódnak.

3. A Megelőzési Albizottság összeállítása során megfelelően figyelembe kell venni a kiegyenlített földrajzi megoszlást, valamint a részes államok különböző civilizációinak és jogrendszerének képviselőit.

4. Az összeállítás során figyelembe kell venni továbbá a két nem kiegyensúlyozott képviselőit az egyenlőség és a diszkriminációmentesség alapelve szerint.

5. A Megelőzési Albizottságnak nem lehet két olyan tagja, akik ugyanazon államnak a polgárai.

6. A Megelőzési Albizottság tagjai saját minőségükben járnak el, függetlenek és pártatlanok, és kötelesek a Megelőzési Albizottság rendelkezésére állni a hatékony munkavégzés érdekében.

6. cikk

1. Mindegyik részes állam jogosult arra, hogy a jelen cikk 2. bekezdése alapján legfeljebb két olyan tagot jelöljön, akik rendelkeznek az 5. cikkben foglalt képesítéssel, és megfelelnek az abban foglalt követelményeknek, valamint a jelölés során kötelesek részletes tájékoztatást adni a jelöltek alkalmasságáról.

2. a) kizárólag valamely részes állam polgára jelölhető;

b) a két jelölt közül legalább az egyiknek a jelölő részes állam polgárának kell lennie;

c) egy részes államnak legfeljebb két polgára jelölhető;

d) ha valamely részes állam egy másik részes állam polgárát kívánja jelölni, a jelölés előtt meg kell szereznie az adott részes állam hozzájárulását.

3. Legalább öt hónappal a részes államok azon ülése előtt, ahol sor kerül a választásra, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára levelet küld a részes államoknak, amelyben felkéri őket, hogy jelöléseiket három hónapon belül nyújtsák be. A főtitkár előterjeszti az összes jelölt betűrendes névsorát, az őket jelölő részes államok feltüntetésével.

7. cikk

1. A Megelőzési Albizottság tagjait az alábbiak szerint kell megválasztani:

a) elsődleges szempont a jelen jegyzőkönyv 5. cikkében felsorolt követelményeknek és szempontoknak való megfelelés;

b) az első választást legkésőbb hat hónappal a jelen jegyzőkönyv hatálybalépése után kell megtartani;

c) a részes államok titkos szavazással választják meg a Megelőzési Albizottság tagjait;

d) a Megelőzési Albizottság tagjait a részes államok két évente megtartandó ülésén kell megválasztani, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára hív össze; ezeken az üléseken, amelyek a részes államok kétharmadának a képviselője esetén határozatképesek, azokat a személyeket kell a Megelőzési Albizottságba beválasztottnak tekinteni, akik a legtöbb szavazatot kapták, feltéve, hogy a részes államok képviselőinek az abszolút többsége jelen volt és szavazott.

2. Ha a választás során valamely részes államnak két polgára is jogosulttá vált arra, hogy a Megelőzési Albizottság tagja legyen, a több szavazatot szerzett jelöltet kell a Megelőzési Albizottság tagjának tekinteni. Ha azonos állampolgárságú személyek azonos számú szavazatot kaptak, az alábbiak szerint kell eljárni:

a) ha csak az egyiket jelölte az a részes állam, amelynek az adott személy a polgára, ez az illető lesz a Megelőzési Albizottság tagja;

b) ha mindkét jelöltet az a részes állam jelölte, amelynek mindketten az állampolgárai, külön titkos szavazási fordulót kell tartani annak megállapítására, hogy melyik legyen tag;

c) ha egyikjelöltet sem az a részes állam jelölte, amelynek az állampolgárai, külön titkos szavazási fordulót kell tartani annak megállapítására, hogy melyik legyen tag.

8. cikk

Ha a Megelőzési Albizottság valamely tagja meghal, lemond, vagy bármilyen okból már nem tud eleget tenni a kötelezettségeinek, az őt jelölő részes állam a részes államok többségi jóváhagyásával egy másik alkalmas, szakképzett és az 5. cikkben foglalt követelményeknek megfelelő személyt jelöl a helyére, figyelembe véve a különböző szakterületek megfelelő egyensúlyának követelményét. Az illető a részes államok következő üléséig marad hivatalban. A jóváhagyást megadottnak kell tekinteni, kivéve, ha a részes államoknak legalább a fele elutasító választ ad hat héten belül azután, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárától tájékoztatást kaptak a kinevezési javaslatról.

9. cikk

A Megelőzési Albizottság tagjait négy évre választják. Ismételt jelölés esetén egy alkalommal választhatók újra. Az első választáson megválasztott tagok felének két év elteltével jár le a megbízásuk; ezeknek a személyeknek a nevét közvetlenül az első választás után a 7. cikk 1. bekezdésének *d)* pontjában hivatkozott ülés levezető elnöke választja ki sorsolással.

10. cikk

1. A Megelőzési Albizottság két évre választ tisztségviselőket, akik újraválaszthatók.

2. A Megelőzési Albizottság maga alkotja meg az eljárásrendjét. Ez az eljárásrend többek között az alábbiakról rendelkezik:

a) a határozatképességhez a tagok fele plusz egy tag szükséges;

b) a Megelőzési Albizottság a jelen lévő tagok egyszerű szavazattöbbségével hozza meg döntéseit;

c) a Megelőzési Albizottság zárt üléseket tart.

3. A Megelőzési Albizottság alakuló ülését az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára hívja össze. Az alakuló ülést követően a Megelőzési Albizottság a saját eljárásrendjében előírt időpontokban ül össze. A Megelőzési Albizottság és a Kínzás Elleni Bizottság egyidejűleg, évente legalább egyszer ülésezik.

III. RÉSZ

A MEGELŐZÉSI ALBIZOTTSÁG MEGBÍZATÁSA

11. cikk

1. A Megelőzési Albizottság

a) ellátogat a 4. cikkben hivatkozott helyekre, és ajánlásokat fogalmaz meg a részes államok számára a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméről;

b) a nemzeti megelőző mechanizmusokat illetően

(i) szükség szerint tanácsot ad és segítséget nyújt a részes államoknak azok létrehozásában;

(ii) közvetlen és szükség szerint bizalmas kapcsolatot tart fenn a nemzeti megelőző mechanizmusokkal, és azoknak képzést és technikai segítséget kínál, hogy kapacitásukat meg tudják erősíteni;

(iii) tanácsot ad és segítséget nyújt nekik azoknak az igényeknek és eszközöknek az értékeléséhez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméhez szükségesek;

(iv) ajánlásokat fogalmaz meg és beszámol megfigyeléseiről a részes államok számára, hogy megerősítse a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni nemzeti megelőző mechanizmusok kapacitását és megbízatását;

c) a kínzás általános megakadályozása érdekében együttműködik az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes szerveivel és mechanizmusaival, valamint azokkal a nemzetközi, regionális és nemzeti intézményekkel vagy szervezetekkel, amelyek célja megerősíteni mindenkinek a védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben.

12. cikk

Annak érdekében, hogy a Megelőzési Albizottság eleget tehessen a 11. cikkben foglalt megbízatásának, a részes államok vállalják, hogy:

a) saját területükön fogadják a Megelőzési Albizottságot, és lehetővé teszik, hogy annak tagjai bejussanak a jelen jegyző könyv 4. cikkében meghatározott fogvatartási helyekre;

b) biztosítják a Megelőzési Albizottság által kért valamennyi érdemi tájékoztatást az igények és azon intézkedések értékeléséhez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének megerősítéséhez szükségesek a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;

c) ösztönzik és megkönnyítik a kapcsolattartást a Megelőzési Albizottság és a nemzeti megelőző mechanizmusok között;

d) megvizsgálják a Megelőzési Albizottság ajánlásait, és párbeszédet folytatnak a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.

13. cikk

1. A Megelőzési Albizottság – első alkalommal sorsolással – összeállítja a részes államokba teendő rendszeres látogatások programját, hogy eleget tegyen a 11. cikkben foglalt megbízatásának.

2. A Megelőzési Albizottság egyeztetéseket folytat, majd tájékoztatja a részes államokat a programjáról, hogy azok haladéktalanul megtehessék a szükséges gyakorlati intézkedéseket a későbbi látogatások fogadására.

3. A látogatásokon a Megelőzési Albizottság legalább két tagja vesz részt. Ezeket a tagokat szükség szerint olyan szakértők is elkísérhetik, akik a jelen jegyzőkönyvben szereplő területeken bizonyítottan szakmai tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkeznek, és akiket abból a szakértői névjegyzékből kell kiválasztani, amelyet a részes államok, az Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogi Főbiztosa Hivatalának és az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Büntelmegelőzési Központjának javaslatai alapján állítanak össze. A névjegyzék összeállítása során az érintett részes államok legfeljebb öt nemzeti szakértőre tehetnek javaslatot. Az érintett részes állam kifogást emelhet az ellen, hogy egy adott szakértő részt vegyen a látogatáson. Ebben az esetben a Megelőzési Albizottság más szakértőt javasol.

4. Ha a Megelőzési Albizottság célszerűnek tartja, a terv szerinti látogatás után rövid utólagos látogatást is javasolhat.

14. cikk

1. Annak érdekében, hogy a Megelőzési Albizottság eleget tehessen a megbízatásának, a részes államok az alábbiakat vállalják:

a) korlátlan hozzáférést biztosítanak minden információhoz a szabadságuktól megfosztott, a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken őrzött személyek számáról, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről;

b) korlátlan hozzáférést biztosítanak minden információhoz az említett személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről;

c) az alábbi 2. bekezdésnek megfelelően korlátlan hozzáférést biztosítanak minden fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez;

d) lehetővé teszik a tanúk nélküli, személyes vagy – szükség szerint – tolmácsolással biztosított magánmeghallgatást a szabadságuktól megfosztott személyeknek és minden más olyan személynek, aki a Megelőzési Albizottság véleménye szerint érdemi információval szolgálhat;

e) lehetővé teszik, hogy az Albizottság szabadon kiválassza a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket.

2. Valamely meghatározott fogvatartási hely meglátogatása ellen kizárólag akkor lehet kifogást emelni, ha azt olyan sürgős és elháríthatatlan nemzetvédelmi, közbiztonsági, elemi csapással vagy a helyszínen folyó súlyos zavargásokkal kapcsolatos okok indokolják, amelyek ideiglenesen megakadályozzák a látogatást. Valamely részes államban fennálló, kihirdetett szükségállapot nem indokolja a látogatás elleni kifogást.

15. cikk

Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a Megelőzési Albizottsággal vagy annak küldötteivel akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

16. cikk

1. A Megelőzési Albizottság bizalmasan közli ajánlásait és megfigyeléseit a részes állammal és – adott esetben – a nemzeti megelőző mechanizmussal.

2. A Megelőzési Albizottság akkor hozza nyilvánosságra jelentését az érintett részes állam megjegyzéseivel együtt, ha azt az érintett részes állam kéri. Ha a részes állam a jelentés egy részét nyilvánosságra hozza, a Megelőzési Albizottság részben vagy teljes egészében közzéteheti a jelentést. Az érintett személy kifejezett hozzájárulása nélkül azonban semmiféle személyes adat nem hozható nyilvánosságra.

3. A Megelőzési Albizottság nyilvános éves jelentést tesz közzé tevékenységéről a Kínzás Elleni Bizottság számára.

4. Ha a részes állam megtagadja a 12. és 14. cikk szerinti együttműködést a Megelőzési Albizottsággal, vagy a helyzet javítására szolgáló intézkedéseket a Megelőzési Albizottság ajánlásainak fényében, a Kínzás Elleni Bizottság jogosult a Megelőzési Albizottság tagjainak többségi szavazatával úgy határozni, miután a részes állam lehetőséget kapott állásfoglalásának közzétételére, hogy nyilvános közleményt ad ki az ügyről, vagy nyilvánosságra hozza a Megelőzési Albizottság jelentését.

IV. RÉSZ

NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUSOK

17. cikk

Legkésőbb egy évvel a jelen jegyzőkönyv hatálybalépését, ratifikálását vagy a hozzá történő csatlakozást követően minden részes állam köteles fenntartani, kijelölni vagy létrehozni egy vagy

több független nemzeti megelőző mechanizmust a kínzások belföldi megelőzésére. A decentralizált egységek által létrehozott mechanizmusokat akkor lehet nemzeti megelőző mechanizmusnak nevezni a jelen jegyzőkönyv alkalmazásában, ha megfelelnek a jelen jegyzőkönyv rendelkezéseinek.

18. cikk

1. A részes államok szavatolják mind a nemzeti megelőző mechanizmusok működésének, mind az azokban dolgozó személyeknek a függetlenségét.

2. A részes államok a szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviselőire.

3. A részes államok vállalják, hogy biztosítják a nemzeti megelőző mechanizmusok működéséhez szükséges erőforrásokat.

4. A nemzeti megelőző mechanizmusok létrehozásakor a részes államok kellő figyelmet szentelnek az emberi jogok előmozdítása és védelme érdekében létrehozott nemzeti intézmények jogállásával kapcsolatos alapelveknek.

19. cikk

A nemzeti megelőző mechanizmusokat legalább az alábbiakra kell felhatalmazni:

a) a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód rendszeres vizsgálata a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, hogy szükség szerint megerősítsék a védelmüket a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;

b) ajánlások megfogalmazása az illetékes hatóságok számára, hogy javítsák a szabadságuktól megfosztott személyek körülményeit és a velük való bánásmódot, és hogy megakadályozzák a kínzást és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének vonatkozó normáit;

c) javaslatok és észrevételek benyújtása a hatályos vagy tervezett jogszabályokkal kapcsolatosan.

20. cikk

Annak érdekében, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusok eleget tehessenek megbízatásuknak, a részes államok az alábbiakat vállalják:

a) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz a szabadságuktól megfosztott személyek számáról a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről;

b) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz az említett személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről;

c) hozzáférést biztosítanak valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez;

d) lehetővé teszik a szabadságuktól megfosztott személyek és minden más olyan személy tanúk nélküli, személyes vagy – szükség szerint – tolmácsolással biztosított magánmeghallgatását, aki a nemzeti megelőző mechanizmus véleménye szerint érdemi információval szolgálhat;

e) lehetővé teszik, hogy a mechanizmus szabadon kiválassza a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket;

f) biztosítják a jogot a Megelőzési Albizottsággal való kapcsolattartáshoz, annak tájékoztatásához és az azzal való találkozáshoz.

21. cikk

1. Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

2. A nemzeti megelőző mechanizmus által gyűjtött bizalmas információkat titkosan kell kezelni. Az érintett személy kifejezett hozzájárulása nélkül semmiféle személyes adat nem hozható nyilvánosságra.

22. cikk

A részes állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azzal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.

23. cikk

A részes államok vállalják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusok éves jelentéseit közzéteszik és terjesztik.

V. RÉSZ

NYILATKOZAT

24. cikk

1. Ratifikáláskor a részes államok olyan nyilatkozatot tehetnek, amellyel elhalasztják a jelen jegyzőkönyv III. vagy IV. részéből származó kötelezettségeik teljesítését.

2. Ez a halasztás legfeljebb három évig érvényes. A részes állam megfelelő, a hosszabbítási igényt kellően alátámasztó nyilatkozatainak megtétele, illetve a Megelőzési Albizottsággal folytatott egyeztetés után a Kínzás Elleni Bizottság további két évvel meghosszabbíthatja az említett időszakot.

VI. RÉSZ

PÉNZÜGYI RENDELKEZÉSEK

25. cikk

1. A Megelőzési Albizottságnak a jelen jegyzőkönyv végrehajtásával kapcsolatban felmerülő költségeit az Egyesült Nemzetek Szervezete viseli.

2. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára biztosítja annak személyi és tárgyi feltételeit, hogy a Megelőzési Albizottság hatékonyan végre tudja hajtani a jelen jegyzőkönyvből származó feladatait.

26. cikk

1. A Közgyűlés vonatkozó eljárási szabályai szerint egy külön alapot kell létrehozni, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének pénzügyi szabályai és rendelkezései alapján kell kezelni, annak érdekében, hogy egy-egy részes állam meglátogatása után elősegítse a Megelőzési Albizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtásának és a nemzeti megelőző mechanizmusok oktatási programjainak finanszírozását.

2. A külön alap finanszírozása a kormányok, kormányközi és civil szervezetek, valamint más állami vagy magánszervezetek önkéntes adományaival történik.

VII. RÉSZ

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

27. cikk

1. A jelen jegyzőkönyvet bármely állam aláírhatja, amely aláírta az Egyezményt.
2. A jegyzőkönyvet bármely állam ratifikálhatja, amely ratifikálta az Egyezményt vagy csatlakozott ahhoz. A ratifikációs okmányokat az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál kell letétbe helyezni.
3. A jegyzőkönyvhöz bármely állam csatlakozhat, amely ratifikálta az Egyezményt, vagy csatlakozott ahhoz.
4. A csatlakozás a csatlakozási okmányoknak az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál való letétbe helyezésével történik.
5. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára minden olyan államot tájékoztat az egyes ratifikációs vagy csatlakozási okmányok letétbe helyezéséről, amely aláírta a jelen jegyzőkönyvet, vagy csatlakozott ahhoz.

28. cikk

1. A jelen jegyzőkönyv harminc nappal azután lép hatályba, hogy a huszadik ratifikációs vagy csatlakozási okmányt letétbe helyezték az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál.
2. A jelen jegyzőkönyv a saját ratifikációs vagy csatlakozási okmányának letétbe helyezését követő harmincadik napon lép hatályba minden olyan állam esetében, amely azt követően ratifikálja a jelen jegyzőkönyvet, vagy azt követően csatlakozik ahhoz, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál letétbe helyezték a huszadik ratifikációs vagy csatlakozási okmányt.

29. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések korlátozás vagy kivétel nélkül kiterjednek a szövetségi államok minden részére.

30. cikk

A jelen jegyzőkönyvhöz nem lehet fenntartásokat kapcsolni.

31. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések nem érintik a részes államok olyan regionális egyezményekből származó kötelezettségeit, amelyek látogatási rendszert írnak elő a fogvatartási helyeken. A Közgyűlés arra ösztönzi a Megelőzési Albizottságot és az említett regionális egyezmények alapján létrehozott testületeket, hogy a párhuzamosságok elkerülése, valamint a jelen jegyzőkönyv céljainak hatékony megvalósítása érdekében tanácskozzanak és működjenek együtt.

32. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések nem érintik a részes államoknak az 1949. augusztus 12-i négy genfi egyezményből és az azokhoz kapcsolódó 1977. június 8-i kiegészítő

jegyzőkönyvekből származó kötelezettségeit, sem azt a lehetőséget, hogy bármely részes állam engedélyezze a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának a fogvatartási helyek meglátogatását a nemzetközi humanitárius jog hatálya alá nem tartozó helyzetekben.

33. cikk

1. Bármely részes állam bármikor felmondhatja a jelen jegyzőkönyvet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárának címzett írásbeli értesítéssel, aki ezt követően tájékoztatja a jelen jegyzőkönyvben és az Egyezményben részes államokat. A felmondás egy évvel azután lép hatályba, hogy a főtitkár átvette az arról szóló értesítést.

2. A felmondás nem mentesíti a részes államot a jelen jegyzőkönyvből származó azon kötelezettségei alól, amelyek a felmondás hatálybalépését megelőző cselekményekre vagy helyzetekre vonatkoznak, illetve azon intézkedések alól, amelyek megtételét a Megelőzési Albizottság határozza el, vagy határozhatja el az érintett részes állammal szemben. Ezenkívül a felmondás semmilyen módon nem érinti azon ügyek további vizsgálatát, amelyekkel a Megelőzési Albizottság már a felmondás hatálybalépése előtt kezdett foglalkozni.

3. A részes állam felmondásának hatálybalépése után a Megelőzési Albizottság már nem kezdheti meg az adott állam újabb ügyeinek vizsgálatát.

34. cikk

1. Bármely részes állam javasolhatja a jelen jegyzőkönyv módosítását, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárához kell benyújtania. A főtitkár ezt követően közli a részes államokkal a jelen jegyzőkönyvre vonatkozó módosító javaslatot, és felkéri őket annak közlésére, hogy kívánják-e konferencia keretében megvitatni és megszavazni a javaslatot. Ha a tájékoztatástól számított négy hónapon belül a részes államoknak legalább az egyharmada támogatja a konferencia összehívását, a főtitkár összehívja a konferenciát az Egyesült Nemzetek Szervezetének égisze alatt. Azon módosító javaslatokat, amelyeket a konferencián részt vevő és szavazó részes államok kétharmados többséggel elfogadtak, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára jóváhagyás céljából beterjeszti a részes államoknak.

2. A jelen cikk 1. bekezdése szerint jóváhagyott módosító javaslat akkor lép hatályba, amikor azt a jelen jegyzőkönyv részes államai – saját alkotmányos eljárásaik szerint – kétharmados többséggel elfogadták.

3. A módosítások a hatálybalépésüket követően kötelező érvényűek az azokat elfogadó részes államokra nézve, a többi részes államra nézve pedig továbbra is érvényesek a jelen jegyzőkönyv rendelkezései és az általuk elfogadott korábbi módosítások.

35. cikk

A Megelőzési Albizottság és a nemzeti megelőző mechanizmusok tagjait megilletik mindazok a kiváltságok és mentességek, amelyek feladataik független ellátásához szükségesek. A Megelőzési Albizottság tagjait megilletik mindazok a kiváltságok és mentességek, amelyeket az Egyesült Nemzetek Szervezetének kiváltságairól és mentességeiről szóló 1946. február 13-i egyezmény 22. szakasza határoz meg, az említett egyezmény 23. szakaszában foglalt feltételek mellett.

36. cikk

Egy-egy részes államban tett látogatás során a Megelőzési Albizottság tagjai a jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések és célok, valamint az általuk élvezett kiváltságok és mentességek sérelme nélkül kötelesek:

- a) tiszteletben tartani a meglátogatott állam törvényeit és jogszabályait;

b) tartózkodni minden olyan cselekménytől vagy tevékenységtől, amely összeférhetetlen feladataik pártatlan és nemzetközi jellegével.

37. cikk

1. A jelen jegyzőkönyvet, amelynek arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol nyelvű változatai egyformán hitelesek, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál kell letétbe helyezni.

2. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára minden állam számára hiteles másolatot küld a jelen jegyzőkönyvről.”

4. § A jegyzőkönyv 24. cikke alapján a Magyar Köztársaság a jegyzőkönyv kötelező hatályának elismerésekor a jegyzőkönyvhöz nyilatkozatot tesz. A nyilatkozat hiteles angol nyelvű szövege és annak hivatalos magyar nyelvű fordítása a következő:

„In accordance with Article 24 of the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Republic of Hungary declares the postponement for three years of the implementation of the obligations under Part IV of the Optional Protocol, concerning national preventive mechanisms.”

„A Magyar Köztársaság a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének 24. cikkével összhangban kijelenti, hogy a fakultatív jegyzőkönyv IV. részéből származó, a nemzeti megelőző mechanizmussal kapcsolatos kötelezettségeinek teljesítését három évvel elhalasztja.”

5. § (1) E törvény – a (2)-(4) bekezdésben meghatározott kivételekkel – a kihirdetését követő napon lép hatályba.

(2) E törvény 2. és 3. §-a a jegyzőkönyv 28. cikk 2. bekezdésében meghatározott időpontban lép hatályba.¹³²

(3) E törvény 8-10. §-a 2015. január 1-jén lép hatályba.

(4) E törvény 11. §-a 2012. január 2-án lép hatályba.

(5) A jegyzőkönyv, illetve e törvény 2. és 3. §-a hatálybalépésének naptári napját a külpolitikáért felelős miniszter annak ismertté válását követően a Magyar Közlönyben haladéktalanul közzétett egyedi határozatával állapítja meg.¹³³

(6)¹³⁴ Az e törvény végrehajtásához szükséges intézkedésekről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter, az egészségügyért felelős miniszter, a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter, a honvédelemért felelős miniszter, az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter, az igazságügyért felelős miniszter, az oktatásért felelős miniszter és a rendészetért felelős miniszter gondoskodik.

6-7. §¹³⁵

8-10. §¹³⁶

11. § Hatályát veszti e törvény 6. és 7. §-a.

¹³² Hatályba lépett 2012. II. 11-én a 9/2012. (II. 24.) KüM közlemény alapján.

¹³³ Lásd: 9/2012. (II. 24.) KüM közlemény.

¹³⁴ Módosította: 2011. évi CCI. törvény 420. §.

¹³⁵ Hatályon kívül helyezte: ugyane törvény 11. §. Hatálytalan: 2012. I. 2-től.

¹³⁶ Hatályon kívül helyezte: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2015. I. 2-től.

2011. évi CXI. törvény

az alapvető jogok biztosáról¹³⁷

Az Országgyűlés az alapvető jogok hatékony, egységes szemléletű és legteljesebb védelmének megteremtése érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény 30. cikk (5) bekezdése alapján a következő törvényt alkotja:

I. Fejezet

Általános rendelkezések

1. Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek feladat- és hatásköre

1. § (1)¹³⁸ Az alapvető jogok biztosa – az Alaptörvényben meghatározott feladat- és hatásköre mellett – az e törvényben meghatározott feladat- és hatásköröket gyakorol.

(2) Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít

a) a gyermekek jogainak,

b) az Alaptörvény P) cikkében meghatározott értékeknek (a továbbiakban: a jövő nemzedékek érdekei),

c) az Alaptörvény XXIX. cikkében meghatározott jogoknak (a továbbiakban: a Magyarországon élő nemzetiségek jogai), valamint

d) a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére.

(3)¹³⁹ Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.

2. § (1)¹⁴⁰ Az alapvető jogok biztosa áttekinti és elemzi az alapvető jogok magyarországi helyzetét, és az alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készít. Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző közigazgatási szerv, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Független Rendészeti Panasztestület, valamint az oktatási jogok biztosa az alapvető jogok biztosának megkeresése alapján a statisztikai kimutatáshoz személyes adatokat nem tartalmazó összesített adatokat szolgáltat.

(2) Az alapvető jogok biztosa véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, a hosszú távú fejlesztési, területrendezési és a jövő nemzedékek életminőségét egyébként közvetlenül érintő terveket és koncepciókat, valamint javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.

(3)¹⁴¹ Az alapvető jogok biztosa kezdeményezheti az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát, az Alaptörvény értelmezését, valamint a

¹³⁷ Kihirdetve: 2011. VII. 26.

¹³⁸ A 2011. évi CXLI. törvény 6. § (1) szerinti szöveggel lép hatályba.

¹³⁹ A 2011. évi CXLI. törvény 6. § (2) szerinti szöveggel lép hatályba.

¹⁴⁰ Módosította: 2012. évi CLXXXVI. törvény 1. §, 2013. évi CLXXXIII. törvény 22. § (6).

¹⁴¹ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 1. §. Hatályos: 2013. XII. 19-től.

kihirdetéstől számított harminc napon belül az Alaptörvény és az Alaptörvény módosítása megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények megtartásának vizsgálatát.

(4) Az alapvető jogok biztosa közreműködik a feladat- és hatáskörét érintő nemzetközi szerződések alapján készülő nemzeti jelentések előkészítésében, figyelemmel kíséri és értékeli a szerződések magyar joghatóság alá tartozó érvényesülését.

(5)¹⁴² Az alapvető jogok biztosa elősegíti az emberi jogok érvényesülését és védelmét. Ennek során társadalmi tudatformáló, felvilágosító tevékenységet végez és együttműködik azon szervezetekkel és nemzeti intézményekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása.

(6)¹⁴³ Az alapvető jogok biztosa ellátja a 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait.

3. § (1) Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, és

*a)*¹⁴⁴ rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól,

*b)*¹⁴⁵ felhívja az alapvető jogok biztosa, az érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére,

c) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,

d) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,

e) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon,

*f)*¹⁴⁶ figyelemmel kíséri a fenntartható fejlődés Országgyűlés által elfogadott stratégiájának megvalósulását,

*g)*¹⁴⁷ javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására, valamint

*h)*¹⁴⁸ nemzetközi tevékenységével elősegíti a jövő nemzedékek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer értékeinek bemutatását.

(2) Az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és

*a)*¹⁴⁹ rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól,

*b)*¹⁵⁰ felhívja az alapvető jogok biztosa, érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértés veszélyére,

c) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,

d) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,

e) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon,

*f)*¹⁵¹ véleményezi a Kormány társadalmi felzárkózásról szóló stratégiáját és figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségeket érintő célkitűzéseinek megvalósulását,

*g)*¹⁵² javaslatot tehet a Magyarországon élő nemzetiségek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására, valamint

¹⁴² Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 2. §. Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴³ Beiktatta: 2011. évi CXLI. törvény 8. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁴⁴ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 3. § (1). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴⁵ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 3. § (1). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴⁶ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 3. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴⁷ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 3. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴⁸ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 3. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁴⁹ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 4. § (1). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵⁰ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 4. § (1). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵¹ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 4. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

b)¹⁵³ nemzetközi tevékenységével elősegíti a Magyarországon élő nemzetiségek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer értékeinek bemutatását.

(3) Ha az alapvető jogok biztosának a helyettese az (1) bekezdés a) pontjában vagy a (2) bekezdés a) pontjában meghatározott feladatkörében tesz javaslatot arra, hogy az alapvető jogok biztosa hivatalból járjon el vagy forduljon az Alkotmánybírósághoz, az alapvető jogok biztosa köteles ennek megfelelően eljárni, vagy az elutasítás indokairól éves beszámolójában az Országgyűlést tájékoztatni.

(4)¹⁵⁴ Tevékenysége során az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese „a jövő nemzedékek szószólója” címet, az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese „a nemzetiségi jogok védelmezője” címet viselheti.

II. Fejezet

Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek megbízatása

2. Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek megválasztása

4. § (1) Az Országgyűlés az alapvető jogok biztosának a javaslatára választja meg az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesét, valamint az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesét.

(2) Az alapvető jogok biztosának helyettese felett – a megbízatás létrejöttének és megszüntetésének kivételével – a munkáltatói jogokat az alapvető jogok biztosa gyakorolja.

5. § (1) Alapvető jogok biztosának és helyettesének minden olyan jogász végzettségű, az országgyűlési képviselők választásán választható magyar állampolgár megválasztható, aki az e szakaszban előírt követelményeknek megfelel.

(2) Az Országgyűlés az alapvető jogok biztosát azok közül a kiemelkedő tudású elméleti vagy legalább tízévi szakmai gyakorlattal rendelkező jogászok közül választja meg, akik harmincötödik életévüket betöltötték, és az alapvető jogokat érintő eljárások lefolytatásában, felügyeletében vagy tudományos elméletében jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek.

(3) Az Országgyűlés az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesét azok közül a harmincötödik életévüket betöltött jogászok közül választja meg, akik kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább tízéves szakmai gyakorlattal rendelkeznek, és a jövő nemzedékek érdekeit érintő eljárások lefolytatásában, felügyeletében vagy tudományos elméletében jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek.

(4) Az Országgyűlés az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesét azok közül a harmincötödik életévüket betöltött jogászok közül választja meg, akik kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább tízéves szakmai gyakorlattal rendelkeznek, és a Magyarországon élő nemzetiségek jogait érintő eljárások lefolytatásában, felügyeletében vagy tudományos elméletében jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek.

(5)¹⁵⁵ Nem lehet az alapvető jogok biztosa vagy helyettese az, aki a választásra irányuló javaslat megtételének időpontját megelőző négy évben országgyűlési képviselő, nemzetiségi szószóló, európai parlamenti képviselő, köztársasági elnök, a Kormány tagja, államtitkár, önkormányzati képviselő, polgármester, alpolgármester, nemzetiségi önkormányzat tagja, jegyző, a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagja, a rendvédelmi szervek és rendvédelmi feladatot ellátó szervek hivatásos állományú tagja, párt tisztségviselője vagy alkalmazottja volt.

¹⁵² Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 4. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵³ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 4. § (2). Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵⁴ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 5. §. Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵⁵ A 2011. évi CCI. törvény 410. § (1) szerint módosított szöveggel lép hatályba. Módosította: 2012. évi XXXVI. törvény 158. § (28).

6. § (1) A köztársasági elnök az alapvető jogok biztosának a személyére az alapvető jogok biztosa megbízási idejének a lejártát megelőző kilencven napon belül, de legkésőbb a megbízási idő lejártát megelőző negyvenötödik napon tesz javaslatot.

(2) Ha az alapvető jogok biztosának a megbízatása a 16. § (1) bekezdés *b)-g)* pontjában meghatározott okból szűnt meg, a köztársasági elnök a megbízatás megszűnésétől számított harminc napon belül tesz javaslatot az alapvető jogok biztosának a személyére.

(3) Ha a javasolt személyt az Országgyűlés nem választja meg, a köztársasági elnök legkésőbb harminc napon belül új javaslatot tesz.

(4) Az alapvető jogok biztosának javasolt személyt az Országgyűlés –az alapvető jogok biztosa feladatkörét érintően – hatáskörrel rendelkező bizottsága meghallgatja.

(5) Az alapvető jogok biztosa egyszer újraválasztható.

7. § (1) Az alapvető jogok biztosa a helyettesének a személyére a helyettes megbízási idejének a lejártát megelőző kilencven napon belül, de legkésőbb a megbízási idő lejártát megelőző negyvenötödik napon tesz javaslatot.

(2) Ha az alapvető jogok biztosa helyettesének a megbízatása a 17. § (1) bekezdés *b)-g)* pontjában meghatározott okból szűnt meg, az alapvető jogok biztosa a megbízatás megszűnésétől számított harminc napon belül tesz javaslatot az alapvető jogok biztosa helyettesének a személyére.

(2a)¹⁵⁶ Ha az alapvető jogok biztosa és helyettese megbízatása egyidejűleg szűnik meg, a helyettes személyére az újonnan megválasztott alapvető jogok biztosa a megválasztását követő harminc napon belül tesz javaslatot.

(3) Ha az alapvető jogok biztosa helyettesének javasolt személyt az Országgyűlés nem választja meg, az alapvető jogok biztosa legkésőbb harminc napon belül új javaslatot tesz.

(4) Az alapvető jogok biztosa a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettesének személyére vonatkozó javaslatának megtétele előtt kikéri az országos nemzetiségi önkormányzatok véleményét.

(5) Az alapvető jogok biztosa helyettesének javasolt személyt az Országgyűlésnek a helyettes feladatkörét érintően hatáskörrel rendelkező bizottsága meghallgatja.

(6) Az alapvető jogok biztosának helyettese egyszer újraválasztható.

3. Összeférhetetlenség

8. § (1) Az alapvető jogok biztosának és helyettesének a megbízatása összeegyeztethetetlen minden más állami, önkormányzati, társadalmi és politikai tisztséggel vagy megbízatással.

(2)¹⁵⁷ Az alapvető jogok biztosa és helyettese más keresőtevékenységet nem folytathat, és egyéb tevékenységéért – a tudományos, oktatói, művészeti, szerzői jogi védelem alá eső, lektori, szerkesztői tevékenységet és a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt kivéve – díjazást nem fogadhat el.

(3) Az alapvető jogok biztosa és helyettese nem lehet gazdasági társaság vezető tisztségviselője, felügyelőbizottságának tagja, valamint gazdasági társaság személyes közreműködésre kötelezett tagja.

4. Vagyonnyilatkozat

9. § (1) Az alapvető jogok biztosa és helyettese a megválasztását követő harminc napon belül, majd ezt követően minden évben január 31-ig, valamint a megbízatásának megszűnését követő harminc napon belül az országgyűlési képviselők vagyonnyilatkozatával azonos tartalmú vagyonnyilatkozatot tesz.

¹⁵⁶ Beiktatta: 2013. évi CCXXIII. törvény 6. §. Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁵⁷ Megállapította: 2014. évi CL. törvény 78. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

(2) Az alapvető jogok biztosa és helyettese a vagyonyilatkozatához csatolni köteles a vele közös háztartásban élő házas- vagy élettársának, gyermekeinek (a továbbiakban együtt: családtag) az alapvető jogok biztosa és helyettese vagyonyilatkozatával azonos tartalmú vagyonyilatkozatát.

(3) A vagyonyilatkozat-tétel elmulasztása esetén – a vagyonyilatkozat benyújtásáig – az alapvető jogok biztosa és helyettese megbízatását nem gyakorolhatja, javadalmazásban nem részesül.

(4) A családtag vagyonyilatkozata kivételével a vagyonyilatkozat nyilvános, oldalhű másolatát – a családtag személyes adatai kivételével – az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának (a továbbiakban: Hivatal) főtitkára a Hivatal honlapján haladéktalanul közzéteszi. A vagyonyilatkozat a honlapról az alapvető jogok biztosa, illetve helyettese megbízatásának megszűnését követő egy év elteltével távolítható el.

(5) A vagyonyilatkozatokat a Hivatal főtitkára kezeli.

(6) A családtag vagyonyilatkozatába csak az Országgyűlés összeférhetlenségi ügyekkel foglalkozó bizottságának (a továbbiakban: összeférhetlenségi bizottság) tagjai tekinthetnek be az alapvető jogok biztosa vagy helyettese vagyonyilatkozatával kapcsolatos eljárás során.

(7) Az alapvető jogok biztosa vagy helyettese vagyonyilatkozatával kapcsolatos eljárást az összeférhetlenségi bizottság elnökénél bárki kezdeményezheti a vagyonyilatkozat konkrét tartalmára vonatkozó olyan tényállítással, amely pontosan megjelöli a vagyonyilatkozat kifogásolt részét és tartalmát. Ha a kezdeményezés nem felel meg az e bekezdésben foglalt követelményeknek, nyilvánvalóan alaptalan, vagy az ismételten benyújtott kezdeményezés új tényállítást vagy adatot nem tartalmaz, az összeférhetlenségi bizottság elnöke az eljárás lefolytatása nélkül elutasítja a kezdeményezést. A vagyonyilatkozatban foglaltak valóságtartalmát az összeférhetlenségi bizottság ellenőrzi.

(8) A vagyonyilatkozattal kapcsolatos eljárás során az összeférhetlenségi bizottság felhívására az alapvető jogok biztosa, illetve helyettese köteles a saját, illetve családtagja vagyonyilatkozatában feltüntetett vagyoni, jövedelmi és érdekeltségi viszonyokat igazoló adatokat haladéktalanul, írásban bejelenteni. Az igazoló adatokba csak az összeférhetlenségi bizottság tagjai tekinthetnek be. Az ellenőrzés eredményéről az összeférhetlenségi bizottság elnöke tájékoztatja az Országgyűlés elnökét, aki az összeférhetlenségi bizottság által megállapított tényekről a soron következő ülésen tájékoztatja az Országgyűlést.

(9) Az alapvető jogok biztosa és helyettese által benyújtott igazoló adatokat a vagyonyilatkozattal kapcsolatos eljárás lezárulását követő harmincadik napon törölni kell. A Hivatal főtitkára a volt alapvető jogok biztosa és helyettese, valamint családtagja vagyonyilatkozatát az alapvető jogok biztosa, illetve helyettese megbízatásának a megszűnését követő egy évig őrzi.

5. Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek jogállása és javadalmazása

10. § (1) Az alapvető jogok biztosa és helyettese az elődje megbízatásának megszűnésekor, vagy ha elődje megbízatásának megszűnését követően választották meg, a megválasztásával lép hivatalba.

(2) Az alapvető jogok biztosa és helyettese a megválasztását követően az Országgyűlés előtt esküt tesz.

11. § Az alapvető jogok biztosa eljárása során független, csak a törvénynek van alárendelve, tevékenységével összefüggésben nem utasítható.

12. § (1) Az alapvető jogok biztosa miniszteri illetményre és juttatásokra jogosult azzal, hogy a vezetői illetménypótlék mértéke a miniszteri vezetői illetménypótlék másfélszerese.

(2) Az alapvető jogok biztosának helyettese államtitkári illetményre és juttatásokra jogosult.

(3) Az alapvető jogok biztosát és helyettesét naptári évenként negyven munkanap szabadság illeti meg.

13. § (1) Az alapvető jogok biztosa és helyettese a társadalombiztosítás ellátásaira való jogosultság szempontjából közszolgálati jogviszonyban foglalkoztatott biztosítottnak minősül.

(2) Az alapvető jogok biztosa és helyettese megbízatásának időtartama közigazgatási szervnél közszolgálati jogviszonyban töltött időnek számít.

6. Mentelmi jog

14. § (1) Az alapvető jogok biztosát és helyettesét az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg.

(2) A mentelmi joggal kapcsolatos eljárásra az országgyűlési képviselők mentelmi jogával kapcsolatos eljárási szabályokat kell alkalmazni.

7. Az alapvető jogok biztosának helyettesítése

15. § Ha az alapvető jogok biztosa akadályoztatva van, vagy e tisztség nincs betöltve, az alapvető jogok biztosának jogkörét az általa kijelölt, ennek hiányában a korban idősebb helyettese gyakorolja.

8. Az alapvető jogok biztosa és helyettesei megbízatásának megszűnése

16. § (1) Az alapvető jogok biztosának a megbízatása megszűnik

a) a megbízatási időtartam leteltével,

b) a halálával,

c) a lemondásával,

d) ha a megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn,

e) az összeférhetlenség kimondásával,

f) a felmentésével vagy

g) a tisztségtől való megfosztással.

(2) Az alapvető jogok biztosa megbízatásának a megszűnését az (1) bekezdés *b)* és *c)* pontja esetében az Országgyűlés elnöke állapítja meg. Az (1) bekezdés *d)-g)* pontja esetében a megbízatás megszűnéséről az Országgyűlés határoz.

(3) A lemondást írásban kell közölni az Országgyűlés elnökével. Az alapvető jogok biztosának a megbízatása a lemondásában megjelölt napon, ennek hiányában a lemondás közlésének a napján szűnik meg. A lemondás érvényességéhez elfogadó nyilatkozat nem szükséges.

(4) Ha az alapvető jogok biztosa az összeférhetlenséget a megválasztásától számított harminc napon belül nem szünteti meg, vagy a tisztsége gyakorlása során vele szemben összeférhetlenségi ok merül fel, az Országgyűlés bármely országgyűlési képviselő írásbeli indítványára – az összeférhetlenségi bizottság véleményének a kikérése után – az indítvány kézhezvételétől számított harminc napon belül dönt az összeférhetlenség kimondásának a kérdésében. Ha az összeférhetlenségi eljárás ideje alatt az alapvető jogok biztosa a vele szemben fennálló összeférhetlenségi okot megszünteti, az összeférhetlenség megállapítását mellőzni kell.

(5) Felmentéssel szűnhet meg az alapvető jogok biztosának a megbízatása, ha az alapvető jogok biztosa neki fel nem róható okból kilencven napon túlmenően nem képes eleget tenni megbízatásából eredő kötelezettségeinek. A felmentést bármely országgyűlési képviselő indítványozhatja. Felmentés esetén az alapvető jogok biztosa háromhavi külön illetményre jogosult.

(6) Tisztségtől való megfosztással szűnhet meg az alapvető jogok biztosának a megbízatása, ha az alapvető jogok biztosa neki felróható okból kilencven napon túlmenően nem tesz eleget megbízatásából eredő kötelezettségeinek, vagy nyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztja, vagy a vagyonyilatkozatban lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közöl. A

tisztségtől való megfosztást az arra alapot adó okok vizsgálatát követően az összeférhetlenségi bizottság indítványozhatja.

17. § (1) Az alapvető jogok biztosa helyettesének megbízatása megszűnik

- a) a megbízatási időtartam leteltével,
- b) a halálával,
- c) a lemondásával,
- d) ha a megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn,
- e) az összeférhetlenség kimondásával,
- f) a felmentésével vagy
- g) a tisztségtől való megfosztással.

(2) Az alapvető jogok biztosának a helyettese megbízatásának a megszűnését az (1) bekezdés *b)* és *c)* pontja esetében az Országgyűlés elnöke állapítja meg. Az (1) bekezdés *d)-g)* pontja esetében a megbízatás megszűnésének kérdésében az Országgyűlés határoz.

(3) Az alapvető jogok biztosának helyettese a lemondást – az alapvető jogok biztosa útján – írásban közli az Országgyűlés elnökével. Az alapvető jogok biztosa helyettesének a megbízatása a lemondásában megjelölt napon, ennek hiányában a lemondás közlésének napján szűnik meg. A lemondás érvényességéhez elfogadó nyilatkozat nem szükséges.

(4) Ha az alapvető jogok biztosának helyettese az összeférhetlenséget a megválasztásától számított harminc napon belül nem szünteti meg, vagy a tisztsége gyakorlása során vele szemben összeférhetlenségi ok merül fel, az Országgyűlés bármely országgyűlési képviselő írásbeli indítványára – az alapvető jogok biztosa, valamint az összeférhetlenségi bizottság véleményének kikérése után – az indítvány kézhezvételétől számított harminc napon belül dönt az összeférhetlenség kimondásának kérdésében. Ha az összeférhetlenségi eljárás ideje alatt az alapvető jogok biztosának helyettese a vele szemben fennálló összeférhetlenségi okot megszünteti, az összeférhetlenség megállapítását mellőzni kell.

(5) Felmentéssel szűnhet meg az alapvető jogok biztosa helyettesének a megbízatása, ha neki fel nem róható okból kilencven napon túlmenően nem képes eleget tenni megbízatásából eredő feladatainak. A felmentést az alapvető jogok biztosa, valamint bármely országgyűlési képviselő indítványozhatja. Felmentés esetén az alapvető jogok biztosának helyettese háromhavi külön illetményre jogosult.

(6) Tisztségtől való megfosztással szűnhet meg az alapvető jogok biztosa helyettesének a megbízatása, ha az alapvető jogok biztosának helyettese neki felróható okból kilencven napon túlmenően nem tesz eleget megbízatásából eredő feladatainak, vagy nyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztja, vagy a vagyonyilatkozatban lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közöl. A tisztségtől való megfosztást az arra alapot adó okok vizsgálatát követően az alapvető jogok biztosa vagy az összeférhetlenségi bizottság indítványozhatja.

III. Fejezet

Az alapvető jogok biztosának eljárása és intézkedései

9. Az alapvető jogok biztosának eljárása

18. § (1) Az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint

- a) közigazgatási szerv,
- b) helyi önkormányzat,
- c) nemzetiségi önkormányzat,
- d) kötelező tagság alapján működő köztestület,
- e) a Magyar Honvédség,
- f) rendvédelmi szerv,
- g) közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv e jogkörében,
- h) nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomozást végző szerve,

- i)* közjegyző,
- j)*¹⁵⁸ törvényszéki végrehajtó,
- k)* önálló bírósági végrehajtó vagy
- l)* közszolgáltatást végző szerv

(a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

(2) Közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik

–
a) az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv,

b) a közüzemi szolgáltató,

c) az egyetemes szolgáltató,

d) az állami vagy európai uniós támogatás nyújtásában vagy közvetítésében közreműködő szervezet,

e) a jogszabályban közszolgáltatásként megjelölt tevékenységet végző szervezet, valamint

f) a jogszabályban előírt, kötelezően igénybeveendő szolgáltatást nyújtó szervezet.

A közszolgáltatást végző szerv kizárólag e tevékenységével összefüggésben vizsgálható.

(3) Az alapvető jogok biztosa nem vizsgálhatja

*a)*¹⁵⁹ – a 2. § (3) bekezdésében foglaltakat ide nem értve – az Országgyűlés,

b) a köztársasági elnök,

c) az Alkotmánybíróság,

d) az Állami Számvevőszék,

e) a bíróság, valamint

f) az ügyészség nyomozást végző szerve kivételével az ügyészség tevékenységét.

(4) Az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

(5) Ha az ügyben jogerős közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított egy éven belül lehet beadvánnyal fordulni.

(6) Az alapvető jogok biztosának a vizsgálati lehetősége az 1989. október 23-át követően indult eljárásokra terjed ki.

(7) Az alapvető jogok biztosa nem járhat el olyan ügyben, amelyben a határozat felülvizsgálata iránt bírósági eljárás indult, vagy amelyben jogerős bírósági határozat született.

(8) A beadványt benyújtó személy kiletét az alapvető jogok biztosa csak akkor fedheti fel, ha ennek hiányában a vizsgálat nem lenne lefolytatható. Ha a beadványt benyújtó személy kéri, kiletét az alapvető jogok biztosa nem fedheti fel. Az alapvető jogok biztosához fordulása miatt senkit sem érhet hátrány.

19. § Az alapvető jogok biztosának eljárása ingyenes, a vizsgálat költségeit a Hivatal előlegezi és viseli.

20. § (1) Az alapvető jogok biztosa a hozzá benyújtott beadvány alapján – a (2) és (3) bekezdésben foglalt kivétellel – vizsgálatot folytat, és az e törvényben meghatározott intézkedést alkalmazza.

(2) Az alapvető jogok biztosa a beadványt elutasítja, ha

¹⁵⁸ A 2011. évi CCI. törvény 409. § szerint módosított szöveggel lép hatályba.

¹⁵⁹ Megállapította: 2013. évi CXXXI. törvény 10. § (2). Hatályos: 2013. VIII. 1-től.

a) az nem felel meg a 18. § (1) bekezdésében, (3) bekezdésében vagy (5)-(7) bekezdésében meghatározott feltételeknek,

b) az nyilvánvalóan alaptalan,

c) az ismételten előterjesztett, és érdemben új tény, adatot nem tartalmaz, vagy

d) a beadvány előterjesztője kérte, hogy kilitét ne fedjék fel, és anélkül a vizsgálat nem folytatható le.

(3) Az alapvető jogok biztosa a beadványt elutasíthatja, ha

a) azt névtelenül nyújtották be, vagy

b) megítélése szerint a beadványban szereplő visszásság csekély jelentőségű.

(4) A beadvány elutasítását minden esetben indokolni kell. Az alapvető jogok biztosa a beadvány elutasításáról a beadványtevőt értesíti.

(5) Az alapvető jogok biztosa a hatáskörébe nem tartozó ügyre vonatkozó beadványt – a beadványtevő egyidejű értesítése mellett – az arra hatáskörrel rendelkező szervhez átteszi, ha a rendelkezésre álló adatok alapján a hatáskörrel rendelkező szerv kilité megállapítható. Ha az alapvető jogok biztosa hatáskörébe nem tartozó ügyre vonatkozó beadvány alapján az alapvető jogok biztosa azt állapítja meg, hogy az ügyben bírósági eljárás kezdeményezésének van helye, erről a beadványtevőt értesíti.

10. Az alapvető jogok biztosának vizsgálata

21. § (1) Az alapvető jogok biztosa vizsgálata során

a) a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban adatokat és felvilágosítást kérhet, valamint a keletkezett iratokról másolat készítését kérheti,

b) vizsgálat lefolytatására kérheti fel a vizsgált hatóság vezetőjét, felügyeleti szervének vezetőjét, vagy az annak lefolytatására a jogszabály által egyébként feljogosított szerv vezetőjét,

c) közmeghallgatáson részt vehet, valamint

d) helyszíni ellenőrzést folytathat.

(2) Az alapvető jogok biztosának az (1) bekezdés *a)* és *b)* pontjában meghatározott megkeresésének az alapvető jogok biztosa által megállapított határidőn belül eleget kell tenni. A határidő nem lehet rövidebb tizenöt napnál.

22. § (1) A helyszíni ellenőrzés során az alapvető jogok biztosa vagy a felhatalmazása alapján a vizsgálatot végző munkatársa

a) – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a vizsgált hatóság helyiségeibe beléphet,

*b)*¹⁶⁰ a vizsgált ügygel összefüggésbe hozható összes iratba betekinhet, azokról másolatot, kivonatot készíthet, és

c) a vizsgált hatóság bármely munkatársát meghallgathatja.

(2)¹⁶¹ Az alapvető jogok biztosának vagy a felhatalmazása alapján a vizsgálatot végző munkatársának a helyszíni ellenőrzés során a Magyar Honvédség, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámhatósági feladatokat ellátó szervei, valamint bűnügyi főigazgatósága és annak a NAV nyomozóhatósági feladatokat ellátó területi szervei működésére szolgáló területekre történő belépésének, tartózkodásnak és kilitésének rendjét a honvédelemért felelős miniszter, a rendvédelmi szerv irányításáért felelős miniszter, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt irányító miniszter határozza meg.

(3) A vizsgált hatóság helyiségébe való belépést szabályozó jogszabály a helyszíni ellenőrzést érdemben nem akadályozhatja.

(4) A vizsgált hatóság munkatársa a meghallgatás során a válaszadást megtagadhatja, ha

a) az a személy, akit az alapvető jogok biztosa vizsgálatának az alapját képező beadvány érint, a polgári perrendtartásról szóló törvény szerinti hozzátartozója, vagy

¹⁶⁰ A 2011. évi CXLI. törvény 7. § a) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

¹⁶¹ Módosította: 2011. évi CLXXI. törvény 5. § (2), 2015. évi CXCI. törvény 53. § a), b).

b) a válaszadás során magát vagy a polgári perrendtartásról szóló törvény szerinti hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, az azzal kapcsolatos kérdésben.

23. § (1) Az alapvető jogok biztosa a Magyar Honvédséget érintő vizsgálata során nem tekinthet be

a) a Magyarország védelmét szolgáló, honvédelmi szempontból kiemelkedő fontosságú találmányra, gyártmányra, védelmi beruházásra, valamint a védelmi képesség fejlesztésére vonatkozó olyan iratba, amelyből azok lényege megismerhető,

b) a Magyar Honvédség hadrendje hadrendi kivonatát seregtetsz szintig bezárólag tartalmazó, valamint a hadászati anyagi készletek megalakítására, fenntartására és széttelepítésére vonatkozó összesített adatokat tartalmazó iratba,

c) a Magyar Honvédség különleges jogrend időszakában történő alkalmazására vonatkozó terveket tartalmazó iratba,

d) az állami és a katonai felsővezetés védett vezetési rendszerére vonatkozó iratba,

e) a Magyar Honvédség harckészültségi, riasztási és értékesítési rendszerével kapcsolatos iratba, a mozgósítási készségről, a hadrafoghatóság szintjéről szóló összesített iratba, valamint a katonai területek, a velük azonos vagy magasabb szintű katonai szervezetek összesített harckészültségi terveibe és az ehhez kapcsolódó, az egész szervezetre vonatkozó iratba,

f) a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség híradása megszervezésének összesített tervébe, a rendszeresített vagy alkalmazott különleges információvédelmi eszközök kulcs- és egyéb dokumentációiba,

g) a Magyar Honvédség részletezett költségvetési, számítási, fejlesztési anyagába,

h) nemzetközi együttműködési megállapodásba és tervbe, valamint a haditechnikai eszközök azon adataiba, amit a nemzetközi együttműködésben részt vevő felek kölcsönösen „Szigorúan titkos!” minősítési szintű adatnak minősítettek, valamint

i) a hadászati felderítés eszközeire, azok működésére vonatkozó iratba, valamint a Magyar Honvédség felderítés elleni védelmére vonatkozó összesített adatokat tartalmazó iratba.

(2) Az alapvető jogok biztosa a nemzetbiztonsági szolgálatokat érintő vizsgálata során nem tekinthet be

a) a nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködő magánszemélyek azonosítására szolgáló nyilvántartásba,

b) a nemzetbiztonsági szolgálatok által titkos információgyűjtésre használt eszközök és módszerek működésének és működtetésének műszaki-technikai adatait tartalmazó vagy az azokat alkalmazó személyek azonosítását lehetővé tevő iratba,

c) a rejtjeltevékenységgel és kódolással kapcsolatos iratba,

d) a nemzetbiztonsági szolgálatok objektumaival és állományával kapcsolatos biztonsági dokumentumokba,

e) a biztonsági okmányvédelemmel és technológiai ellenőrzéssel kapcsolatos iratba,

f) olyan iratba, amelynek megismerése az információforrás azonosítását lehetővé tenné, valamint

g) olyan iratba, amelynek megismerése a nemzetbiztonsági szolgálatok külföldi partnerszolgálatok irányában vállalt kötelezettségeit sértené.

(3) Az alapvető jogok biztosa a rendőrséget érintő vizsgálata során nem tekinthet be

a) más országok rendőri szervével, nemzetközi szervezettel kötött nemzetközi együttműködési megállapodásba és tervbe, a nemzetközi együttműködés során hozott együttes intézkedésbe és az együttműködés során keletkezett, a rendőrség valamely szerve rendelkezésére bocsátott adatokba, információkba, amennyiben a szerződő felek azok minősített adatként történő védelmét kérik,

b) a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó azon minősített megállapodásokba, amelyek a nemzetközi szervezett bűnözés (ideértve a kábítószer-kereskedelmet, a pénzmosást és a terrorcselekményeket) felderítésére és a cselekmények megelőzésére vonatkozó konkrét kötelezettségvállalást tartalmaznak,

c) a nemzetbiztonsági szolgálatoknak a rendőrséggel történő együttműködésével kapcsolatos, és az abból származó vagy arra vonatkozó minden, a (2) bekezdésben meghatározott adatot tartalmazó iratba,

d) a rendőrség által védett objektumok, valamint a rendőrség által védett személyek őrzés-védelmi terveibe, a védelmi berendezésekre, őrsegekre, őrhelyekre vonatkozó dokumentációkba, leírásokba,

e) a rendőrséggel titkosan együttműködő magánszemélyek azonosítását lehetővé tevő iratba, kivéve ha a jogsérelem az együttműködő személyt érte, és a kivizsgálást maga kéri,

f) a rendőrség által titkos információgyűjtésre használt eszközök és módszerek működésének és működtetésének műszaki-technikai adatait tartalmazó vagy az azokat alkalmazó személyek azonosítását lehetővé tevő dokumentumba,

g) a rendőrség rejtjeles híradásával kapcsolatos iratba, valamint a kormányzati célú frekvencia nyilvántartásával kapcsolatos összesített adatokat tartalmazó iratba,

h) a tanú személyi adataiba, ha azok zárt kezelését a büntetőeljárásról szóló törvény alapján elrendelték, valamint

i) a Magyar Honvédséggel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kötött együttműködési megállapodásba, amelyet a felek „Szigorúan titkos!” minősítési szintű adatnak minősítettek.

(4) Az alapvető jogok biztosa a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámhatósági feladatokat ellátó szerveit és bűnügyi főigazgatóságát érintő vizsgálata során nem tekinthet be

a) más országok vámszerveivel, nemzetközi szervezettel kötött nemzetközi együttműködési megállapodásba és tervbe, a nemzetközi együttműködés során hozott együttes intézkedésbe és az együttműködés során keletkezett, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szerve rendelkezésére bocsátott adatokba, információkba, amennyiben a szerződő felek azok minősített adatként történő védelmét kérik,

b) a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó azon minősített megállapodásokba, amelyek a nemzetközi szervezett bűnözés (ideértve a kábítószer-kereskedelmet, a pénzmosást és a terrorcselekményeket) felderítésére és a cselekmények megelőzésére vonatkozó konkrét kötelezettségvállalást tartalmaznak,

c) a nemzetbiztonsági szolgálatoknak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szervével történő együttműködésével kapcsolatos, és az abból származó vagy arra vonatkozó minden, a (2) bekezdésben meghatározott adatot tartalmazó iratba,

d) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által védett objektumok és személyek őrzés-védelmi terveibe, a védelmi berendezésekre, őrsegekre, őrhelyekre vonatkozó dokumentációkba, leírásokba,

e) a rejtjeles híradással kapcsolatos iratba, valamint a kormányzati célú frekvencia nyilvántartásával kapcsolatos összesített adatot tartalmazó iratba,

f) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szervével titkosan együttműködő magánszemélyek azonosítását lehetővé tevő iratba, kivéve, ha a jogsérelem az együttműködő személyt érte, és a kivizsgálást maga kéri,

g) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szerve által titkos információgyűjtésre használt eszközök és módszerek működésének és működtetésének műszaki-technikai adatait tartalmazó vagy az azokat alkalmazó személyek azonosítását lehetővé tevő iratba,

h) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szerve által végzett felderítés eszközeire, működésére vonatkozó összesített adatokat tartalmazó iratba, valamint

i) a zár- és adójegyvek védelmével kapcsolatban a Nemzeti Adó- és Vámhivatal érintett szerve által alkalmazott módszerek adataiba, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmára, az ellenőrzési tervek, a megfigyelésekre és a körözések elrendelésére, illetve a katonai ügyekre vonatkozó adatokat tartalmazó iratba.

(5) Az alapvető jogok biztosa az ügyészség nyomozást végző szervét érintő vizsgálata során nem tekinthet be

a) a tanú személyi adataiba, ha azok zárt kezelését a büntetőeljárásról szóló törvény alapján elrendelték,

- b) az ügyészség nyomozást végző szervének titkos információgyűjtése során keletkezett iratba,
- c) az ügyészség nyomozást végző szervének a titkos információgyűjtést végző szervekkel történő együttműködésével kapcsolatos, és az abból származó vagy arra vonatkozó minden, a (2)-(4) bekezdésben a titkos információgyűjtést végző szervekkel kapcsolatban meghatározott iratba,
- d) a rendőrséggel titkosan együttműködő magánszemélyek azonosítását lehetővé tevő iratba, kivéve, ha a jogsérelem az együttműködő személyt érte, és a kivizsgálást maga kéri.

(6) Az alapvető jogok biztosa a Nemzeti Biztonsági Felügyeletnek a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott feladatait érintő vizsgálata során nem tekinthet be a rejtjeltevékenység szakirányításával és hatósági engedélyezésével, felügyeletével kapcsolatos iratba.

(7) Ha az alapvető jogok biztosa az ügy teljes körű feltárása érdekében az (1)-(6) bekezdésben meghatározott iratok megvizsgálását is szükségesnek tartja, a feladatkörrel rendelkező minisztertől kérheti azok megvizsgálását. A feladatkörrel rendelkező miniszter köteles az alapvető jogok biztosa által megkívánt vizsgálatot elvégezni vagy elvégeztetni, és a vizsgálat eredményéről az alapvető jogok biztosát az általa megállapított határidőn belül tájékoztatni. A határidő nem lehet rövidebb harminc napnál.

24. § (1) Ha alappal tehető fel, hogy az alapvető jogok biztosa intézkedésének késedelme esetén természetes személyek nagyobb csoportjának alapvető jogai súlyosan sérülnének, az alapvető jogok biztosának a felhatalmazása alapján vizsgálatot végző munkatársa a jogsérelem veszélyét a vizsgált hatóság vezetőjének jelezheti, egyidejűleg az alapvető jogok biztosának az intézkedését kezdeményezi. A jelzést az ügyiraton rögzíteni kell.

(2) Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során olyan körülményt észlel, amelyből a kényszerintézkedés elrendelésének jogszerűtlenségére lehet következtetni, erről a legfőbb ügyész útján haladéktalanul értesíti az illetékes ügyészt. Ha a kényszerintézkedést az ügyészség rendelte el, az alapvető jogok biztosa a bíróságot is értesíti.

25. § (1) Az alapvető jogok biztosa vizsgálatainak lefolytatása, illetve a vizsgálat megtervezése érdekében a vizsgált hatóság, a vizsgált hatóság vezetője, a vizsgált hatóság felügyeleti szervének vezetője, a kért vizsgálat lefolytatására jogszabály által egyébként feljogosított szerv vezetője, valamint a vizsgált hatóság munkatársa a 21. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben az alapvető jogok biztosával együttműködik.

(2) Ha a vizsgált hatóság az együttműködéssel kapcsolatos kötelezettségét megalapozott indok nélkül nem vagy késedelmesen teljesíti, az alapvető jogok biztosa e tényt jelentésében rögzíti, és azt az éves beszámolójában külön kiemeli.

26. § (1) Az alapvető jogok biztosa vizsgálatainak lefolytatása érdekében az e törvény szerint hatóságnak nem minősülő szervezet vagy személy, valamint a vizsgálattal nem érintett hatóság közreműködésre köteles.

(2) Az alapvető jogok biztosa az általa vizsgált ügyben a közreműködésre köteles szervezettől vagy személytől, illetve a szervezet munkatársától írásbeli magyarázatot, nyilatkozatot, felvilágosítást vagy véleményt kérhet.

(3) Ha a közreműködésre kötelezett szervezet vagy személy a közreműködéssel kapcsolatos kötelezettségét megalapozott indok nélkül nem vagy késedelmesen teljesíti, az alapvető jogok biztosa e tényt jelentésében rögzíti, és azt az éves beszámolójában külön kiemeli.

27. § (1) Az alapvető jogok biztosa eljárása során az annak lefolytatásához szükséges mértékben kezelheti mindazokat a személyes adatokat, valamint törvény által védett titoknak és hivatás gyakorlásához kötött titoknak minősülő adatokat, amelyek a vizsgálattal összefüggnek, illetve amelyek kezelése a vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében szükséges.

(2) Az alapvető jogok biztosa vizsgálata során a vizsgálat lefolytatásához szükséges minősített adatokat megismerheti, arról kivonatot és másolatot készíthet, és a minősített adatot birtokában tarthatja.

(3) Az alapvető jogok biztosának a vizsgálata során beszerzett iratok és tárgyi bizonyítási eszközök nem nyilvánosak.

(4) Az alapvető jogok biztosa és a hatóság, a közreműködésre kötelezett szervezet vagy személy, valamint a kivételes vizsgálattal érintett szervezet között a kapcsolat elektronikus aláírással ellátott elektronikus dokumentum alkalmazásával is fenntartható.

28. § (1) Az alapvető jogok biztosa az általa lefolytatott vizsgálatról jelentést készít, amely tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket.

(2) Az alapvető jogok biztosának a jelentése nyilvános. A nyilvánosságra hozott jelentés nem tartalmazhat személyes adatot, minősített adatot, a törvény által védett titkot és hivatás gyakorlásához kötött titkot.

(3) Az alapvető jogok biztosának a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására jogosult szervek e tevékenységével kapcsolatos vizsgálatáról készült jelentése nem tartalmazhat olyan adatot, amelyből a szerv adott ügyben folytatott titkos információgyűjtő tevékenységére lehetne következtetni.

(4) Az alapvető jogok biztosának a beadványt elutasító döntésével, valamint a jelentésével szemben jogorvoslatnak nincs helye.

29. § Az alapvető jogok biztosa a lefolytatott vizsgálat eredményéről, illetve esetleges intézkedéséről a beadványtevőt értesíti.

30. § Az alapvető jogok biztosa az általa lefolytatott vizsgálatok szakmai szabályait és módszereit normatív utasításban határozza meg.

11. Az alapvető jogok biztosának intézkedései

31. § (1) Ha az alapvető jogok biztosa a lefolytatott vizsgálat alapján arra a megállapításra jut, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság fennáll, annak orvoslására – a vizsgált hatóság egyidejű tájékoztatása mellett – ajánlást tehet a vizsgált hatóság felügyeleti szervének. A felügyeleti szerv az ajánlás tekintetében kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az ajánlás kézhezvételétől számított harminc napon belül értesíti az alapvető jogok biztosát.

(2) Ha a felügyeleti szerv az ajánlásban foglaltakkal nem értett egyet, az erre vonatkozó közlés kézhezvételétől számított tizenöt napon belül az alapvető jogok biztosa tájékoztatja a felügyeleti szervet az ajánlás fenntartásáról, módosításáról vagy visszavonásáról.

(3) Ha az alapvető jogok biztosa az ajánlást módosítja, azt a megteendő intézkedések szempontjából új ajánlásnak kell tekinteni.

(4) Ha a vizsgált hatóságnak nincs felügyeleti szerve, az alapvető jogok biztosa a vizsgált hatóság számára tesz ajánlást.

32. § (1) Ha a rendelkezésre álló adatok szerint az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörben meg tudja szüntetni, az alapvető jogok biztosa kezdeményezheti a vizsgált hatóság vezetőjénél a visszásság orvoslását. Az ilyen kezdeményezés rövid úton – távbeszélőn, szóban vagy elektronikus levélben – is történhet, ez esetben a kezdeményezés időpontját, módját és lényegét az ügyiraton kell rögzíteni.

(2) A vizsgált hatóság a kezdeményezés tekintetében kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről a kezdeményezés kézhezvételétől számított harminc napon belül, környezetet károsító tevékenység esetén haladéktalanul tájékoztatja az alapvető jogok biztosát.

(3) Ha a vizsgált hatóság a kezdeményezéssel nem ért egyet – a 31. § (4) bekezdésében meghatározott hatóság kivételével –, a kezdeményezés kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles azt véleményével ellátva felügyeleti szervéhez felterjeszteni. A felügyeleti szerv a felterjesztés kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az alapvető jogok biztosát értesíteni.

(4) A felügyeleti szerv, illetve az alapvető jogok biztosa további eljárására a 31. § (1)-(3) bekezdésében foglaltak megfelelően irányadóak azzal, hogy az alapvető jogok biztosa arról értesíti a felügyeleti szervet, hogy a kezdeményezést változatlan vagy módosított formában ajánlásként tartja-e fenn.

33. § (1)¹⁶² Az alapvető jogok biztosa a feltárt alapvető joggal összefüggő visszásság orvoslása érdekében a legfőbb ügyész útján kezdeményezheti az ügyész fellépését. Az ügyész a fellépés kezdeményezésével kapcsolatos álláspontjáról, esetleges intézkedéséről hatvan napon belül értesíti az alapvető jogok biztosát.

(2) Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapít meg, de jogszabálysértésre utaló körülményt észlel, a beadványt a legfőbb ügyész útján megküldheti az illetékes ügyésznek.

(3) Az alapvető jogok biztosa a környezet állapotával összefüggő közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálata során a perben beavatkozóként részt vehet.

34. § Az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybíróságról szóló törvényben meghatározottak szerint az Alkotmánybírósághoz fordulhat.

34/A. §¹⁶³ (1) Ha az alapvető jogok biztosa a vizsgálata során észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, kezdeményezheti a Kúriánál az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát.

(2) Az (1) bekezdés szerinti indítvány tartalmazza

a) a Kúria által vizsgálandó önkormányzati rendeletet,

b) az önkormányzati rendelet jogszabálysértőnek talált rendelkezésének megjelölését,

c) azon jogszabályi rendelkezés megjelölését, amelyet az önkormányzati rendelet sért,

d) annak okát, hogy az alapvető jogok biztosa az adott rendelkezést miért tartja jogszabálysértőnek.

35. § (1) Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját észleli, büntetőeljárást kezdeményez az annak megindítására jogosult szervnél. Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során szabálysértés vagy fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúját észleli, szabálysértési, illetve fegyelmi eljárást kezdeményez a szabálysértési, illetve a fegyelmi eljárás lefolytatására jogosult szervnél.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szerv az eljárás megindításával kapcsolatos álláspontjáról – törvény eltérő rendelkezése hiányában – harminc napon belül, az eljárás eredményéről pedig az annak befejezését követő harminc napon belül tájékoztatja az alapvető jogok biztosát.

36. § Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során a személyes adatok védelméhez, illetve a közérdekű vagy a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való joggal összefüggő visszásságot észlel, bejelentéssel fordul a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz.

37. § Ha az alapvető jogok biztosa álláspontja szerint a visszásság valamely jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz felesleges, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, a visszásság jövőbeni elkerülése érdekében javasolhatja a jogalkotásra vagy a közjogi szervezetszabályozó eszköz kiadására jogosult szervnél jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását, illetve a jogszabály előkészítőjénél jogszabály előkészítését. A megkeresett szerv állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül értesíti az alapvető jogok biztosát.

38. § (1) Ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását, és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az alapvető jogok biztosa az állásfoglalással, a megtett intézkedéssel nem ért egyet, az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszti, és – a (2) bekezdésben foglalt kivételekkel – kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Ha megállapítása szerint a visszásság kirívóan súlyos, illetve a természetes személyek nagyobb csoportját érinti, indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt.

¹⁶² A 2011. évi CCI. törvény 408. § szerinti szöveggel lép hatályba.

¹⁶³ Beiktatta: 2012. évi CCXI. törvény 72. § (1). Hatályos: 2013. I. 1-től.

(2) Az (1) bekezdés szerinti esetben, ha az alapvető jogok biztosa a 34. §-ban meghatározott intézkedést tette, illetve a 37. §-ban meghatározott esetben az Országgyűlést kereste meg, az alapvető jogok biztosa az intézkedését, illetve a megkeresett szerv intézkedését vagy annak elmulasztását az éves beszámolóban jelzi.

(3) Az (1) bekezdés szerinti esetben, ha a visszásság feltárása minősített adatot érintene, az ügyet az alapvető jogok biztosa éves beszámolójával egyidejűleg, vagy – ha a visszásság kirívóan súlyos, illetve a természetes személyek nagyobb csoportját érinti – az éves beszámolót megelőzően, a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott minősítési szintű jelentésben az Országgyűlés hatáskörrel rendelkező bizottsága elé terjeszti. A napirendre tűzés kérdéséről a bizottság zárt ülésen dönt.

11/A.¹⁶⁴ Közérdekű bejelentések vizsgálata

38/A. §¹⁶⁵ Az alapvető jogok biztosa vizsgálja a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti közérdekű bejelentéseknek a 18. § (1) bekezdés *a)-k)* pontja szerinti hatóságok általi kezelésének gyakorlatát, valamint kérelemre az egyes közérdekű bejelentések megfelelő intézését.

38/B. §¹⁶⁶ (1) Az alapvető jogok biztosa gondoskodik a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti, a közérdekű bejelentések megtételére és nyilvántartására szolgáló elektronikus rendszer (a továbbiakban: elektronikus rendszer) üzemeltetéséről.

(2) A 18. § (1) bekezdés *a)-k)* pontja szerinti hatóságok az alapvető jogok biztosának a feladatai ellátásához szükséges körben adatot szolgáltatnak az elektronikus rendszeren keresztül tett közérdekű bejelentésekkel és azok kivizsgálásával kapcsolatban.

38/C. §¹⁶⁷ A közérdekű bejelentő az általa vélelmezett visszásság orvoslása érdekében beadvánnyal fordulhat az alapvető jogok biztosához, ha

a) a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti eljárásra jogosult szerv (a továbbiakban: eljárásra jogosult szerv) a közérdekű bejelentést megalapozatlannak nyilvánítja,

b) a közérdekű bejelentő a vizsgálat eredményével nem ért egyet,

c) a közérdekű bejelentő álláspontja szerint az eljárásra jogosult szerv a közérdekű bejelentést nem vizsgálta ki teljeskörűen.

38/D. §¹⁶⁸ A Hivatal a közérdekű bejelentések közvetlen vizsgálatával kapcsolatos feladatokat ellátó munkatársai nemzetbiztonsági ellenőrzés hatálya alá tartozó munkakörben és személyi biztonsági tanúsítvánnyal rendelkezve látják el e feladataikat.

11/B.¹⁶⁹ Nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának vizsgálata

38/E. §¹⁷⁰ (1) Az alapvető jogok biztosa a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározottak szerint vizsgálja a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárása elrendelését és lefolytatását az alapvető jogokkal összefüggő visszásság megállapítása érdekében.

(2) Az alapvető jogok biztosának e címben rögzített eljárására a 23. § (2) bekezdésében rögzített korlátozások nem terjednek ki, ha az irat megismerése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében elengedhetetlenül szükséges.

(3) A Hivatal nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásával összefüggő feladatokat ellátó munkatársai nemzetbiztonsági ellenőrzés hatálya alá tartozó munkakörben és személyi biztonsági tanúsítvánnyal rendelkezve látják el e feladataikat.

¹⁶⁴ Beiktatta: 2013. évi CLXV. törvény 21. § (1). Hatályos: 2014. I. 1-től.

¹⁶⁵ Beiktatta: 2013. évi CLXV. törvény 21. § (1). Hatályos: 2014. I. 1-től.

¹⁶⁶ Beiktatta: 2013. évi CLXV. törvény 21. § (1). Hatályos: 2014. I. 1-től.

¹⁶⁷ Beiktatta: 2013. évi CLXV. törvény 21. § (1). Hatályos: 2014. I. 1-től.

¹⁶⁸ Beiktatta: 2013. évi CLXV. törvény 21. § (1). Hatályos: 2014. I. 1-től.

¹⁶⁹ Beiktatta: 2014. évi CIX. törvény 46. §. Hatályos: 2015. II. 1-től.

¹⁷⁰ Beiktatta: 2014. évi CIX. törvény 46. §. Hatályos: 2015. II. 1-től.

12. Kivételes vizsgálat

39. § (1) Ha a beadvány alapján feltehető, hogy – a 18. § (3) bekezdésben megjelölt szervek kivételével – a hatóságnak nem minősülő szervezet tevékenysége vagy mulasztása természetes személyek nagyobb csoportjának alapvető jogait súlyosan sérti, az alapvető jogok biztosa kivételesen eljárhat (a továbbiakban: kivételes vizsgálat).

(2) A kivételes vizsgálatra a 18. § (5)-(8) bekezdését, a 19. §-t, a 20. §-t, a 27. § (1), (3) és (4) bekezdését, a 28-30. §-t és a 34-37. §-t kell alkalmazni.

(3) A kivételes vizsgálat lefolytatása érdekében a hatóságnak nem minősülő szervezet együttműködésre köteles.

(4) Az alapvető jogok biztosa a hatóságnak nem minősülő szervezettől – a kivételes vizsgálat lefolytatása céljából – írásbeli magyarázatot, nyilatkozatot, felvilágosítást vagy véleményt kérhet. Környezetet károsító tevékenység esetén az alapvető jogok biztosa helyszíni ellenőrzést folytathat.

(5) Az alapvető jogok biztosa a kivételes vizsgálat eredménye alapján a hatáskörrel rendelkező hatóság eljárását kezdeményezheti. A hatóság a kezdeményezés alapján az eljárást haladéktalanul megindítja.

*III/A. Fejezet*¹⁷¹

*Az alapvető jogok biztosának eljárása és intézkedései a nemzeti megelőző mechanizmus keretében*¹⁷²

39/A. §¹⁷³ Ha az alapvető jogok biztosa a 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) feladatainak teljesítése körében jár el, eljárására a III. fejezet rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

39/B. §¹⁷⁴ (1) A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése érdekében az alapvető jogok biztosa a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyen (a továbbiakban: fogvatartási hely) szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül – beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.

(2) Az alapvető jogok biztosa a 21. § (1) bekezdésében foglaltak mellett a vizsgálata során adatokat, felvilágosítást és iratmásolatokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről.

(3) A helyszíni ellenőrzés során az alapvető jogok biztosa

a) a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet,

b) a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet,

c)¹⁷⁵ a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.

d)¹⁷⁶

¹⁷¹ Beiktatta: 2011. évi CXLI. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷² Beiktatta: 2011. évi CXLI. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷³ Beiktatta: 2011. évi CXLI. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷⁴ Beiktatta: 2011. évi CXLI. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷⁵ A 2013. évi CCXXIII. törvény 9. § (2) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

¹⁷⁶ Nem lép hatályba a 2013. évi CCXXIII. törvény 9. § (1) alapján.

(4) A (3) bekezdés *c)* és *d)* pontja szerinti meghallgatáson az alapvető jogok biztosán és a meghallgatott személyen kívül más csak akkor vehet részt, ha a részvételéhez az alapvető jogok biztosja hozzájárult.

39/C. §¹⁷⁷ A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítéséről az alapvető jogok biztosja évente átfogó jelentést készít, amelyet a Hivatal honlapján közzé kell tenni.

39/D. §¹⁷⁸ (1) A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében az alapvető jogok biztosja személyesen és a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére általa felhatalmazott munkatársai útján is eljárhat. A 21., 22. és a 26. §, valamint a 27. § (1) bekezdése és a 39/B. § szerinti jogosultságok az alapvető jogok biztosának a felhatalmazása alapján eljáró munkatársait is megilletik, illetve a 25. § szerinti együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.

(2) Az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére felhatalmazott munkatársa e feladatok teljesítése körében – ha megfelelő szintű személyi biztonsági tanúsítvánnyal rendelkezik – a minősített adatot a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott felhasználói engedély nélkül is megismerheti.

(3)¹⁷⁹ Az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére – az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala köztisztviselői közül, állandó jelleggel – legalább tizenegy munkatársát fel kell hatalmaznia. A felhatalmazott köztisztviselő munkatársak a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot érintő szakterületen kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező, felsőfokú végzettségű szakértők lehetnek. A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésében való közreműködésre az alapvető jogok biztosja a köztisztviselő munkatársak mellett eseti vagy állandó jelleggel más szakértőket is felhatalmazhat.

(4)¹⁸⁰ A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére felhatalmazott köztisztviselő munkatársak között kell lennie legalább egy, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes biztos által javasolt személynek, és legalább két-két jogász, orvos, illetve pszichológus végzettségű személynek. A felhatalmazott köztisztviselő munkatársak között az egyik nem képviselőinek a száma legfeljebb eggyel haladhatja meg a másik nem képviselőinek számát.

39/E. §¹⁸¹ Az alapvető jogok biztosja részére és a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére általa felhatalmazott munkatársa részére történő információközlés miatt senkit sem érhet hátrány.

IV. Fejezet

Az alapvető jogok biztosának éves beszámolója

40. § (1) Az alapvető jogok biztosja az éves beszámolót a tárgyév követő év március 31-ig terjeszti az Országgyűlés elé.

(2) Az alapvető jogok biztosja az éves beszámolóban

*a)*¹⁸² tájékoztat az alapjogvédelmi tevékenységéről, külön fejezetekben bemutatva az 1. § (2) és (3) bekezdésében, a 2. § (6) bekezdésében meghatározottak szerinti, valamint a közérdekű bejelentések vizsgálatával kapcsolatos tevékenységét is,

b) tájékoztat az általa tett kezdeményezések, ajánlások fogadtatásáról és eredményéről, valamint

c) az alapvető jogokkal kapcsolatos jogsértésekről készült statisztikai kimutatás alapján értékeli az alapvető jogok helyzetét.

¹⁷⁷ Beiktatta: 2011. évi CXLIII. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷⁸ Beiktatta: 2011. évi CXLIII. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁷⁹ A 2013. évi CCXXIII. törvény 9. § (3) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

¹⁸⁰ A 2013. évi CCXXIII. törvény 9. § (4) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

¹⁸¹ Beiktatta: 2011. évi CXLIII. törvény 9. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

¹⁸² Megállapította: 2011. évi CXLIII. törvény 10. §. Hatályos: 2015. I. 1-től.

- (3) Az Országgyűlés a beszámolót benyújtásának évében megtárgyalja.
 (4) Az alapvető jogok biztosának a beszámolóját az országgyűlési határozathozatalt követően a Hivatal honlapján közzé kell tenni.

V. Fejezet

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

41. § (1) Az alapvető jogok biztosának a feladatával kapcsolatos ügyvitel és előkészítés teendőit a Hivatal látja el.

(2) A Hivatalt az alapvető jogok biztosa irányítja, és a főtitkár vezeti.

(3) A Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatát az alapvető jogok biztosa normatív utasításban állapítja meg.

(4) A Hivatal a központi költségvetés szerkezetében önálló fejezet, a fejezetet irányító szerv vezetőjének jogosítványait a főtitkár gyakorolja.

(5) Az alapvető jogok biztosa a kiadmányozási jogot a Szervezeti és Működési Szabályzatban a helyettesekre, intézkedést nem tartalmazó irat esetén a főtitkára vagy a Hivatal vezetői megbízással rendelkező köztisztviselőjére átruházhatja.

42. § (1) A főtitkár felett a munkáltatói jogokat az alapvető jogok biztosa gyakorolja.

(2) A főtitkár államtitkári illetményre és juttatásokra jogosult, naptári évenként negyven munkanap szabadság illeti meg.

(3)¹⁸³ A Hivatalban foglalkoztatott köztisztviselőt az alapvető jogok biztosa, a (4) bekezdésben meghatározott köztisztviselő esetében az alapvető jogok biztosának helyettese nevezi ki és menti fel, a munkáltatói jogokat egyebekben felette a főtitkár gyakorolja. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala törekszik a nők, az etnikai, kisebbségi és hátrányos helyzetű csoportok megjelenítésére a Hivatal személyi állományában.

(4) A Szervezeti és Működési Szabályzatban meg kell határozni azon köztisztviselők létszámkeretét, akik az alapvető jogok biztosa helyettesének irányítása alá tartoznak.

VI. Fejezet

Záró rendelkezések

13. Felhatalmazó rendelkezések

43. § (1)¹⁸⁴ Felhatalmazást kap a honvédelemért felelős miniszter, hogy az alapvető jogok biztosának a Magyar Honvédség és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat működésére szolgáló területre való belépésének, tartózkodásának és kilépésének a rendjét rendeletben határozza meg.

(2) Felhatalmazást kap a rendvédelmi szerv irányításáért felelős miniszter, hogy az alapvető jogok biztosának a rendvédelmi szerv működésére szolgáló területre való belépésének, tartózkodásának és kilépésének a rendjét rendeletben határozza meg.¹⁸⁵

(3)¹⁸⁶ Felhatalmazást kap a Nemzeti Adó- és Vámhivatal irányító miniszter, hogy az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámhatósági feladatokat ellátó szervei, valamint bűnügyi főigazgatósága és annak alsó- és középfokú szervei működésére szolgáló területre való belépésének, tartózkodásának és kilépésének a rendjét rendeletben határozza meg.

14. Hatályba léptető rendelkezés

¹⁸³ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 7. §. Hatályos: 2013. XII. 19.-től.

¹⁸⁴ Módosította: 2011. évi CLXXI. törvény 5. § (2).

¹⁸⁵ Lásd: 62/2012. (XII. 11.) BM rendelet.

¹⁸⁶ Módosította: 2015. évi CXCI. törvény 53. § b).

44. § Ez a törvény 2012. január 1-jén lép hatályba.

15. Átmeneti rendelkezések

45. § (1) Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának és a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának jogutódja az alapvető jogok biztosa.

(2) E törvény nem érinti a hatálybalépésekor hivatalban lévő állampolgári jogok országgyűlési biztosának megbízatását azzal, hogy

- a) tisztségének elnevezése alapvető jogok biztosa,
- b) megbízatására a 8. §-ban, a 9. §-ban, a 11-16. §-ban foglalt rendelkezéseket alkalmazni kell, és
- c) megbízatásának megszűnése után alapvető jogok biztosának egyszer választható meg.

(3) A hivatalban lévő nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa e törvény hatálybalépésétől az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese; a hivatalban lévő jövő nemzedékek országgyűlési biztosa e törvény hatálybalépésétől az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese; megbízatásukra e törvénynek az alapvető jogok biztosának helyettesére vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni azzal, hogy

- a) megbízatásuk megszűnésére a 17. § (1) bekezdés b)-g) pontja alapján vagy az alapvető jogok biztosa megbízatásának megszűnésével kerülhet sor, és
- b) megbízatásuk megszűnése után az alapvető jogok biztosa helyettesének egyszer választhatók meg.

(4) A Hivatal az Országgyűlési Biztos Hivatalának jogutódja.

(5) E törvény hatálybalépésétől az Országgyűlési Biztos Hivatala vezetője tisztségének elnevezése főtitkár.

(6) A köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 14. § (1) bekezdés c) pontjának alkalmazása szempontjából az Országgyűlési Biztos Hivatala jogutódjának a Hivatalt kell tekinteni.

45/A. §¹⁸⁷ E törvénynek az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXI. törvénnyel megállapított 34/A. §-át a 2013. január 1-jén folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.

16. Az Alaptörvény sarkalatosságra vonatkozó követelményének való megfelelés

46. §¹⁸⁸ A 2. § (3) bekezdése az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés g) pontja alapján sarkalatosnak minősül.

17. Módosító rendelkezések

47. §¹⁸⁹

48. § (1)-(3)¹⁹⁰

(4)¹⁹¹

(5)-(16)¹⁹²

18. Hatályon kívül helyező rendelkezések

49-50. §¹⁹³

¹⁸⁷ Beiktatta: 2012. évi CCXI. törvény 72. § (2). Hatályos: 2013. I. 1-től.

¹⁸⁸ Megállapította: 2013. évi CCXXIII. törvény 8. §. Hatályos: 2013. XII. 19-től.

¹⁸⁹ Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2012. I. 2-től.

¹⁹⁰ Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2012. I. 2-től.

¹⁹¹ Nem lép hatályba a 2011. évi CCI. törvény 410. § (2) alapján.

¹⁹² Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2012. I. 2-től.

**Az alapvető jogok biztosa 3/2014. (IX. 11.) számú utasítása
a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő
Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről**

Az alapvető jogok biztosa a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLI. törvény 3. cikke alapján kijelölt nemzeti megelőző mechanizmusként, a Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezetek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismereteinek hasznosítása céljából Civil Konzultációs Testületet (a továbbiakban: CKT) hoz létre. A CKT javaslataival és észrevételeivel segíti a nemzeti megelőző mechanizmus munkáját.

1. § (1) A CKT tagjai meghívott vagy nyilvános pályázat útján kiválasztott szervezetek. Az alapvető jogok biztosa a CKT tagjait a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő szakismereteik elismeréseként kéri fel.

(2) A CKT meghívott tagjai:

- a) Magyar Orvosi Kamara,
- b) Magyar Pszichiátriai Társaság,
- c) Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége,
- d) Magyar Ügyvédi Kamara.

(3) A CKT nyilvános pályázat (a továbbiakban: pályázat) útján kiválasztott tagja legalább 4 Magyarországon nyilvántartásba vett és működő civil szervezet, amelynek a tevékenysége a pályázat kiírását megelőző 5 évben a szabadságuktól megfosztott személyek jogainak és érdekeinek védelmére irányult, illetve a hazai fogvatartási helyeken tartózkodó személyekkel való bánásmódot vizsgálta.

(4) Az alapvető jogok biztosa a pályázati felhívást a CKT felállítását megelőző 60 nappal írja ki és azt az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának honlapján teszi közzé.

(5) A beérkezett pályázatokat legalább háromtagú bizottság értékeli, amelynek tagjait az alapvető jogok biztosa jelöli ki. A bizottság konszenzussal, ennek hiányában szavazattöbbséggel határoz és tesz javaslatot. A nyertes pályázatokról, a bizottság javaslata alapján, az alapvető jogok biztosa dönt.

(6) A CKT megbízatása 3 év időtartamra szól, amelyet az első üléstől kell számítani.

2. § (1) A CKT tagság az alapvető jogok biztosa írásbeli felkérésének elfogadásával jön létre.

(2) A CKT tagja a képviseletére jogosult személyről a felkérés elfogadásával egyidejűleg írásban tájékoztatja az alapvető jogok biztosát.

3. § A CKT tagság megszűnik

- a) megbízatás időtartamának (3 év) leteltével;
- b) lemondással;
- c) a tagság egy évnél hosszabb ideig tartó szüneteltetésével.

4. § (1) A CKT nem jogi személy.

(2) Az alapvető jogok biztosa a CKT tagjainak listáját az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának honlapján, valamint a nemzeti megelőző mechanizmus éves jelentésében közzéteszi.

(3) A CKT tagjai sem az alapvető jogok biztosa által tett nyilatkozatoknak, sem a nemzeti megelőző mechanizmus jelentéseinek tartalmáért nem felelősek.

¹⁹³ Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2012. I. 2-től.

5. § A CKT székhelye: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (1051 Budapest, Nádor utca 22.)

6. § A CKT testületként működik, melynek során a tagok

- a) javaslatot tehetnek a nemzeti megelőző mechanizmus éves látogatási tervének tartalmára, valamint a vizsgálati prioritásokra;
- b) indítványozhatják egyes fogvatartási helyek meglátogatását;
- c) a fogvatartási helyek sajátosságaira tekintettel, speciális ismeretekkel rendelkező szakértő felkérését javasolhatják, aki az általuk képviselt szervezet munkatársa is lehet;
- d) véleményezhetik a nemzeti megelőző mechanizmus munkamódszereit, jelentéseit, tájékoztató kiadványait, valamint egyéb publikációit;
- e) megvitathatják a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátására felhatalmazott munkatársak képességeinek fejlesztéséhez szükséges képzési tervet;
- f) lehetőségeik szerint részt vesznek a nemzeti megelőző mechanizmus által szervezett konferenciákon, műhelybeszélgetéseken, kiállításokon és más rendezvényeken.

7. § (1) A CKT működésének feltételeiről az alapvető jogok biztosa gondoskodik. A CKT tagjait e tevékenységükért díjazás és költségtérítés nem illeti meg.

(2) A CKT tagjai által javasolt szakértőnek a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátásában való közreműködése esetén, amennyiben a szakértő nem az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának munkatársa, az alapvető jogok biztosa megbízási szerződést köt.

8. § (1) A CKT üléseit szükség szerint, de legalább évente két alkalommal, a helyszín, az időpont és a napirend megjelölésével az alapvető jogok biztosa hívja össze. A meghívókat az ülés időpontja előtt legalább 8 nappal a tagok részére meg kell küldeni. Az ülés elektronikus levélben is összehívható. Az ülést megelőző 3. napig az alapvető jogok biztosa vagy bármely tag írásban, ezt követően az ülésen szóban kérheti további napirend megtárgyalását.

(2) A CKT ülésének összehívását – az ok megjelölésével – bármely tag írásban kezdeményezheti az alapvető jogok biztosánál.

(3) A CKT ülése határozatképes, ha annak összehívása, illetve a napirend közlése szabályszerű volt és azon legalább egy meghívott és egy pályázat útján kiválasztott tag megjelent.

9. § (1) A CKT ülése nem nyilvános, azon csak a tagok, illetve az alapvető jogok biztosa által meghívott személyek vehetnek részt.

(2) A CKT üléseit az alapvető jogok biztosa vezeti.

(3) A CKT döntéseit szavazattöbbséggel hozza. Minden tag egy szavazattal rendelkezik, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

(4) A CKT üléseinek jegyzőkönyvét az alapvető jogok biztosa által felkért személy vezeti. A jegyzőkönyv tartalmazza az ülés időpontját, helyét, a jelenlévők névsorát, az elhangzottak lényegét, a testület határozatait, amennyiben szükséges, annak indokait és a napirendi ponthoz igazodó sorszámát. A jegyzőkönyvet a jegyzőkönyv vezetője írja alá, és az alapvető jogok biztosa hagyja jóvá.

(5) A CKT üléseinek jegyzőkönyve nyilvános, azt az alapvető jogok biztosa, a nemzeti megelőző mechanizmus a honlapján közzéteszi, illetve más kiadványaiban közzéteheti.

10. § (1) Jelen utasítást az Alapvető jogok Biztosa Hivatalának főtitkára az aláírást követő 8 napon belül az intézmény honlapján közzéteszi.

(2) Az utasítás az aláírását követő hónap első napján lép hatályba.

Budapest, 2014. szeptember 11.

Székely László